

ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ
Навчально-науковий інститут денної освіти
Кафедра фінансів та банківської справи

Допускається до захисту
Завідувач кафедри _____ О. ЯРІШ
« ____ » _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему «ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА:
СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ» (за матеріалами ТОВ «Полтаваінфоком»)

зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
освітня програма «Фінанси і кредит»
ступеня магістра

Виконавець роботи Мигаль Сергій Васильович

(підпис, дата)

Науковий керівник к.е.н., доц. Прасолова Світлана Іванівна

(підпис, дата)

Рецензент Рекотова Віта Іванівна

Полтава – 2025

ЗМІСТ

Вступ.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1 Сутність інноваційного розвитку підприємства та його значення для економіки країни.....	6
1.2 Джерела фінансування інноваційного розвитку підприємств.....	14
1.3 Характеристика механізму фінансування інноваційної діяльності.....	21
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ПОЛТАВАІНФОКОМ».).....	31
2.1 Фінансово-господарська характеристика підприємства ТОВ «Полтаваінфоком».....	31
2.2 Дослідження фінансового забезпечення інноваційного розвитку ТОВ «Полтаваінфоком».....	41
2.3 Оцінка факторів впливу на фінансування інноваційного розвитку підприємства.....	50
Висновки до розділу 2.....	65
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ.....	68
3.1 Обґрунтування ризиків фінансування інноваційного розвитку підприємств та окреслення перспектив їх хеджування.....	68

3.2 Формування стратегії інноваційного розвитку ТОВ «Полтаваінфоком» з урахуванням існуючих фінансових спроможностей підприємства.....	78
Висновки до розділу 3.....	85
ВИСНОВКИ.....	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	92
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Сучасні умови господарювання, що характеризуються динамічними змінами у світовій економіці, посиленням глобальної конкуренції, цифровою трансформацією та зростанням ролі інновацій, створюють нові виклики та можливості для підприємств. Інноваційний розвиток є однією з ключових умов забезпечення стійкого функціонування та конкурентоспроможності підприємств, оскільки дозволяє не лише адаптуватися до змін, а й формувати нові ринки та напрями діяльності.

Фінансування інноваційного розвитку займає центральне місце в економічній стратегії підприємств, адже саме фінансові ресурси виступають базисом для створення, впровадження та комерціалізації нових ідей. Водночас в умовах обмеженості традиційних джерел фінансування, нестабільності економічного середовища та високого ризику інноваційних проектів постає питання розробки ефективних механізмів фінансування.

Питання фінансування інноваційного розвитку підприємств знаходиться в центрі уваги науковців. Так, Сидорчук І. визначає сутність та зміст основних понять, що складають термінологічний апарат управління інноваційним розвитком підприємства [58]; Дурбалова Н., Новічков В., Кожевнікова В. досліджують формування механізму інноваційного розвитку підприємства [8]; Ратушняк О. Г., Лялюк О. Г. визначають основні проблеми та механізми впровадження інноваційних проектів на підприємстві [53]; Савіна С. С. пропонує концепцію механізму інноваційного розвитку підприємств легкої промисловості [57]; Забашта Є. Ю. розглядає формування механізму розвитку інноваційного підприємництва [11]; Колодяжна І. В., Борблік К. Е. визначають джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств України [18]; Франко Л. С. досліджує сучасні виклики інноваційного розвитку промисловості України та перспективи відновлення після масштабних руйнувань [70]. Разом з тим, подальшого дослідження потребують процеси фінансування інноваційного розвитку підприємств в умовах обмеженості

ресурсів та викликів, пов'язаних із повномасштабною війною.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану фінансування інноваційного розвитку підприємств, виявлення проблемних аспектів та визначення перспективних напрямів удосконалення фінансових механізмів з урахуванням світового досвіду.

Досягнення мети передбачає виконання наступних завдань:

- дослідити сутність інноваційного розвитку підприємства та його значення для економіки країни;
- визначити джерела фінансування інноваційного розвитку підприємств;
- визначити характеристику механізму фінансування інноваційної діяльності;
- надати фінансово-господарську характеристику підприємства ТОВ «Полтаваінфоком»;
- провести дослідження фінансового забезпечення інноваційного розвитку ТОВ «Полтаваінфоком»;
- здійснити оцінку факторів впливу на фінансування інноваційного розвитку підприємства;
- провести обґрунтування ризиків фінансування інноваційного розвитку підприємств та окреслення перспектив їх хеджування;
- запропоновано формування стратегії інноваційного розвитку ТОВ «Полтаваінфоком» з урахуванням існуючих фінансових спроможностей підприємства.

Об'єкт дослідження – процеси, що фінансують інноваційний розвиток підприємства.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних та практичних основ покращення фінансування інноваційного розвитку підприємства.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження є сукупність наукових підходів та методів, в тому числі бібліографічний та хронологічний методи, метод коефіцієнтів, SWOT- та PESTLE аналіз, матриця квадратів, експертне опитування методи порівняльного аналізу.

Інформаційну базу склали сучасні теорії управління підприємствами,

монографії, публікації та науково-аналітичні розробки вчених з питань формування інноваційного розвитку підприємництва, законодавство України у сфері інноваційної діяльності підприємств, а також фінансова звітність ТОВ «Полтаваінфоком».

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення і отримані результати досліджень оприлюднені на X Міжнародній молодіжній науково-практичній інтернет-конференції «Наука і молодь в ХХІ сторіччі».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність інноваційного розвитку підприємства та його значення для економіки країни

Кризовий стан економіки України, викликаний війною, характеризується значним скороченням виробництва та падінням конкурентоспроможності продукції, зниженням інтересу до розвитку інноваційного підприємництва через нестабільність, а також відсутністю чіткого державного плану щодо інноваційної політики в умовах воєнного часу. На нинішньому етапі інноваційний розвиток набуває критичного значення для забезпечення економічного відновлення країни. Світова практика свідчить, що підприємства, здатні адаптуватися та впроваджувати інновації навіть у складних умовах, розробляючи нові продукти чи послуги, які відповідають потребам споживачів, отримують стійкі конкурентні переваги. Це дозволяє їм не лише зберегти свою присутність на ринку, але й активно розвиватися навіть в умовах воєнної нестабільності та економічних потрясінь.

Низький технічний рівень багатьох секторів економіки України порівняно з індустріалізованими країнами (ЄС, США) може бути подоланий лише шляхом оновлення виробничої бази більшості підприємств країни. Використання нових видів техніки, методів управління, технологій та організації виробництва дозволить значно розширити асортимент, підвищити якість та обсяг виробництва, що призведе до трансформації та реформування економіки країни.

Процеси формування інноваційного підприємництва в країні розпочалися відразу після здобуття незалежності, однак його функціонування та розвиток досі перебувають у кризі. Це також пов'язано з незадовільним інноваційним та інвестиційним забезпеченням, недосконалим податковим механізмом, що є наслідком неправильної та необґрунтованої державної інноваційної політики у сфері підприємництва.

Сьогодні головною проблемою інновацій у разі зміни технології виробництва є впровадження інновацій, їх комерціалізація та просування на ринку, що вимагає обов'язкової модернізації всієї інноваційної діяльності підприємств. Високий рівень ризику та невизначеності, притаманний інноваційній діяльності підприємств, потребує постійного моніторингу та координації інноваційних змін, а також реалізації комплексу заходів для їх забезпечення.

Формування інноваційного розвитку підприємництва має бути орієнтоване на вирішення проблем, до яких належить ефективне використання наявного матеріально-технічного, сировинного та трудового потенціалу, сприяння програмам фундаментальних досліджень і розробок (R&D) та реалізація державної підтримки впровадження інновацій.

Питання інноваційного розвитку знаходяться в центрі уваги українських науковців. Як зазначають Кришталь Г. О., Касаджик А. С., Томах В. В., інновації, як результат творчої та інвестиційної діяльності, спрямовані на розробку, виробництво та впровадження нових продуктів, послуг, технологій і організаційних форм на рівні підприємства. Їх впровадження є ключовим компонентом стратегії підприємства в умовах жорсткої конкуренції на ринку [22]. Жидик Я. О. стверджує, що розвиток інновацій є одним із ключових факторів зростання продуктивності праці, розвитку цифровізації та, загалом, економічного розвитку країни. Як наслідок, стимулювання створення та розвитку інновацій є важливою складовою економічної політики країни [10]. Юринець З. В. аргументує, що інноваційний розвиток є ключовою передумовою для забезпечення економічної незалежності України, оскільки саме він дозволяє скоротити значний розрив між Україною та провідними конкурентоспроможними країнами світу [76]. Стрілець В. Ю. акцентує увагу на тому, що для збереження конкурентних позицій у порівнянні з країнами, які мають низькі витрати на робочу силу, українські малі підприємства повинні підтримувати та постійно вдосконалювати високий рівень інновацій [60]. Франко Л. С. зазначає, що інноваційний розвиток тісно взаємопов'язаний із підвищенням рівня конкурентоспроможності, а інновації – це ключова детермінанта конкурентної переваги [70]. Дорошкевич К., Колінко Н. та Дзвоник Р. [6, с. 12] акцентують увагу

на трансформаційній ролі інноваційного розвитку, що забезпечує здатність підприємства використовувати інноваційний потенціал, супроводжує зміни його стану та сприяє оновленню через реалізацію реформ (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Тлумачення поняття «інноваційний розвиток підприємництва» українськими науковцями

Джерело	Визначення
Дорошкевич К., Колінко Н., Дзвоник Р.	Значення інноваційного розвитку для підприємства полягають у: забезпеченні здатності використання підприємством інноваційних ідей та реалізацію ним інноваційного потенціалу; формуванні умов, які супроводжують зміну стану підприємства на основі інновацій із метою досягнення позитивних змін; оновленні та реалізації реформ на основі інновацій [6, с. 12]
Микитюк П. П.	інноваційний розвиток підприємства варто визначати як процес спрямованої закономірної зміни стану підприємства, що залежить від інноваційного потенціалу цього підприємства та джерелом якого є інновації, що створюють якісно нові можливості для подальшої діяльності підприємства на ринку шляхом реалізації уміння знаходити нові рішення, ідеї та у результаті винаходів [28, с. 30]
Сидорчук І.	Інноваційний розвиток підприємства – це результат керованого багатофакторного процесу оновлення підприємства, який залежить від виділення ключових, для формування конкурентних переваг, елементів і векторів інноваційних змін та підтримання збалансованості відповідних нововведень у всіх структурно-функціональних елементах підприємства як економічної системи, що забезпечує ефект синергії і підвищення потенціалу розвитку підприємства [58].
Дунська А. Р., Письмена У. Є.	інноваційний розвиток як економічне явище можна представити як системний процес забезпечення зміни економічної системи на основі використання інновацій для досягнення економічного, ресурсного, технічного та соціального ефектів [7].
Забашта Є. Ю.	інноваційний розвиток підприємництва варто визначати як процес спрямованої закономірної зміни стану підприємства, що залежить від інноваційного потенціалу цього підприємства та джерелом якого є інновації, що створюють якісно нові можливості для подальшої діяльності підприємства на ринку шляхом реалізації уміння знаходити нові рішення, ідеї та у результаті винаходів [11].

Джерело: складено автором

Микитюк П. П. підкреслює, що інноваційний розвиток є спрямованим процесом, який залежить від інноваційного потенціалу підприємства, а його результатом є створення якісно нових можливостей для діяльності завдяки пошуку і реалізації нових ідей, рішень та винаходів [28, с. 30]. Сидорчук І. зосереджується на багатофакторному характері інноваційного розвитку, який передбачає визначення ключових елементів і напрямків змін, збалансованість нововведень у структурно-

функціональних елементах підприємства та досягнення синергії для підвищення його потенціалу [58].

Термін «інноваційний розвиток підприємництва» використовується, коли проводяться дослідження механізму впровадження науково-технічного прогресу в процесі діяльності та обговорюється тип розвитку, а також коли здійснюються дослідження механізму впровадження науково-технічного прогресу в процесі діяльності, будівництво державного інноваційного плану тощо.

У роботі проведено аналіз ключових слів, які згадуються в статтях у наукометричній базі Scopus за темою «інноваційний розвиток» за 2017–2024 роки за допомогою програмного забезпечення VOSviewer. Аналіз карти зв'язків показує основні тематичні кластери, які відображають різні аспекти досліджень у цій сфері (рис. 1.1).

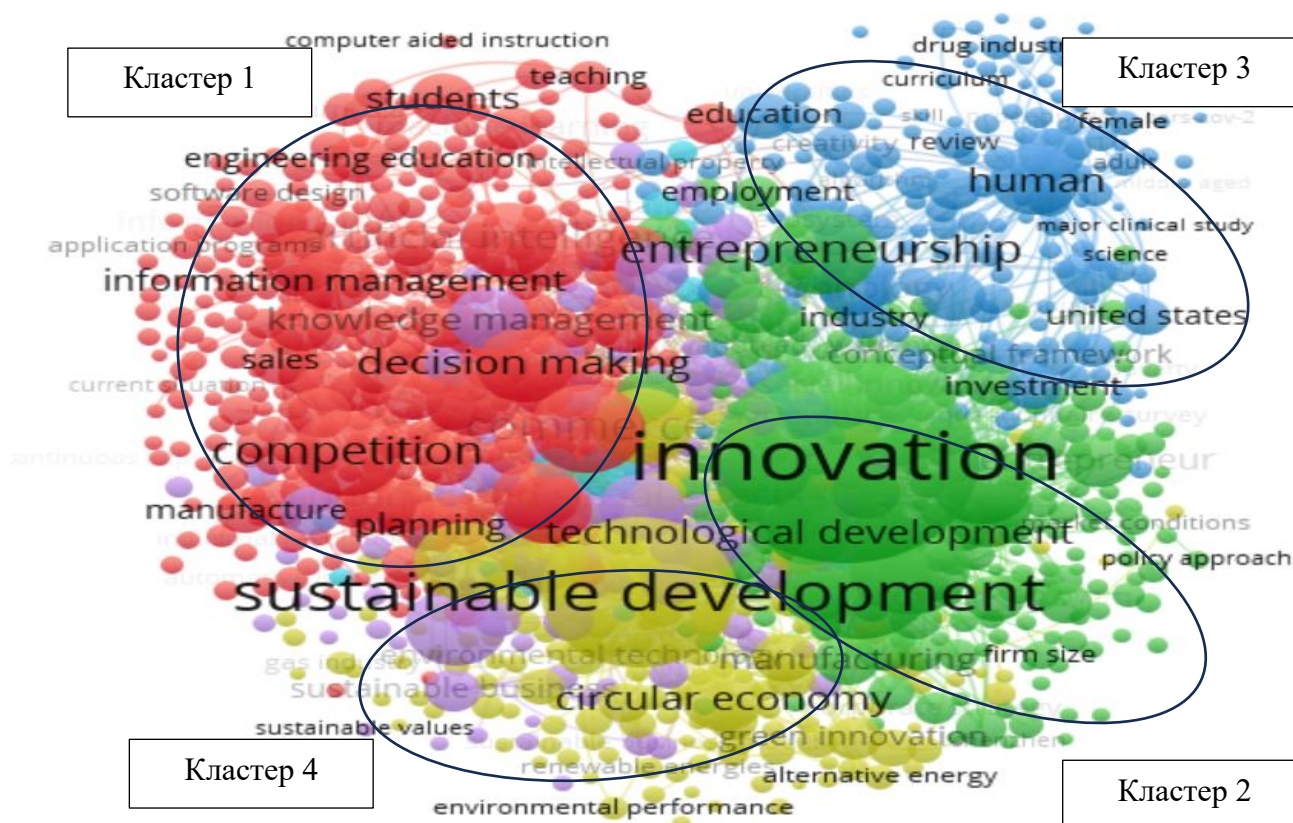

Рисунок 1.1 – Візуалізація наукових досліджень поняття «інноваційний розвиток» у наукометричній базі

Джерело: складено автором

На схемі помітно чотири основні кластери, які можна ідентифікувати за

кольорами:

Кластер 1 (червоний кластер) зосереджений на темах, пов'язаних з інформаційними технологіями, управлінням знаннями, ухваленням рішень, конкуренцією, а також освітніми аспектами. Це може вказувати на важливість цифровізації, навчання й технологій у процесах інноваційного розвитку;

Кластер 2 (зелений кластер) охоплює ключові слова, такі як сталие управління, циркулярна економіка, екологічна ефективність і технологічний розвиток. Це свідчить про те, що інноваційний розвиток часто розглядається через призму сталого розвитку та екологічних ініціатив;

Кластер 3 (синій кластер) фокусується на людському факторі, підприємництві, інвестиціях, індустріальних аспектах і політичних підходах. Це підкреслює роль підприємництва, фінансування та державної підтримки в інноваційній діяльності;

Кластер 4 (жовтий кластер) об'єднує теми, що стосуються зеленої інновації, альтернативної енергетики й сталих цінностей. Це підтверджує посилення уваги до екологічно орієнтованих інновацій.

Слово «інновація» є центральним вузлом у всій карті, що підтверджує його інтегративну роль у різних сферах досліджень. Також спостерігається значна кількість взаємозв'язків між різними кластерами, що вказує на міждисциплінарний характер інноваційного розвитку. Цей аналіз дозволяє зробити висновок, що тематика інноваційного розвитку є багатогранною та включає економічні, соціальні, екологічні й технологічні аспекти, що взаємодіють між собою у глобальному контексті. Такі висновки підтверджують і результати аналізу GoogleTrends за запитом «інноваційний розвиток» інновації (рис. 1.2).

Аналіз Google Trends за запитом «інновації» у 2024 році показує, що пошуковий інтерес до цього поняття залишався стабільно високим протягом року, з помітними піками у певні періоди, що збігалось з глобальними подіями чи технологічними проривами. Найбільший інтерес спостерігався у зв'язку з такими темами, як розвиток штучного інтелекту, автоматизація, використання доповненої та віртуальної реальності, а також прориви у сфері 3D-друку та відновлюваних енергетичних технологій. Ці тенденції відображають прагнення до сталого розвитку.

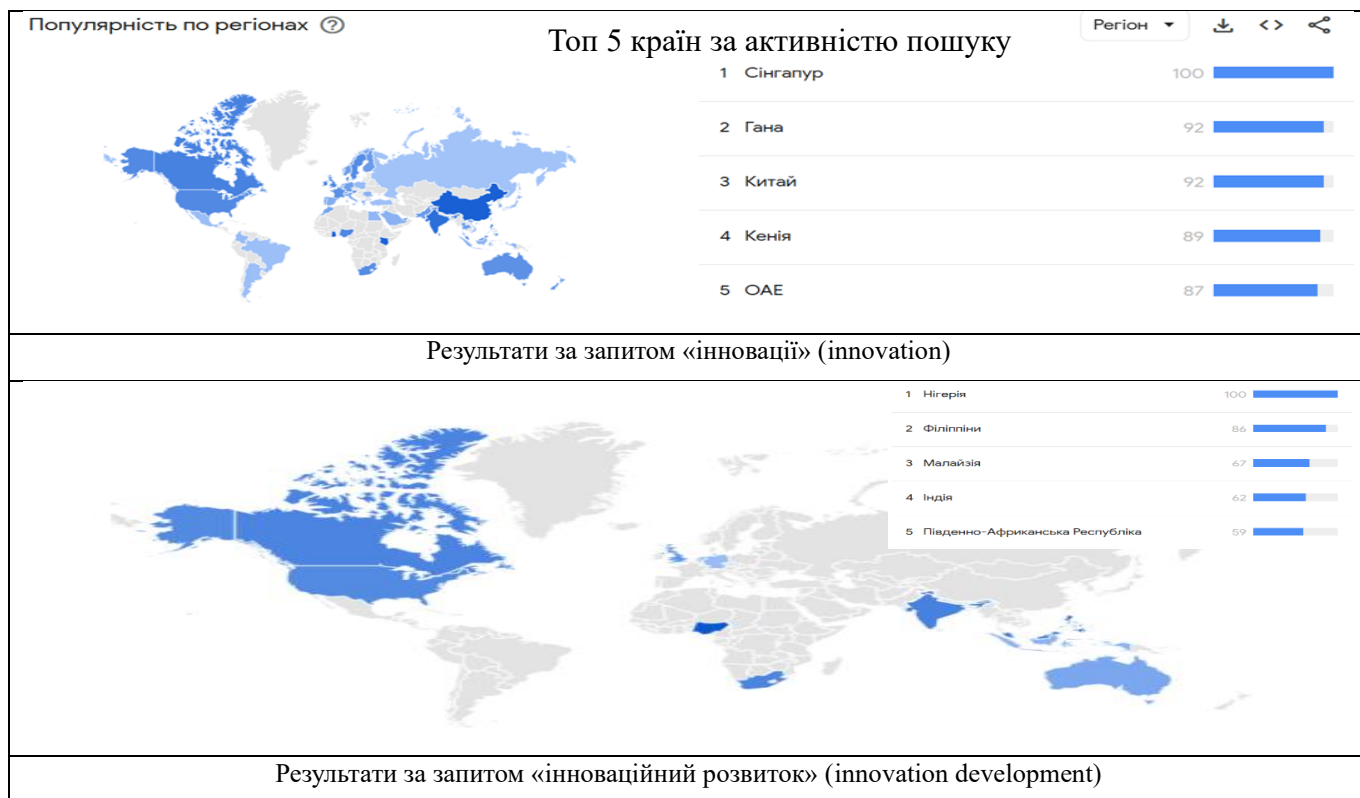

Рисунок 1.2 – Google trends у 2024 році за запитом «інновації» та «інноваційний розвиток»

Джерело: складено на основі Google Trends

Ключовими факторами популярності стали запуск нових продуктів і послуг, таких як автономні транспортні засоби та технології для розумних міст. Також спостерігався підвищений інтерес до інноваційних підходів у бізнесі, що дозволяє компаніям підтримувати конкурентоспроможність на міжнародних ринках. Загалом, 2024 рік підтвердив, що запит на інновації продовжує зростати через посилення глобальних викликів, таких як кліматичні зміни, цифрова трансформація та потреба у нових технологіях для підвищення якості життя.

В цілому, термін «інноваційний розвиток» слід розуміти як шлях економічного зростання, спрямований на суттєве покращення всіх видів економічної діяльності, насамперед інноваційної, що забезпечується науково-технічним прогресом (НТП) і забезпечує зростання ВВП, головним чином за рахунок впровадження наукомісткої продукції, виробництва, послуг тощо. Інноваційне підприємництво є ключем до забезпечення конкурентоспроможності, тому учасник ринку зацікавлений у використанні, створенні та розвитку інновацій.

Реформування ринкової економіки вимагає неймовірно великих зусиль від підприємств для управління інноваційним розвитком, тому їм необхідна підтримка на відповідному рівні через швидкозмінні умови. Метою діяльності будь-якого інноваційного підприємства є задоволення соціальних потреб у певних видах продукції (робіт, послуг) та отримання прибутку. Прикладами підприємств і компаній, які відповідають вимогам ринку в управлінні інноваційним розвитком підприємництва, є: Volkswagen, Mercedes, BMW, Samsung, Apple тощо [11].

Інноваційний розвиток підприємств має вагомий вплив на економіку країн, зокрема, на підвищення продуктивності, зниження витрат, збільшення конкурентоспроможності тощо (рис. 1.3).

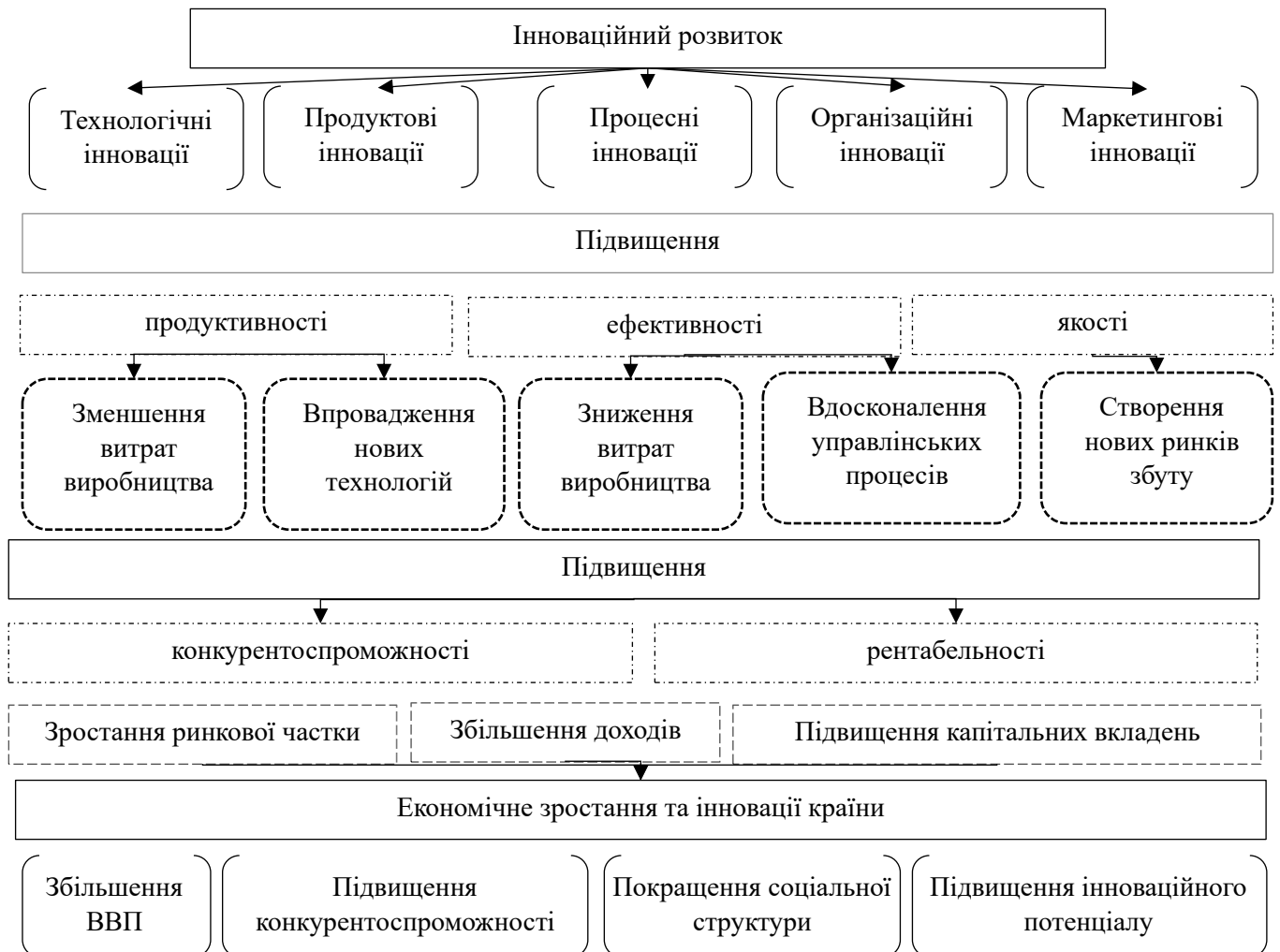

Рисунок 1.3 – Вплив інноваційного розвитку підприємств на економіку країни

Джерело: складено автором

Як зазначає Крейтерлінг К., покращення показників випуску інновацій та

здатність засвоювати інноваційні моделі пов'язані з вищими темпами зростання ВВП. На технологічні зміни припадає 35–40% динаміки, а на регіональні – 40%. Використання Інтернету призвело до зниження операційних витрат, збільшення продажів та кращої взаємодії з клієнтами для 88% компаній, що дозволило 83% розширити свої ринки, а 78% – ефективніше взаємодіяти з постачальниками. Цифровізація сприяє експансії підприємництва на нові ринки, створюючи позитивний зворотний зв'язок між двома змінними [84].

Галіндо-Мартін та ін. проаналізували 29 європейських країн, щоб визначити вплив цифрових інновацій на суспільство загалом. Вони підтвердили, що взаємозв'язок між створенням цінностей, цифровими трансформаціями, цифровими дивідендами та підприємництвом є значущим. Їхній аналіз показує, що підприємницька активність ефективно забезпечує зростання економіки суспільства, що, загалом, підвищує рівень життя середнього жителя. Вищий стимул для підприємництва та нові можливості, а також зростання конкуренції в різних ринках сприяють подальшим інноваціям та відповідним цифровим трансформаціям [79].

Доведено, що цифрові інновації значно прискорюють зростання ВВП, покращують ефективність бізнесу та підвищують конкурентоспроможність. Наприклад, дослідження Oxford Economics і Accenture PLC прогнозує, що цифровізація збільшить середній темп зростання ВВП на 32% для десяти найбільших світових економічних держав до 2030 року [85].

В цілому, основні аспекти впливу інноваційного розвитку підприємств на економіку країн включають:

- економічне зростання. Інноваційні підприємства стимулюють зростання ВВП через підвищення продуктивності праці, створення нових продуктів і послуг, а також удосконалення бізнес-процесів. Наприклад, цифрові технології дозволяють автоматизувати виробничі процеси, що зменшує витрати та збільшує ефективність;
- створення робочих місць. Інновації сприяють розвитку нових галузей, таких як штучний інтелект, зелена енергетика, біотехнології, що, своєю чергою, створює попит на кваліфіковану робочу силу. Підприємства, що інвестують у дослідження і розробки, відкривають нові вакансії як у науковій сфері, так і в

суміжних галузях; розвиток експорту. Інноваційні продукти та послуги підвищують експортний потенціал країни, розширюючи присутність на міжнародних ринках. Наприклад, країни, які інвестують у високотехнологічний сектор, такі як Німеччина чи Південна Корея, є провідними експортерами інноваційних продуктів;

- покращення якості життя. Інноваційний розвиток впливає на підвищення рівня життя населення через створення зручніших, екологічніших і ефективніших продуктів. Наприклад, розвиток «розумних» міст, відновлюваної енергетики та медичних технологій сприяє зростанню соціального добробуту;

- підвищення конкурентоспроможності. Країни, які підтримують інноваційний розвиток, займають провідні позиції у світовій економіці. Інновації дозволяють підприємствам швидше адаптуватися до змін у ринкових умовах, впроваджувати нові бізнес-моделі та ефективніше використовувати ресурси;

- стимулювання інвестицій. Інноваційно активні підприємства приваблюють більше внутрішніх та зовнішніх інвестицій, оскільки інвестори надають перевагу компаніям з високим потенціалом зростання та конкурентними перевагами.

Підсумовуючи, інноваційний розвиток підприємств є рушійною силою сучасної економіки, адже сприяє створенню нових ринків, удосконаленню виробничих процесів і покращенню умов життя населення. Для забезпечення максимального ефекту країнам необхідно стимулювати інноваційну діяльність шляхом підтримки досліджень і розробок, розвитку стартапів, покращення регуляторної бази та інвестицій у людський капітал.

1.2. Джерела фінансування інноваційного розвитку підприємств

Інноваційний розвиток підприємств є важливим фактором для забезпечення їх конкурентоспроможності та стійкості на ринку. У сучасних умовах швидких технологічних змін та глобалізації економічних процесів ефективне фінансування

інновацій стало необхідністю для будь-якої організації, яка прагне до сталого розвитку.

Фінансування інноваційної діяльності залишається критичним викликом для підприємців, поряд із регуляторними бар'єрами, що стримують розвиток інноваційного середовища. Як показали дослідження Каннінгема П. та співавторів [77], економічні регіони Африки, де частка ВВП становить 10% і більше, демонструють здатність до навчання інноваціям. Однак, на практиці забезпечення фінансових ресурсів для інноваційних проектів залишається однією з головних проблем цих регіонів, що виявляє обмеження ВВП як індикатора економічного зростання та інноваційного потенціалу.

Високі витрати на впровадження нових технологій створюють додаткові бар'єри для малих підприємств і стартапів, які не володіють достатніми фінансовими ресурсами. Це особливо небезпечно в умовах швидкої цифрової трансформації, коли невчасне впровадження інновацій може мати руйнівні наслідки для бізнесу. Дослідження Гал П. та ін. [78] підтверджує ці висновки, зазначаючи, що компанії прагнуть першими запроваджувати технологічні інновації, аби досягти цільових показників доходів і зберегти конкурентні позиції. Проте ця динаміка супроводжується значними витратами на модернізацію, що є серйозним випробуванням для суб'єктів господарювання, які не можуть йти в ногу із темпами технологічного прогресу.

Крім фінансового тиску, важливо враховувати, що доступ до ресурсів фінансування залишається нерівномірним. Маргіналізовані громади, а також підприємці, що належать до вразливих груп, зокрема жінки та представники етнічних меншин, стикаються з додатковими труднощами у доступі до фінансування інновацій. Це поглиблює існуючу соціальну та економічну нерівність, значно знижуючи потенціал інноваційного розвитку для суспільства загалом.

Таким чином, питання фінансування інновацій потребує системного підходу до вирішення. Незважаючи на важливість економічного зростання та конкурентоспроможності, вони не повинні досягатися ціною поглиблення нерівності та обмеження інноваційних можливостей для маргіналізованих спільнот. Політики,

інвестори та бізнес-лідери повинні об'єднати зусилля для створення справедливішого середовища, яке сприяє розвитку інноваційних проектів, зокрема тих, що ініціюються представниками вразливих груп. Такий підхід має передбачати усунення ключових фінансових бар'єрів, зокрема нерівномірного розподілу ресурсів, та створення інклюзивних умов для підприємництва.

Фінансування інноваційного розвитку підприємств є ключовим чинником забезпечення стійкості економіки та її здатності до адаптації у складних умовах. Війна, що триває в Україні, створює безпрецедентні виклики для бізнесу, обмежуючи доступ до фінансових ресурсів, дестабілізуючи ринки та знижуючи інвестиційну привабливість. Однак саме в умовах кризи інноваційна активність стає інструментом виживання та розвитку, що сприяє модернізації виробничих процесів, впровадженню цифрових технологій та освоєнню нових ринків. В сучасних умовах основним завданням є пошук ефективних джерел фінансування інновацій, які б забезпечували стале зростання підприємств навіть за обмежених ресурсів. Тому значна кількість українських науковців концентрують свої дослідження у цій сфері. Так, Заїка С., Грідін О., Заїка О. визначають фінансові аспекти інноваційного розвитку [12]; Іщенко Н. А. досліджує сучасний стан та фінансування інноваційної діяльності підприємств в Україні [17]; Педченко Н. С., Стрілець В. Ю. та Франко Л. С. визначають макроконкурентну парадигму інноваційного розвитку національної економіки [39]. Забашта Є .Ю. зазначає, що ключовим фактором, який визначає рівень інноваційного розвитку підприємництва в країні, є фінансування. За твердженням автора, фінансування відіграє вирішальну роль на всіх етапах і стадіях інноваційного виробництва: від науково-технічної діяльності та етапу творчого новаторства до впровадження новітніх технологій і техніки [11].

Фінансування інноваційного розвитку підприємств – це процес забезпечення грошовими ресурсами діяльності, спрямованої на створення, впровадження та комерціалізацію нових або значно вдосконалених продуктів, процесів, послуг або організаційних форм. Це комплекс заходів, що дозволяє підприємствам отримувати необхідні фінансові ресурси для досліджень, розробок, тестування та масштабування інноваційних проектів.

На погляд Колодяжної І. В. та Борблік К. Е., активізація інноваційної діяльності можлива лише за умови існування розвиненої системи фінансування, яка спрямована на вирішення таких ключових завдань:

- створення необхідних умов для оперативного та ефективного впровадження інновацій у всіх секторах національної економіки, а також забезпечення її структурно-технологічного оновлення;
- збереження та розвиток стратегічного науково-технологічного потенціалу в пріоритетних напрямках розвитку;
- забезпечення матеріальних можливостей для збереження кадрового потенціалу науки і техніки, а також запобігання відтоку фахівців за кордон [18].

Як зазначають Харченко Т. О., Войналович Т. М., Фатюк А. В., система фінансування інноваційної діяльності охоплює такі складові, як джерела інвестиційних ресурсів, механізми акумулювання фінансових засобів та їх інвестування в інноваційні проєкти, а також механізми управління інноваційними ресурсами для забезпечення ефективного використання та повернення коштів [71].

Для забезпечення ефективного функціонування цієї системи важливо дотримуватися таких принципів фінансування інноваційної діяльності, як різноманітність джерел фінансування, гнучкість фінансової підтримки на всіх етапах життєвого циклу інновацій, обґрунтованість і правова захищеність методів акумуляції ресурсів, а також чітка спрямованість на швидке й результативне впровадження сучасних науково-технічних розробок.

У науковій літературі виділяються різні джерела фінансування. За формою власності вони поділяються на державні ресурси та ресурси підприємств [35]. Джерела фінансування також класифікуються на власні та залучені кошти. До власних ресурсів підприємства відносять прибуток, амортизаційні відрахування, нематеріальні активи, тимчасово вільні основні та оборотні засоби. До залучених коштів належать акції, цінні папери, внески, цільові надходження, а також безповоротна фінансова допомога. Позикові ресурси включають бюджетні, комерційні та банківські кредити.

Окрім цього, джерела фінансування поділяються на внутрішні та зовнішні

[71]. Внутрішні джерела передбачають використання частини прибутку, спрямованого на інноваційний розвиток, амортизаційних відрахувань та доходів від реалізації основних засобів. Зовнішні джерела охоплюють державні та недержавні ресурси. Державне фінансування включає бюджетні кошти, позабюджетні фонди, участь у державних конкурсах і замовленнях. Неправне фінансування забезпечується через венчурні фонди, страхові та лізингові компанії, інвестиційні організації, хедж-фонди та залучення іноземних інвесторів.

Джерела фінансування інноваційного розвитку можуть варіюватися в залежності від масштабів підприємства, його галузевої приналежності, а також наявності в нього внутрішніх та зовнішніх ресурсів. До основних джерел можна віднести власні кошти підприємства, кредитні ресурси, державні та приватні інвестиції, а також венчурне фінансування.

Значущість кожного з цих джерел варіюється в залежності від стадії розвитку підприємства та характеру інновацій. Так, для стартапів і малих підприємств часто критичним є залучення зовнішніх інвестицій, в тому числі від венчурних компаній, які готові ризикувати заради можливих великих прибутків у разі успішної реалізації інноваційних проєктів. У той час як для великих підприємств важливим джерелом може бути реінвестування прибутку або доступ до державних програм підтримки інноваційної діяльності.

Аналіз існуючих джерел фінансування дозволяє оцінити ефективність використання фінансових ресурсів підприємствами в процесі реалізації інноваційних проєктів та забезпечення довгострокових економічних результатів. Це питання є актуальним для розвитку економіки як на національному, так і на міжнародному рівні, оскільки стимулювання інноваційного розвитку підприємств є одним із пріоритетів багатьох економічних політик, зокрема в умовах глобальних викликів.

Вітчизняне законодавство пропонує власну класифікацію джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств (рис. 1.4). Так, згідно з Законом України «Про інноваційну діяльність» джерелами фінансування інноваційної діяльності є [44]:

- кошти Державного бюджету України;
- кошти місцевих бюджетів;

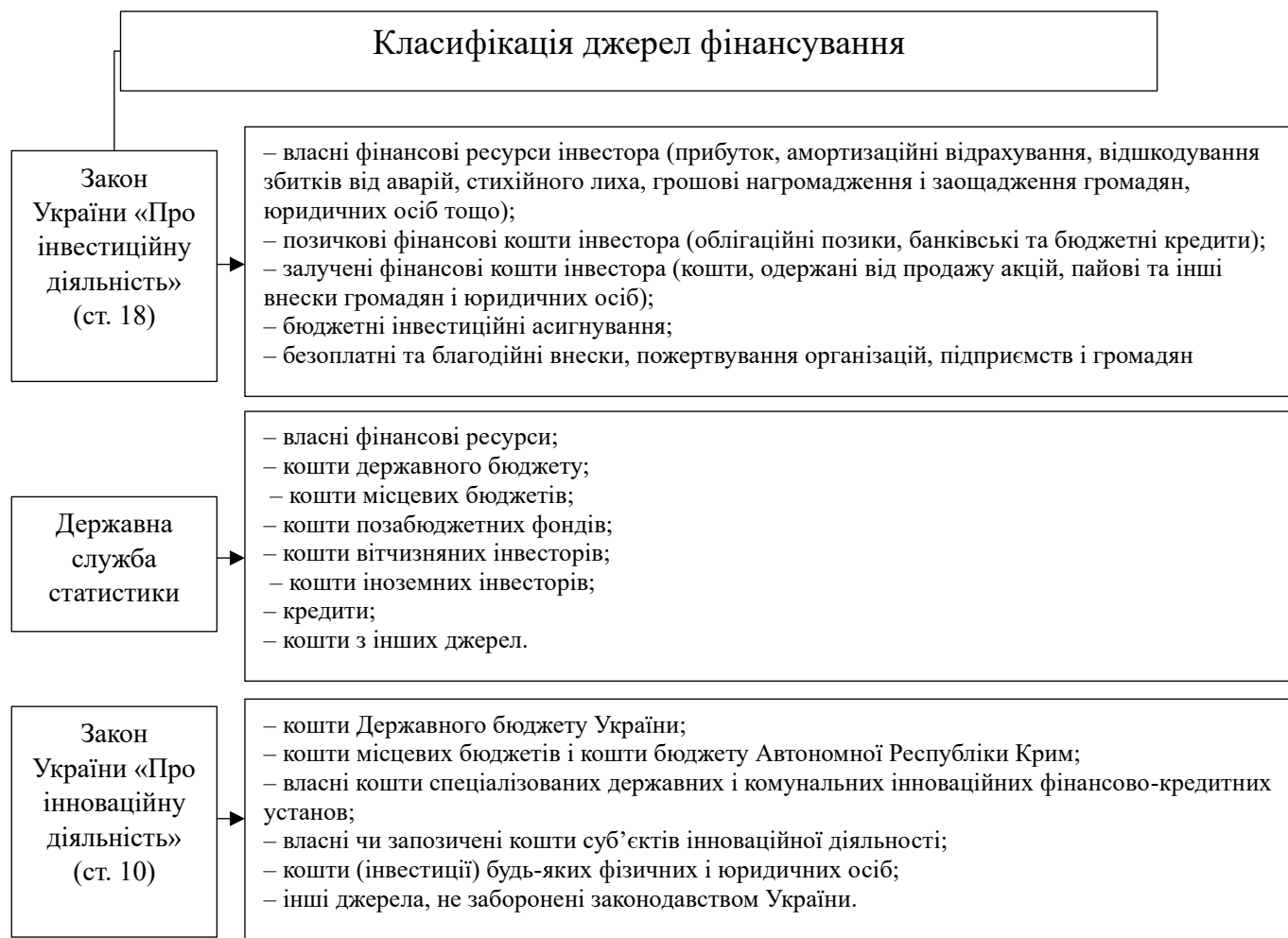

Рисунок 1.4 – Класифікація джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні відповідно до чинного законодавства

Джерело: складено на основі [44; 43; 5]

- власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ;
- власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності;
- кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб;
- інші джерела, не заборонені законодавством України.

Дослідження статистики фінансування в межах класифікації показало, протягом 2021-2023 років спостерігається зменшення загальних витрат на інновації українських підприємств (табл. 1.2), що пов'язано з низкою факторів, включаючи

економічну нестабільність, наслідки пандемії COVID-19 та повномасштабної війни, а також зменшення загальної інвестиційної активності.

Таблиця 1.2 – Витрати на інновації підприємств України за джерелами фінансування у 2021-2023 роках

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення 2022 року від 2021 року	Відхилення 2023 року від 2022 року
Витрати на інновації, млн. грн	10171,6	7640,4	6989,2	7640,4	-651,2
у тому числі за рахунок власних коштів підприємств, млн. грн	8114,7	6028,1	5713,3	6028,1	-314,8
Відношення до загального обсягу витрат на інновації, %	79,8	78,9	81,7	78,9	2,8

Джерело: складено на основі даних [9]

Найбільша частка витрат на інновації протягом усіх трьох років покривається за рахунок власних коштів підприємств. Незважаючи на загальне скорочення витрат, частка власних коштів у загальному обсязі витрат на інновації залишається відносно стабільною на рівні близько 80%. Це може свідчити про те, що українські підприємства намагаються підтримувати рівень інноваційної активності навіть за умов обмежених ресурсів.

На сьогодні основною помилкою є зменшення ролі держави, оскільки вона є одним із головних інвесторів, адже через інвестиції держава може впливати на інноваційний розвиток підприємств. Держава ухвалює закони та інші нормативні акти й документи, за допомогою яких здійснюється регулювання діяльності суб'єктів господарювання.

Аналізуючи наведені класифікації фінансування інноваційної діяльності, можна відзначити, що держава відіграє важливу роль у цьому процесі, застосовуючи фінансово-кредитні та податкові інструменти для створення сприятливих умов, які сприяють ефективній реалізації інноваційних проєктів. Проте в сучасних умовах значне бюджетне фінансування інноваційної діяльності стало недосяжним. У зв'язку з цим більшість підприємств змушені шукати альтернативні шляхи, зокрема залучати іноземні інвестиції, співпрацювати з недержавними інвестиційними компаніями та використовувати власні фінансові ресурси.

Війна призвела до значного зниження економічної активності, що обмежує можливості підприємств для інвестування в інновації. Багато інвесторів вивели свій капітал з України, що призвело до дефіциту інвестиційних ресурсів. Підприємства зосередилися на забезпеченні безперервності бізнесу та мінімізації збитків, відкладаючи інноваційні проекти на другий план.

Зменшення витрат на інновації українських підприємств протягом 2021–2023 років є тривожним сигналом. Це може негативно вплинути на конкурентоспроможність української економіки в довгостроковій перспективі. Для стимулювання інноваційної діяльності необхідно вживати заходів щодо стабілізації економічної ситуації, створення сприятливого інвестиційного клімату, розвитку інноваційної інфраструктури та підвищення інноваційної культури в суспільстві. Заходи стимулювання інноваційного розвитку підприємствах в умовах війни також включають як залучення внутрішніх інвестицій, так і використання міжнародної допомоги, грантів, програм підтримки з боку урядів і міжнародних організацій. Важливим аспектом також є розвиток державно-приватного партнерства, активізація венчурного фінансування та створення сприятливих умов для підприємництва.

В цілому, фінансування інноваційного розвитку українських підприємств в умовах війни є складним завданням, але водночас і надзвичайно важливим для майбутнього країни. Залучення різних джерел фінансування, державна підтримка, співпраця з приватним сектором та міжнародними партнерами можуть допомогти подолати виклики та забезпечити сталий розвиток інноваційної екосистеми в Україні.

1.3. Характеристика механізму фінансування інноваційної діяльності

Забезпечення інноваційного розвитку промислових підприємств вимагає дослідження наукових підходів до визначення сутності та побудови інноваційного механізму розвитку, заснованого на системній взаємодії всіх елементів

інноваційного процесу. Як зазначають Дунська А. Р. та Письмена У. Є., інноваційність механізму розвитку слід розглядати як нову можливість для підприємства, яка реалізується через створення та впровадження механізму з принципово новими або вдосконаленими елементами, інструментами, процесами й методами. Критерій інноваційності в цьому контексті доцільно оцінювати відносно самого підприємства, а не в абсолютному вимірі. Таким чином, навіть підприємства, які не розробляють проривні інноваційні технології, можуть створювати й використовувати інноваційний механізм, що сприятиме їх ефективному розвитку, враховуючи впливи та зміни у зовнішньому середовищі. Варто також зазначити, що інноваційний механізм є системою, а отже, йому притаманні всі характеристики та властивості економічних систем [7].

Для того щоб реформувати ринкову економіку, необхідно проаналізувати поняття «формування механізму інноваційного розвитку підприємництва». Забашта Є. Ю. під формуванням механізму інноваційного розвитку підприємництва розуміє сукупність взаємопов'язаних дій у дослідженні етапів та структури інноваційної діяльності підприємництва, які ґрунтуються на моніторингу поточного стану підприємництва та результатів попередніх інноваційних змін, на основі яких можна прийняти рішення щодо вибору напрямів інноваційного розвитку та формування відповідних програм і проєктів розвитку, що забезпечуватиме системність, збалансованість діяльності підприємництва;

На наш погляд від формування механізму інноваційного розвитку підприємництва слід розуміти сукупність взаємопов'язаних заходів у вивченні етапів та загальної схеми інноваційної діяльності підприємництва, що базуються на моніторингу поточного стану підприємництва та результатів попередніх інноваційних змін.

На основі цього можна приймати рішення щодо вибору напрямків інноваційного розвитку та формування відповідних програм і проєктів.

Основними проблемами фінансування механізму розвитку інноваційного підприємництва є:

- недосконалість законодавчої бази для розвитку інноваційного

підприємництва;

- відсутність значних джерел фінансування;
- відсутність чіткої та стабільної державної політики в галузі інноваційної діяльності;

- важелі стимулювання (кредити, пільгове фінансування, податкове навантаження тощо) не використовуються повною мірою тощо.

Згідно з загальною схемою формування механізму інноваційного розвитку підприємництва (рис. 1.5), можна стверджувати, що механізм формування інноваційного підприємництва включає:

- ресурсне забезпечення інноваційного розвитку;
- фактори зовнішнього та внутрішнього середовища;
- принципи інноваційного розвитку;
- цілі та завдання інноваційного розвитку;
- функції управління інноваційним розвитком;
- моделі інноваційного розвитку підприємства.

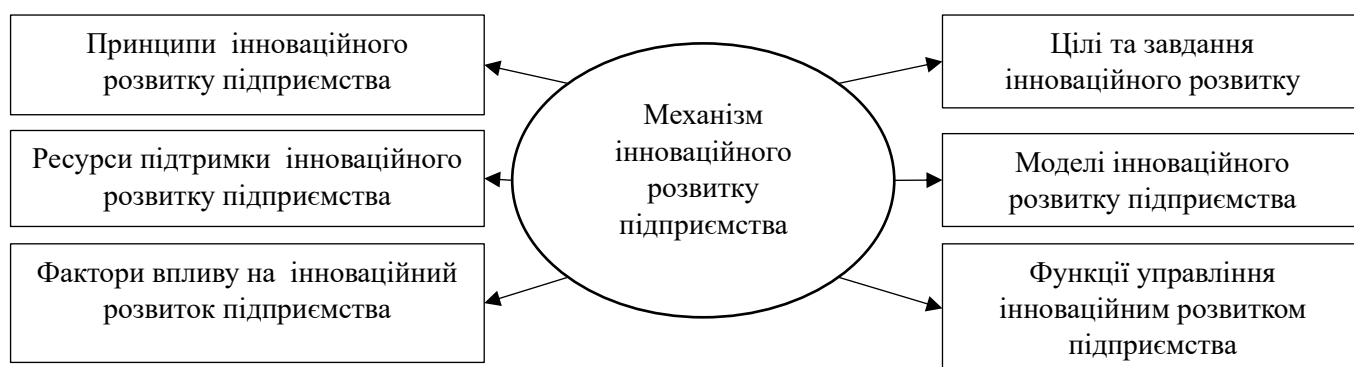

Рисунок 1.5 – Механізм інноваційного розвитку підприємства

Джерело: складено на основі [8; 11]

За твердженням Савіної С. С., механізм інноваційного розвитку підприємства, має виконувати низку завдань, спрямованих на забезпечення ефективного розвитку підприємства та підвищення його конкурентоспроможності:

- регулярне оновлення асортименту продукції та покращення її якісних характеристик;

- удосконалення технологій та структури виробництва для збільшення обсягів випуску конкурентоспроможної продукції;
- підвищення ефективності виробничої та збутової діяльності шляхом зростання продуктивності праці та оптимізації витрат;
- розробка та реалізація стратегії розвитку підприємства із використанням найсучасніших досягнень техніки та технологій;
- координація роботи всіх підрозділів підприємства в рамках інноваційного процесу [57].

Забашта Є. Ю. виділяє наступні принципи: адаптивності; динамічності; самоорганізації; саморегуляції та саморозвитку [57]. За поглядом Дурбалової Н., Новічкова В., Кожевнікової В., ключовий принцип механізму інноваційного розвитку Принцип полягає у створенні на підприємстві єдиної системи комплексів, яка охоплює повний цикл інноваційної діяльності: від генерації нових науково-технічних ідей та їх розробки до виробництва і реалізації сучасної наукомісткої продукції, створеної на їх основі [8]. Ратушняк О. Г., Лялюк О. Г. до принципів відносять: плановість, цілеспрямованість, ефективність, комплексність та стратегічна інноваційна орієнтованість [53].

Савіна С. С. серед ключових принципів формування механізму інноваційного розвитку підприємства виділяє:

- системність – створення відкритої, динамічної системи управління інноваційним розвитком, що має імовірнісний характер;
- адаптивність – забезпечення балансу між зовнішніми чинниками, зумовленими ринковим середовищем, та внутрішніми можливостями розвитку підприємства;
- самоорганізація – автономне забезпечення обміну різними видами ресурсів як між структурними елементами підприємства, так і між підприємством та зовнішнім середовищем;
- динамічність – оперативне узгодження цілей та мотивів діяльності підприємства зі змінами умов функціонування;
- саморегуляція – адаптація системи управління підприємством до змін

зовнішнього середовища шляхом самостійного коригування;

- ефективність – досягнення зростання прибутку, розширення масштабів виробництва, збільшення капіталу та підвищення конкурентоспроможності;

- керованість – забезпечення відповідності фактичного стану інноваційного процесу запланованим результатам після реалізації системних змін;

- збалансованість – узгодження інноваційних процесів і проектів системних перетворень у часі та термінах реалізації, забезпечуючи їх єдність;

- вимірність – створення системи кількісних і якісних показників для оцінки ефективності стратегії інноваційного розвитку;

- саморозвиток – здатність підприємства самостійно забезпечувати умови функціонування відповідно до обраної стратегії розвитку;

- невизначеність – потреба у точному прогнозуванні та плануванні стратегії інноваційного розвитку, включаючи створення фінансових резервів для мінімізації ризиків і коригування термінів виконання інноваційних робіт [57].

При формуванні та виборі напрямків механізму інноваційного розвитку підприємств необхідно враховувати сукупність факторів, які впливають на можливість їх реалізації. Більшість авторів [57; 11; 7] вважають, що фактори доцільно класифікувати на дві основні групи: фактори зовнішнього середовища та фактори внутрішнього середовища (рис. 1.6).

Рисунок 1.6 – Фактори впливу на формування механізму інноваційного розвитку підприємництва

Джерело: складено на основі [7; 11; 57]

Забашта Є. Ю. зазначає, що внутрішні чинники, що визначають потенціал підприємства для інноваційного розвитку (та обмеження, які цьому заважають), впливають на його рівень і формування стратегічних заходів. До таких чинників належать: матеріально-технічні, виробничо-збутові, організаційно-управлінські, фінансово-економічні, науково-дослідні та інтелектуальні. При цьому зовнішні чинники, які формують сукупність об'єктів та умов взаємодії підприємства, безпосередньо чи опосередковано впливають на його діяльність. Вони повинні враховуватися при створенні інструментів забезпечення ефективного інноваційного розвитку. До таких чинників відносяться: галузеве середовище, політико-правові, економічні та маркетингові умови, інфраструктурне забезпечення, а також глобалізаційні тенденції світових ринків [11].

Ще однією важливою складовою механізму є моделі. Досліджено, що модель інноваційного розвитку підприємництва повинна поєднувати компоненти, характерні для різних типів моделей, починаючи з державної підтримки розвитку інноваційної політики і закінчуючи внутрішньою мотивацією економічних суб'єктів

до розвитку інноваційного підприємництва (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Сучасні моделі інноваційного розвитку підприємництва

Модель інноваційного розвитку	Ключові характеристики
Активне поширення інновацій	Взаємодія уряду з науковими установами, підприємствами, закладами вищої освіти та організаціями з метою впровадження інновацій.
Державна підтримка інноваційних форм	Спрямована на державну підтримку національних інноваційних структур для сприяння швидкому виходу національних продуктів на світовий ринок (ринок ЄС та США).
Місцеве інноваційне середовище	Розвиток і створення технопарків, технополісів, територіальних науково-дослідних центрів, кластерів, консорціумів.
Міжгалузеві науково-технічні комплекси	Близька до моделі місцевого інноваційного середовища та охоплює ті ж самі фактори.
Світова кооперація	Включає активну участь країни в міжнародній науково-технічній співпраці, а також широкий обмін науковими результатами та новими технологіями.

Джерело: складено на основі [7; 11; 57]

Необхідність розробки інноваційної моделі підприємництва обумовлена:

- підвищенням науково-технічного потенціалу;
- необхідністю підтримки національного виробника;
- створенням відповідної законодавчої бази;
- залученням інвестицій та інновацій;
- зміцненням наукового потенціалу;
- формуванням системи державних замовлень на науково-технічну та інноваційно-технологічну продукцію.

Ресурсне забезпечення інноваційного розвитку підприємства є одним із ключових чинників, які визначають успішність його функціонування в умовах сучасної глобалізації та цифрової трансформації. Інноваційний розвиток передбачає впровадження нових ідей, технологій, процесів і продуктів, що вимагає достатнього забезпечення ресурсами – матеріальними, трудовими, інформаційними, технологічними та фінансовими.

Ефективне ресурсне забезпечення інноваційного розвитку підприємства вимагає комплексного підходу, де всі види ресурсів взаємодіють між собою. Однак фінансове забезпечення виступає ключовим елементом, який об'єднує та підсилює

решту ресурсів. Без достатнього фінансування підприємству буде складно здійснювати інновації, розширювати конкурентоспроможність та адаптуватися до швидких змін ринкового середовища. Тому фінансовим джерелам доцільно приділити більше уваги при дослідженні інноваційного розвитку підприємств [11].

Формування фінансових ресурсів інноваційного підприємництва визначає способи стимулювання їхнього інтересу до впровадження інновацій. До них відносяться: формування витрат на наукові дослідження та розробки, формування власного капіталу тощо. Формування інноваційного розвитку підприємництва має призвести до економічної стабільності інноваційного розвитку підприємництва на рівні країни.

За твердженням Головченка О. і колективу [82] перепони для розвитку інноваційної моделі, на думку автора, включають:

- структурну реформу економіки інноваційного підприємництва країни;
- відсутність попиту на передові технології вітчизняних продуктів підприємництва;
- відсутність ефективної системи підвищення кваліфікації та покращення організації роботи персоналу в умовах інноваційного розвитку підприємництва;
- погіршення стану об'єктів і ресурсів інноваційного підприємництва;
- недостатня увага до формування ефективних структур;
- недосконале законодавче забезпечення інноваційної діяльності підприємництва;
- відсутність фінансових ресурсів для інноваційного підприємництва.

Ефективному функціонуванню механізму інноваційного розвитку підприємства на сучасному етапі також перешкоджають ризики пошкодження інфраструктури через війну, обмеженість діяльності, бар'єри трансферу інновацій та ін. У контексті кризи, що виникла в економіці країни, необхідно звернути увагу на інноваційний розвиток підприємництва. Формування інноваційного підприємництва вимагає впровадження інноваційних технологій і їхнього розвитку.

Механізм фінансування інноваційної діяльності є ключовим фактором забезпечення інноваційного розвитку підприємств, особливо в умовах сучасних

викликів глобалізації та цифрової трансформації. Він передбачає інтеграцію ресурсного забезпечення, врахування впливів внутрішнього та зовнішнього середовища, принципів інноваційного розвитку, цілей і завдань, функцій управління, а також адаптацію сучасних моделей розвитку. Основні проблеми фінансування полягають у недосконалої законодавчої бази, відсутності стабільної державної політики, обмеженості джерел фінансування, а також недостатньому використанні стимулюючих важелів.

Ефективне ресурсне забезпечення інноваційної діяльності залежить від комплексного підходу до управління матеріальними, трудовими, фінансовими та інформаційними ресурсами, де фінанси відіграють центральну роль. Для забезпечення економічної стабільності та конкурентоспроможності підприємств необхідно посилювати державну підтримку, стимулювати інвестиційну активність, залучати інноваційні моделі, а також вдосконалювати систему управління інноваційними процесами. Важливою складовою є створення умов для самоорганізації та саморозвитку підприємств, що дозволить їм адаптуватися до ринкових змін та забезпечити сталий інноваційний розвиток.

Висновки до розділу 1

У першому розділі «Теоретичні основи фінансування інноваційного розвитку підприємства» досліджено сутність інноваційного розвитку підприємства та його значення для економіки країни; визначено джерела фінансування інноваційного розвитку підприємств; надано характеристику механізму фінансування інноваційної діяльності.

Дослідження сутності інноваційного розвитку підприємства проведено на основі узагальнення наукових доробок українських вчених та проведення бібліометричного та хронологічного аналізу наукового інтересу у пошуковій системі Google та наукометричній базі Scopus. Визначено, що термін «інноваційний

розвиток підприємництва» використовується, коли проводяться дослідження механізму впровадження науково-технічного прогресу в процесі діяльності та обговорюється тип розвитку, а також коли здійснюються дослідження механізму впровадження науково-технічного прогресу в процесі діяльності, будівництво державного інноваційного плану тощо. Обґрунтовано, що інноваційний розвиток підприємств має вагомий вплив на економіку країни через впровадження технологічних, продуктових, процесних, організаційних та маркетингових інноваційні, що позитивно впливає на збільшення ВВП, підвищення конкурентоспроможності, покращення соціальної структури та підвищення інноваційного потенціалу.

Визначено, що фінансування інноваційного розвитку підприємств відіграє вирішальну роль у зміцненні стійкості економіки та її спроможності адаптуватися до складних обставин. обґрунтовано, що фінансування інноваційного розвитку підприємств – це процес забезпечення грошовими ресурсами діяльності, спрямованої на створення, впровадження та комерціалізацію нових або значно вдосконалених продуктів, процесів, послуг або організаційних форм. Досліджено різні класифікаційні ознаки фінансування інноваційного розвитку підприємства та виділено найбільш розповсюджену серед науковців класифікацію – на внутрішні та зовнішні джерела. Проведено аналіз витрат на інновації підприємств України за джерелами фінансування у 2021-2023 роках. Здійснено дослідження класифікації джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні відповідно до чинного законодавства.

Надано характеристику механізму фінансування інноваційної діяльності та виділено основні складові: ресурсне забезпечення інноваційного розвитку; фактори зовнішнього та внутрішнього середовища; принципи інноваційного розвитку; цілі та завдання інноваційного розвитку; функції управління інноваційним розвитком; моделі інноваційного розвитку підприємства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ПОЛТАВАІНФОКОМ»)

2.1. Фінансово-господарська характеристика підприємства ТОВ «Полтаваінфоком»

Інноваційна діяльність є одним із ключових чинників економічного зростання та конкурентоспроможності підприємств в умовах глобалізації та цифрової трансформації. Ефективне фінансування інновацій відіграє вирішальну роль у забезпеченні впровадження новітніх технологій, модернізації виробничих процесів і створенні унікальних продуктів чи послуг. Проте сучасний стан фінансування інноваційної діяльності в Україні характеризується низкою проблем, зокрема обмеженістю бюджетних ресурсів, низьким рівнем залучення приватних інвестицій та недостатньою інтеграцією підприємств у міжнародні фінансові потоки.

Дослідження стану фінансування інноваційної діяльності на прикладі конкретних підприємств дає можливість виявити основні тенденції, проблеми та потенційні шляхи їх подолання. У цьому контексті аналіз фінансування інноваційної діяльності ТОВ «Полтаваінфоком» є актуальним, оскільки це підприємство демонструє приклад впровадження інновацій у сфері інформаційних технологій. ТОВ «Полтаваінфоком» (ЄДРПОУ 23550507) – це товариство з обмеженою відповідальністю, яке зареєстроване в місті Полтава, за адресою: вулиця 1100-річчя Полтави, будинок 2-Б.

ТОВ «Полтаваінфоком» працює на ринку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). ІКТ представляє собою комплекс технічних засобів та методів для збору, обробки й передачі даних, які дозволяють отримувати інформацію нової якості про стан об'єктів, процесів чи явищ. Це створює можливості для трансформації наявної інформації, її аналізу, покращення сприйняття людиною та ухвалення рішень щодо виконання конкретних дій.

Основними видами діяльності «Полтаваінфоком» є надання послуг у сфері

телекомунікацій. Серед них: діяльність у сфері безпроводового та проводового електрозв'язку (61.20, 61.10), інша діяльність у сфері електрозв'язку (61.90), оптова та роздрібна торгівля телекомунікаційним устаткуванням (46.52, 47.42), а також оброблення даних та розміщення інформації на веб-вузлах (63.11). Полтаваінфоком – український телекомунікаційний провайдер, що працює з 1995 року.

Основні послуги компанії можна умовно поділити на три напрямки:

- послуги, що надаються через оптоволоконний кабель;
- послуги, доступні через оптику або інтернет (VPN, IP);
- послуги з організації локальних мереж і налаштування мережевого

обладнання.

Додатково ТОВ «Полтаваінфоком» пропонує такі послуги:

- створення корпоративних мереж;
- реалізація протоколу MPLS;
- впровадження протоколу Frame Relay;
- телекомунікаційні послуги для банків;
- побудова мереж для державних установ;
- впровадження технології Wi-Max;
- впровадження технології Wi-Fi.

Основні характеристики ринку інформаційно-комунікаційних технологій включають нематеріальність кінцевого продукту чи послуги, що проявляється у вигляді якісно нової та достовірної інформації, доставленої в обумовлений термін і в заданому просторово-часовому форматі. Крім того, спостерігається зростання вимог користувачів до точності й оперативності таких послуг.

Ринок інформаційно-комунікаційних технологій складається з двох взаємопов'язаних секторів: телекомунікацій (ТК) та інформаційних технологій (ІТ), які можуть розглядатися як окремі ринки (рис.).

Кожна з галузей поділяється на більш вузькі напрями. Зокрема, телекомунікації включають сферу телекомунікаційних послуг (фіксований і бездротовий зв'язок) та сферу телекомунікаційного обладнання. Галузь інформаційних технологій охоплює напрями ІТ-послуг, апаратного забезпечення та

програмного забезпечення.

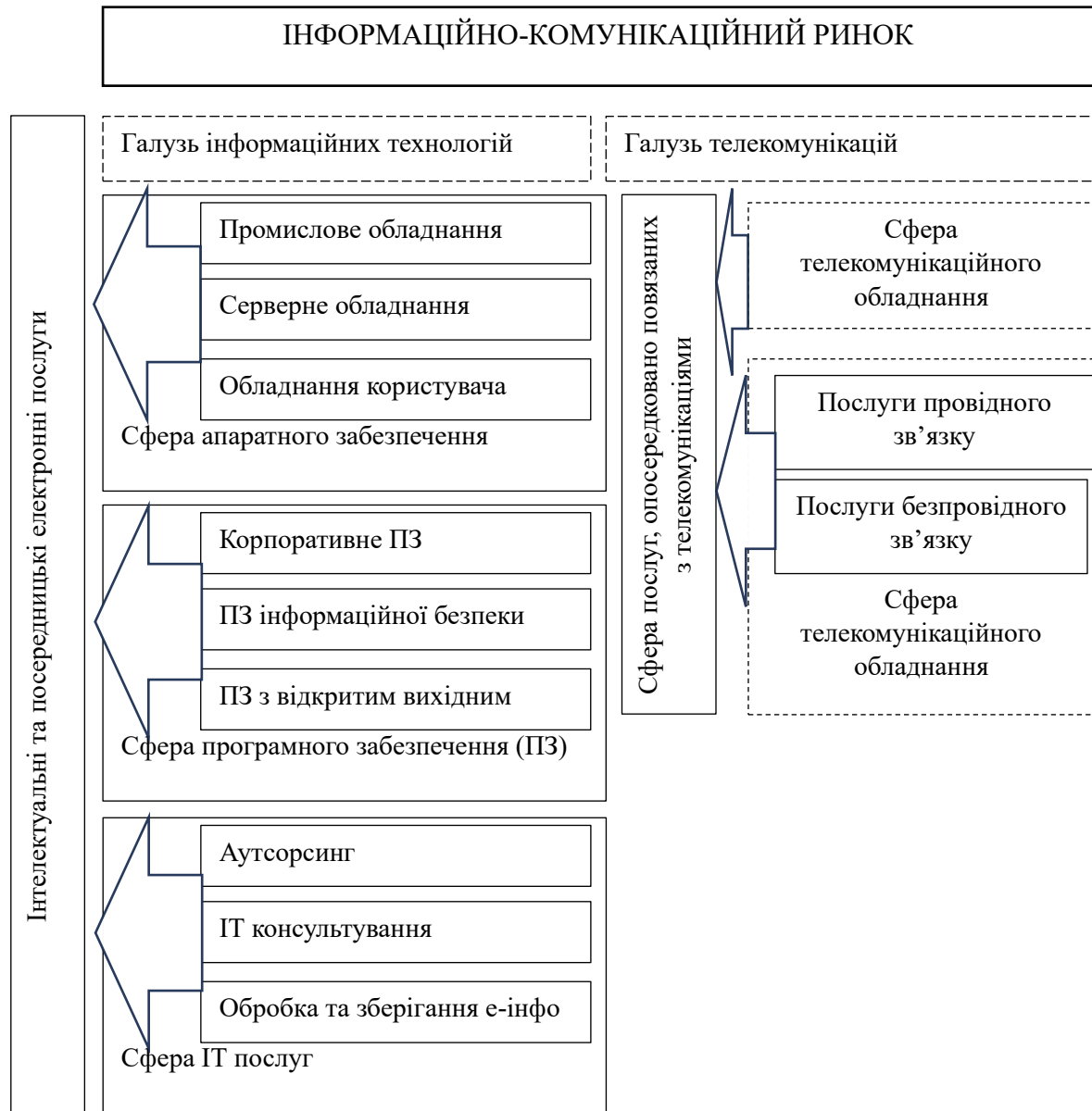

Рисунок 2.1 – Узагальнена структура інформаційно-комунікаційного ринку

Джерело: складено на основі [3]

Галузі телекомунікацій та інформаційних технологій характеризуються наявністю базових та інтелектуальних секторів ринку. У сфері ІТ базовим сектором виступає апаратне забезпечення, а для телекомунікацій – це телекомунікаційні послуги та обладнання. Інтелектуальні сектори інформаційно-комунікаційних технологій включають ІТ-послуги, програмне забезпечення та послуги, які опосередковано пов'язані зі зв'язком.

Крім того, до галузі інформаційних технологій належать посередницькі

послуги, які не пов'язані безпосередньо зі створенням апаратного чи програмного забезпечення. Сюди входять продаж ліцензій на використання програмного забезпечення, реінжиніринг програмних продуктів, бізнес-консалтинг тощо [3].

Усі галузі української економіки зазнали руйнівного впливу російської агресії. Водночас сектор інформаційних технологій (ІТ) продемонстрував унікальну здатність до мобільності та адаптації в умовах повномасштабної війни, зберігши позитивну динаміку. У 2022 році зростання ІТ-сектору становило 5,8 %. Україна сформувала конкурентні переваги на ринку ІТ у порівнянні з сусідніми країнами. До них належать великий ринок праці, широка географія експорту комп'ютерних послуг, найбільша кількість випускників ІТ-спеціальностей та значний потенціал для розширення зайнятості в галузі. Попри вплив кадрів, кількість ІТ-фахівців на 100 тис. населення в Україні залишається меншою, ніж у багатьох європейських країнах-конкурентах.

У 2022 році сектор забезпечив 3,5 % ВВП країни, а валютні надходження склали 7,34 млрд дол. США. Експорт послуг галузі зріс на 5,8 % порівняно з 2021 роком, додавши 400 млн дол. США. Частка комп'ютерних послуг у структурі експорту послуг з України зросла на 7,7 % і досягла 45,5 %. Основними імпортерами послуг є США (40,4 % експорту), Сполучене Королівство (8,3 %), Мальта (7,76 %), а також Ізраїль і Кіпр (по 5 %). У 2022 році ці країни сплатили до українського бюджету близько 80 млн дол. США.

Доходи ІТ-сектору забезпечили значний внесок у бюджет України: сума податків і зборів у 2022 році становила 32,2 млрд грн, що на 16 % більше, ніж у попередньому році. На початок 2023 року зареєстровано 281,6 тис. платників податків, пов'язаних з ІТ-галуззю: 272,7 тис. фізичних осіб-підприємців і 8,9 тис. юридичних осіб [55].

Засновником «Полтаваінфоком» є спільне українсько-німецьке підприємство «Інфоком», яке також функціонує у формі товариства з обмеженою відповідальністю, зареєстроване в Києві. Кінцевим бенефіціаром є громадянин Німеччини Вернер Дорті, який має непрямий вирішальний вплив на діяльність підприємства.

Станом на 31.12.2023 року до пов'язаних сторін (дочірніх підприємств) СП «Інфоком» належать:

- Товариство з обмеженою відповідальністю «Тернопільінфоком»;
- Товариство з обмеженою відповідальністю «Хмельницькінфоком»;
- Товариство з обмеженою відповідальністю «Полтаваінфоком»;
- Товариство з обмеженою відповідальністю «Івано-Франківськінфоком»;
- Товариство з обмеженою відповідальністю «Закарпатінфоком»;
- Товариство з обмеженою відповідальністю «Січ – Інфоком»;
- Товариство з обмеженою відповідальністю «Інфо-Сервіс».

Аналізуючи обсяги операцій СП «Інфоком» із пов'язаними сторонами у 2022–2023 роках, можна виділити кілька важливих аспектів з акцентом на показники ТОВ «Полтаваінфоком» (рис.).

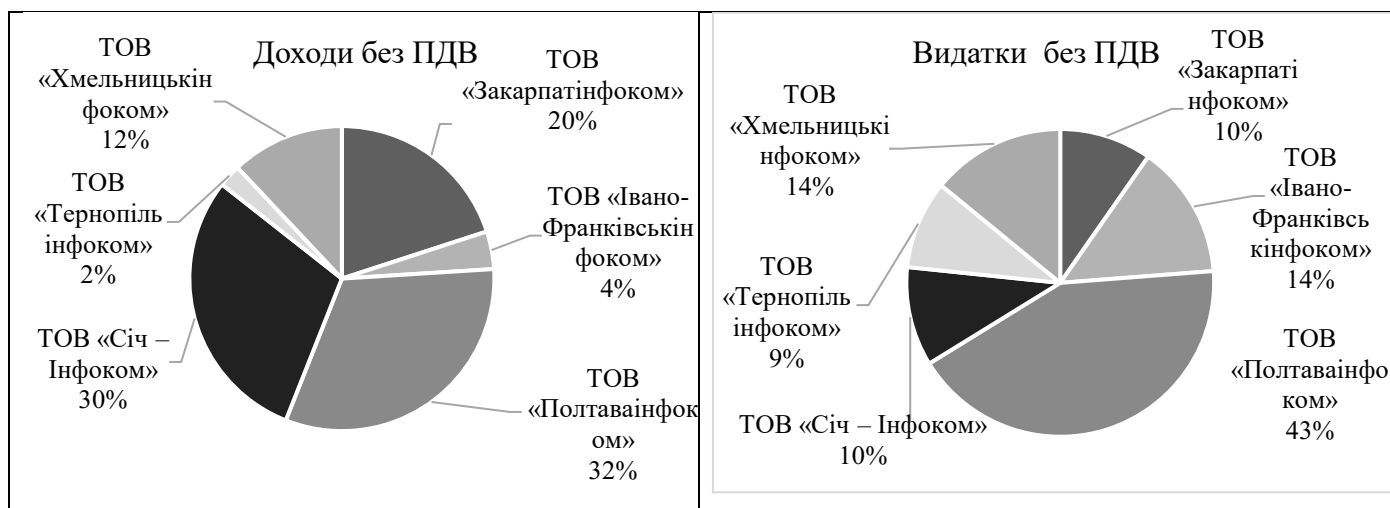

Рисунок 3.2 – Структура операцій між СП «Інфоком» та пов'язаними сторонами протягом 2023 року, у відсотках до загального обсягу СП «Інфоком»

Джерело: складено на основі [1]

Загалом, за цей період дохід СП «Інфоком» без ПДВ зріс на 30,6 млн грн (22,2%), а видатки — на 27,3 млн грн (21,8%). Це свідчить про стабільне зростання підприємства, незважаючи на складні економічні умови.

Щодо ТОВ «Полтаваінфоком», його частка в доходах СП «Інфоком» залишилася незмінною (0,40% у 2022 і 2023 роках), що вказує на стабільний рівень співпраці за доходами. Однак, частка видатків зменшилася з 5,08% у 2022 році до

4,07% у 2023 році, що свідчить про зниження витрат, пов'язаних із цією дочірньою компанією, на 1,01%. Це може бути результатом оптимізації витрат або зміни структури взаємовідносин між компаніями.

Варто звернути увагу, що загальна частка дочірніх компаній у доходах СП «Інфоком» зменшилася з 1,42% у 2022 році до 1,25% у 2023 році, а у видатках — з 11,01% до 9,59%. Це свідчить про поступове зниження залежності СП «Інфоком» від дочірніх компаній, що може бути ознакою диверсифікації постачальників чи переходу до більш автономної моделі діяльності.

Для «Полтаваінфоком» таке зниження частки у видатках створює умови для підвищення конкурентоспроможності та ефективності, однак незмінність частки у доходах вимагає додаткових зусиль для збільшення обсягу співпраці. Це може включати розширення послуг чи пошук нових ринків. Загалом, аналіз демонструє стабільність ТОВ «Полтаваінфоком» як партнера СП «Інфоком» із можливістю подальшого зростання за умови адаптації до ринкових змін.

Компанія використовує сучасні та перевірені технології, а також надійне мережеве обладнання, що дозволяє надавати абонентам послуги високої якості.

Протягом 2021-2023 років у фінансово-економічних показниках ТОВ «Полтаваінфоком» відбулися помітні зміни (табл. 2.1). Загальний капітал компанії зріс із 4699 тис. грн у 2021 році до 6089 тис. грн у 2023 році, що відображає позитивну динаміку з абсолютним збільшенням на 902 тис. грн у 2022 році і 488 тис. грн у 2023 році. Це свідчить про зміцнення фінансової стійкості компанії.

Середньорічна вартість майна підприємства також показала зростання, збільшившись з 4651 тис. грн у 2021 році до 5845 тис. грн у 2023 році. Однак, зниження вартості необоротних активів на 514 тис. грн у 2022 році та на 509 тис. грн у 2023 році, в основному через зменшення основних засобів, свідчить про зменшення інвестицій у довгострокові активи.

У той же час, середньорічна вартість оборотних активів значно зросла — на 1013 тис. грн у 2022 році і на 1204 тис. грн у 2023 році, що є показником активнішої операційної діяльності підприємства.

Виручка від реалізації продукції демонструвала стійке зростання,

збільшившись з 8839 тис. грн у 2021 році до 12383 тис. грн у 2023 році, що відображає збільшення ділової активності та ринкової присутності. Проте, собівартість реалізованої продукції також зросла, що вплинуло на зниження рентабельності.

Таблиця 2.1 – Фінансово-господарські показники ТОВ «Полтаваінфоком» у 2021 – 2023 році

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Абсолютна зміна, тис. грн.		Відносна зміна, %	
				2022 від 2021 року	2023 від 2022 року	2022 від 2021 року	2023 від 2022 року
Капітал (станом на кінець періоду), тис. грн	4699	5601	6089	902	488	119,19	108,71
Середньорічна вартість майна	4651	5150	5845	498	695	110,72	113,49
Середньорічна вартість необоротних активів	3040	2526	2017	-514	-509	83,08	79,86
Середньорічна вартість основних засобів	3040	2526	1961	-514	-565	83,08	77,64
Середньорічна вартість оборотних активів	1611	2624	3828	1013	1204	162,85	145,86
Середньооблікова чисельність працівників, чол.	15	14	13	-1	-1	93,33	92,86
Виручка від реалізації, тис. грн	8839	10860	12383	2021	1523	122,87	114,03
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	-3182	-4573	-4923	-1391	-350	143,70	107,66
фінансовий результат до оподаткування, тис. грн	246	508	774	262	266	206,54	152,31
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	202	417	635	215	218	206,59	152,29
Фондовіддача, грн	2,91	4,30	6,32	1,39	2,02	147,89	146,87
Рентабельність основних засобів, %	8,1	20,1	39,5	12,03	19,35	248,60	196,19
Фінансові коефіцієнти:							
автономності	0,96	0,87	0,91	-0,089	0,035	x	x
фінансової залежності	1,04	1,15	1,10	0,106	-0,044	x	x
абсолютної ліквідності	6,376	3,690	5,770	-2,686	2,081	x	x
термінової ліквідності	9,66	4,76	7,31	-4,892	2,544	x	x
загальної ліквідності	9,97	4,81	7,50	-5,164	2,686	x	x
маневрування	0,362	0,556	0,662	0,195	0,106	x	x

Джерело: складено автором на основі додатку Б

Незважаючи на це, чистий прибуток підприємства виріс з 202 тис. грн у 2021 році до 635 тис. грн у 2023 році, що свідчить про ефективне управління витратами.

Загальні фінансові коефіцієнти показують покращення ліквідності та фінансової стійкості компанії (рис. 3.3). Наприклад, коефіцієнт абсолютної ліквідності в 2023 році виріс до 5,77, тоді як у 2022 році він становив 3,69.

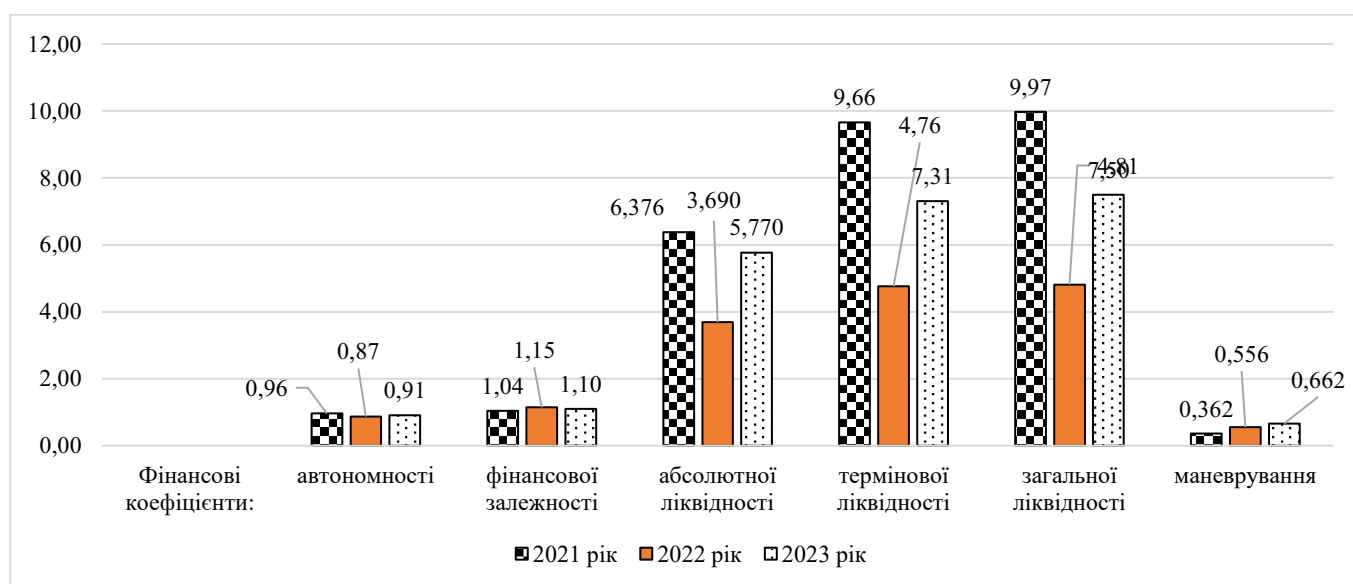

Рисунок 3.3 – Динаміка фінансових показників ТОВ «Полтаваінфоком» у 2021- 2023 році

Джерело: складено на основі [1]

Однак, коефіцієнт автономності у 2022 році знизився до 0,87, але потім зріс до 0,91 у 2023 році, що свідчить про покращення фінансової незалежності компанії.

ТОВ «Полтаваінфоком» досягає своїх цілей через цілеспрямоване впровадження інновацій, орієнтованих як на покращення продукту та послуг, так і на вдосконалення внутрішніх процесів. Це дозволяє підприємству відповідати вимогам сучасного ринку, задовольняти запити клієнтів, розширювати бізнес-можливості та залишатися конкурентоспроможним. Таким чином, види інновацій, що застосовуються компанією, інтегруються у стратегічне планування та сприяють досягненню поставлених цілей (табл. 2.2).

Інновації, які застосовує ТОВ «Полтаваінфоком», спрямовані на досягнення стратегічних завдань. Розглянемо їх за типами:

– технологічні інновації – ці інновації забезпечують впровадження нових технологій, що сприяють підвищенню якості послуг.

Таблиця 2.2 – Зв'язок між глобальними цілями ТОВ «Полтаваінфоком» та типами інновацій

Цілі ТОВ «Полтаваінфоком»	Тип інновацій	Опис зв'язку
Підвищення конкурентоспроможності	Технологічні інновації	Впровадження нових телекомунікаційних рішень та інноваційних технологій забезпечує перевагу над конкурентами.
Розширення спектра послуг	Продуктові інновації	Створення нових інформаційних продуктів і послуг дозволяє охопити більшу кількість клієнтів і ринкових сегментів.
Оптимізація бізнес-процесів	Процесні інновації	Автоматизація процесів та впровадження сучасних систем управління знижують витрати і підвищують ефективність.
Задоволення потреб клієнтів	Маркетингові інновації	Використання сучасних підходів до просування послуг покращує клієнтський досвід та підвищує лояльність клієнтів.
Розвиток співробітництва та інвестицій	Організаційні інновації	Гнучкі моделі організації роботи сприяють зміцненню партнерських відносин і залученню нових інвесторів.

Джерело: складено автором

Наприклад, розробка нових телекомунікаційних рішень чи впровадження хмарних технологій безпосередньо пов'язана із розширенням спектра послуг і задоволенням потреб клієнтів;

– продуктові інновації – запровадження нових інформаційних продуктів (наприклад, інтегрованих платформ для бізнесу чи інтернет-рішень для домогосподарств) дозволяє збільшити частку ринку та відповідати сучасним запитам клієнтів, що сприяє досягненню мети з підвищення конкурентоспроможності;

– процесні інновації – оптимізація внутрішніх процесів через автоматизацію та використання інноваційних систем управління дозволяє скоротити витрати, підвищити продуктивність і досягти мети з оптимізації бізнес-процесів;

– маркетингові інновації – використання сучасних підходів до просування послуг, зокрема цифрового маркетингу, допомагає у розширенні клієнтської бази,

підвищенні впізнаваності бренду та досягненні мети зі збільшення конкурентоспроможності;

– організаційні інновації – впровадження інноваційних методів управління, таких як гнучкі моделі організації роботи (наприклад, Agile), сприяє підвищенню ефективності командної роботи, що відповідає цілі з оптимізації бізнес-процесів.

В умовах надзвичайно складної економічної ситуації в Україні, спричиненої повномасштабним вторгненням Росії, суттєво зросли ризики ведення господарської діяльності ТОВ «Полтаваінфоком». З огляду на специфіку надання електронних комунікаційних послуг, ключовими ризиками для підприємства стали: неплатоспроможність споживачів, дострокове розірвання договорів чи скорочення бюджетів замовників; інфляційні процеси, що спричиняють різке зростання цін на обладнання, паливо, тарифи на комунальні послуги, зв'язок, електроенергію та інші витрати; зміни у державному регулюванні, зокрема підвищення ставок податків та обов'язкових платежів; ризик збитків через надзвичайні обставини; а також необхідність відшкодування втрат у випадках крадіжок майна.

Підсумовуючи, слід зазначити, що фінансово-господарська характеристика ТОВ «Полтаваінфоком» свідчить про його стабільність та потенціал для подальшого зростання, особливо в умовах розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Компанія працює на ринку інформаційних та телекомунікаційних послуг із 1995 року та пропонує широкий спектр послуг, зокрема через оптоволоконний кабель, організацію локальних мереж, впровадження інноваційних технологій (MPLS, Frame Relay, Wi-Max, Wi-Fi) і телекомунікаційні послуги для корпоративних клієнтів. В умовах глобалізації та цифрової трансформації «Полтаваінфоком» використовує сучасні технології й обладнання для забезпечення високої якості послуг. Компанія є дочірнім підприємством СП «Інфоком».

Фінансові показники підприємства демонструють позитивну динаміку. Загальний капітал ТОВ «Полтаваінфоком» у 2021-2023 роках зріс із 4699 тис. грн до 6089 тис. грн, що відображає зміцнення фінансової стійкості. Середньорічна вартість майна також збільшилася, що свідчить про ефективне використання активів.

Компанія забезпечує стабільну частку у доходах СП «Інфоком» (0,40% у 2022-2023 роках), проте частка у видатках зменшилася, що може бути наслідком оптимізації витрат. Це створює умови для підвищення конкурентоспроможності підприємства. У той же час збереження стабільної частки у доходах потребує активізації роботи для розширення обсягу співпраці та освоєння нових ринків.

Сектор інформаційно-комунікаційних технологій, в якому працює «Полтаваінфоком», демонструє високу адаптивність до кризових умов, зокрема в умовах війни, що підтверджується зростанням ІТ-сектору в Україні на 5,8% у 2022 році. Експорт послуг зріс, а частка ІТ у ВВП склала 3,5%, що є важливим показником для галузі. Попри складні умови, компанія показує стабільність у фінансовій діяльності, використовуючи свій потенціал для адаптації до ринкових змін. Таким чином, ТОВ «Полтаваінфоком» має всі передумови для подальшого розвитку та посилення своєї позиції на ринку інформаційно-комунікаційних технологій.

2.2. Дослідження фінансового забезпечення інноваційного розвитку ТОВ «Полтаваінфоком»

Інноваційний розвиток підприємства потребує наявності відповідних ресурсів, які дозволять ефективно реалізувати нововведення та забезпечити стійке конкурентне становище на ринку. Розглянемо основні ресурси, необхідні для інноваційного розвитку ТОВ «Полтаваінфоком», та їх наявність на основі фінансових показників і діяльності підприємства (рис.).

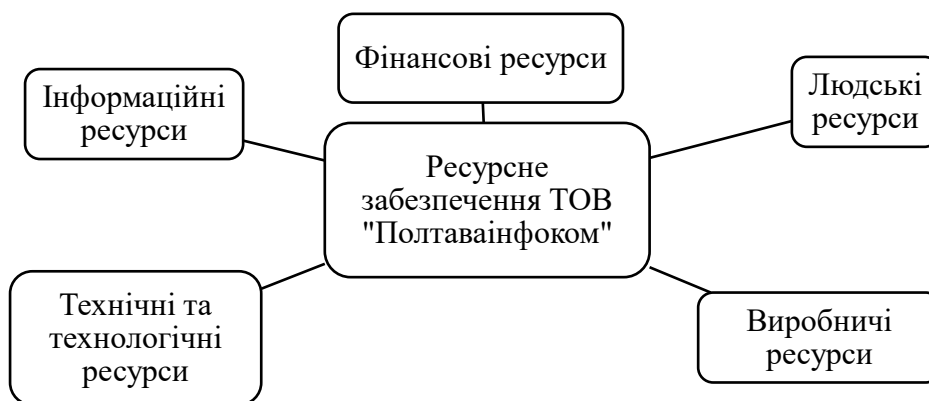

Рисунок 2.3 – Місце фінансового забезпечення у ресурсному забезпеченні інноваційного розвитку ТОВ «Полтаваінфоком»

Джерело: складено автором

Як зазначають Дурбалова Н., Новічков В., Кожевнікова В., забезпеченість фінансовими ресурсами визначається як сукупний обсяг ресурсів, доступних для реалізації інноваційного проєкту, включаючи кошти, спрямовані на посилення тих складових інноваційного потенціалу, де спостерігається дефіцит [8]. Фінансова стабільність є однією з ключових умов інноваційного розвитку. Відповідно до наданих фінансових даних, ТОВ «Полтаваінфоком» має стабільне зростання капіталу. У 2021 році капітал підприємства становив 4699 тис. грн, у 2022 році – 5601 тис. грн, а у 2023 році – 6089 тис. грн (табл.).

Таблиця 2.4 – Динаміка фінансових ресурсів ТОВ «Полтаваінфоком» у 2021–2023 роках

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Абсолютна зміна, тис. грн.		Відносна зміна, %	
				2022 від 2021 року	2023 від 2022 року	2022 від 2021 року	2023 від 2022 року
1. Капітал (станом на кінець періоду), тис. грн	4699	5601	6089	902	488	119,19	108,71
1.1 Власний капітал, у т. ч.:	4517	4887	5525	370	638	108,20	113,06
- власний оборотний капітал	1633	2719	3659	1086	940	166,47	134,57
- нерозподілений прибуток або непокриті збитки	4267	0	0	-4267	0	0,00	X
1.2 Позиковий	182	714	563	532	-150	392,03	78,93

капітал, у т.ч.:							
поточні зобов'язання за розрахунками	62	219	267	157	48	354,69	121,99
кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	120	480	296	360	-184	399,08	61,66
короткострокові кредити банків	0	0	0	0	0	0	0
довгострокові зобов'язання і забезпечення	0	0	0	0	0	0	0
поточні забезпечення	0	0	0	0	0	0	0
інші поточні зобов'язання	0	15	0	15	-15	0	0,00

Джерело: пораховано на основі додатку Б

Значне збільшення власного капіталу (до 5525 тис. грн у 2023 році) і власного оборотного капіталу (до 3659 тис. грн у 2023 році) свідчить про те, що компанія здатна акумулювати внутрішні фінансові ресурси для підтримки інноваційних проектів.

Проте зменшення позикового капіталу у 2023 році може свідчити про те, що підприємство не активно використовує зовнішнє фінансування для інвестиційних цілей, а це може бути необхідно для масштабних інноваційних проектів.

Фінансовий аналіз ТОВ «Полтаваінфоком» на основі наданих даних охоплює динаміку змін капіталу та його структури, зокрема власного та позикового капіталу, а також показників ліквідності та платоспроможності.

У 2021 році загальний капітал становив 4699 тис. грн, у 2022 році збільшився до 5601 тис. грн, а у 2023 році досяг 6089 тис. грн. Абсолютне зростання за період 2021-2022 років склало 902 тис. грн (119,19%), а за 2022-2023 роки – 488 тис. грн (108,71%). Це вказує на стабільне збільшення капіталу, що є позитивним сигналом для фінансової стійкості підприємства. Особливо важливим є зростання в 2022 році, коли капітал зріс на 19,19%, що вказує на ефективне використання ресурсів.

Власний капітал у 2021 році становив 4517 тис. грн і зріс до 4887 тис. грн у 2022 році (зростання на 370 тис. грн або 108,2%), а у 2023 році досяг 5525 тис. грн (зростання на 638 тис. грн або 113,06%). Зростання власного капіталу показує, що підприємство здатне нарощувати власні ресурси, не надмірно покладаючись на

зовнішні джерела фінансування.

Власний оборотний капітал, який є ключовим показником ліквідності, значно зріс: з 1633 тис. грн у 2021 році до 2719 тис. грн у 2022 році (зростання на 166,47%) та до 3659 тис. грн у 2023 році (зростання на 134,57%). Таке значне збільшення власного оборотного капіталу свідчить про поліпшення можливостей підприємства покривати короткострокові зобов'язання власними ресурсами, що підвищує його фінансову стійкість.

Нерозподілений прибуток у 2021 році становив 4267 тис. грн, однак у 2022 і 2023 роках цей показник відсутній. Це може свідчити про розподіл прибутку серед акціонерів або використання його на інвестиційні цілі.

Позиковий капітал у 2021 році складав 182 тис. грн і значно зріс у 2022 році до 714 тис. грн (зростання на 392,03%). Однак у 2023 році він зменшився до 563 тис. грн (падіння на 78,93%). Цей показник свідчить про те, що підприємство активно використовувало позикові кошти для фінансування своєї діяльності в 2022 році, але в 2023 році стало більш незалежним від зовнішнього фінансування, що є позитивним сигналом для інвесторів.

Поточні зобов'язання у 2021 році становили 62 тис. грн, а у 2022 році зросли до 219 тис. грн (зростання на 354,69%). У 2023 році цей показник склав 267 тис. грн (зростання на 121,99%). Збільшення поточних зобов'язань свідчить про зростання короткострокових зобов'язань підприємства, що може бути пов'язане з необхідністю фінансування операційної діяльності.

Кредиторська заборгованість у 2021 році становила 120 тис. грн і зросла до 480 тис. грн у 2022 році (зростання на 399,08%). У 2023 році вона зменшилася до 296 тис. грн (падіння на 61,66%). Зростання заборгованості в 2022 році могло свідчити про тимчасове зростання обсягів операційної діяльності або труднощі з оплатою зобов'язань, однак у 2023 році підприємство почало знижувати кредиторську заборгованість, що є позитивним сигналом щодо його платоспроможності.

Інші поточні зобов'язання з'явилися у 2022 році в розмірі 15 тис. грн, але були повністю погашені в 2023 році.

Підприємство ТОВ «Полтаваінфоком» демонструє стабільне зростання капіталу, що свідчить про його фінансову стійкість. Значне зростання власного оборотного капіталу покращує його ліквідність та здатність фінансувати операційну діяльність. Використання позикового капіталу в 2022 році збільшило можливості підприємства, але зниження боргового навантаження в 2023 році свідчить про посилення фінансової автономії.

Дослідження виробничих ресурсів свідчить (табл.), що протягом 2021-2023 років на підприємстві ТОВ «Полтаваінфоком» спостерігалися суттєві зміни в структурі активів. Необоротні активи зазнали значного скорочення. У 2021 році їх сума складала 2883,4 тис. грн, що становило 61,36% від загальної величини активів підприємства. Необоротні активи зазнали значного скорочення. У 2021 році їх сума складала 2883,4 тис. грн, що становило 61,36% від загальної величини активів.

Таблиця 2.6 – Показники виробничих ресурсів ТОВ «Полтаваінфоком» у 2021-2023 роках

Показники	2021 рік		2022 рік		2023 рік		Відхилення (+;-):			
							2022 від 2021 року		2023 від 2022 року	
	сума, тис.грн	питома вага, %	сума, тис.грн	питома вага, %	сума, тис.грн	питома вага, %	сума, тис.грн	структурні зрушення, п.п.	сума, тис.грн	структурні зрушення, п.п.
1. Необоротні активи	2883,4	61,36	2167,8	38,71	1866,1	30,65	-715,6	-22,66	-301,7	-8,06
2. Оборотні активи	1815,4	38,64	3432,7	61,29	4222,4	69,35	1617,3	22,66	789,7	8,06
з них:										
2.1. Запаси	58,1	1,24	34,3	0,61	107	1,76	-23,8	-0,62	72,7	1,14
2.2. Грошові кошти та розрахунки	1757,3	37,40	3366,5	60,11	4072,7	66,89	1609,2	22,71	706,2	6,78
у тому числі:										
— кошти в розрахунках	596,5	12,69	702	12,53	780,2	12,81	105,5	-0,16	78,2	0,28
— грошові кошти та їх еквіваленти	1160,4	24,70	2632,6	47,01	3249,8	53,38	1472,2	22,31	617,2	6,37

2.3. Інші оборотні активи	0,4	0,01	31,9	0,57	42,7	0,70	31,5	0,56	10,8	0,13
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Усього активів	4698,8	100	5600,5	100	6088,5	100	901,7	—	488	—

Джерело: пораховано на основі додатку

Однак у 2022 році їх частка зменшилася до 38,71%, що супроводжувалося зниженням суми на 715,6 тис. грн. Тенденція до зменшення тривала і в 2023 році, коли необоротні активи скоротилися ще на 301,7 тис. грн, досягнувши суми 1866,1 тис. грн (30,65% від загальної структури активів). Це може свідчити про зниження інвестицій у довгострокові активи або продаж частини матеріальних ресурсів, що є ознакою перегляду інвестиційної стратегії підприємства.

Натомість оборотні активи протягом цього періоду мали позитивну динаміку. У 2021 році вони становили 1815,4 тис. грн, що було 38,64% від загальної суми активів, проте вже у 2022 році їхня сума зросла на 1617,3 тис. грн, досягнувши 3432,7 тис. грн (61,29% від загальної суми активів). У 2023 році оборотні активи продовжили зростати і становили вже 4222,4 тис. грн, що було на 789,7 тис. грн більше порівняно з попереднім роком, а їх частка у структурі активів збільшилася до 69,35%. Збільшення оборотних активів, зокрема грошових коштів та їх еквівалентів, свідчить про посилення ліквідності підприємства та ефективне управління оборотним капіталом.

Особливо помітне зростання відбулося у категорії грошових коштів і розрахунків. У 2021 році ця стаття становила 1757,3 тис. грн, що було 37,40% від загальної суми активів. У 2022 році їхня сума зросла на 1609,2 тис. грн і досягла 3366,5 тис. грн, що вже складало 60,11% від усіх активів. У 2023 році сума грошових коштів продовжила зростати і склала 4072,7 тис. грн, що на 706,2 тис. грн більше, ніж у попередньому році, і становило 66,89% від загальної структури активів

підприємства. Це збільшення свідчить про значне покращення фінансової стійкості підприємства та його здатність виконувати поточні зобов'язання.

Значне зростання також спостерігалось у статті «Інші оборотні активи», яка у 2021 році практично не мала значення (0,4 тис. грн), проте вже у 2022 році досягла 31,9 тис. грн, а у 2023 році – 42,7 тис. грн. Це свідчить про збільшення обсягів фінансових операцій підприємства та зростання інших активів, які не відносяться до основних.

Отже, за період з 2021 по 2023 роки підприємство значно змінило структуру своїх активів, зменшивши необоротні активи і збільшивши оборотні, що може бути ознакою переходу до більш мобільної стратегії управління активами та покращення ліквідності.

Більше детальне дослідження фінансування необоротних активів як інструменту інноваційного розвитку (табл.) показало, що у 2023 році з'явилися нематеріальні активи, які до цього були відсутні. Їх первісна вартість склала 125 тис. грн, що є важливим сигналом про потенційний напрямок інноваційного розвитку. Нематеріальні активи часто включають програмне забезпечення, патенти, ноу-хау тощо, які є основою для впровадження нових технологій.

Таблиця 2.3 – Показники структури та динаміки необоротних активів ТОВ «Полтаваінфоком» за 2021–2023 роки

Показник	2021 рік		2022 рік		2022 від 2021 року		Відхилення (+;-):			
							2022 від 2021 року		2023 від 2022 року	
	сума, тис.грн	питома вага, %	сума, тис.грн	питома вага, %	сума, тис.грн	питома вага, %	сума, тис.грн	структурні зрушення, п.п.	сума, тис.грн	структурні зрушення, п.п.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Нематеріальні активи:	0	0,00	0	0,00	112,5	6,03	0	0,00	112,5	6,03
первісна вартість	0	0,00	0	0,00	125	6,70	0	0,00	125	6,70
накопичена амортизація	0	0,00	0	0,00	12,5	0,67	0	0,00	12,5	0,67
Незавершені капітальні інвестиції	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Основні засоби:	2883,4	100,00	2167,8	100,00	1753,8	93,98	-715,6	0,00	-414	-6,02
первісна вартість	10608,9	367,93	11093,3	511,73	11733,6	628,78	484,4	143,80	640,3	117,05
знос	7725,5	267,93	8925,5	411,73	9979,6	534,78	1200	143,80	1054,1	123,05

Інвестиційна нерухомість:	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
первісна вартість	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
знос	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Довгострокові біологічні активи:	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
первісна вартість	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
накопичена амортизація	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
інші фінансові інвестиції	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Довгострокова дебіторська заборгованість	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Відстрочені податкові активи	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Гудвіл	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Відстрочені аквізиційні витрати	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Інші необоротні активи	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Усього необоротні активи	2883,4	100	2167,8	100	1866,1	100	-715,6	X	-301,7	X

Джерело: складено на основі додатку Б

У 2022 році порівняно з 2021 роком відбулося зменшення загальної вартості основних засобів на 715,6 тис. грн, а в 2023 році зменшення продовжилося (-414 тис. грн). Це може свідчити про часткове вибуття або амортизацію активів, що потребує додаткового аналізу. Однак водночас спостерігається зростання первісної вартості основних засобів (на 640,3 тис. грн у 2023 році), що вказує на оновлення обладнання.

Відсутність таких активів може свідчити про те, що підприємство наразі не розглядає розширення за рахунок нерухомості або капітальних вкладень в інші підприємства.

В цілому, загальна сума необоротних активів зменшилася на 715,6 тис. грн у 2022 році порівняно з 2021 роком і на 301,7 тис. грн у 2023 році порівняно з 2022 роком. Це може бути наслідком реструктуризації активів або недостатнього фінансування нових інноваційних проектів.

Щодо технічних та технологічних ресурсів, то основними видами діяльності підприємства є послуги у сфері телекомунікацій, включаючи безпроводовий та проводовий електрозв'язок, оброблення даних та розміщення інформації на веб-вузлах. Це свідчить про те, що ТОВ «Полтаваінфоком» вже використовує сучасні технології в своїй діяльності, що створює потенціал для інноваційних рішень, таких як впровадження нових технологічних платформ, вдосконалення обробки даних або автоматизація телекомунікаційних процесів.

Однак для подальшого інноваційного розвитку може бути необхідним оновлення технічного обладнання, особливо якщо компанія планує впроваджувати нові послуги або розширювати обсяги існуючих.

Щодо людських ресурсів слід зазначити, що інновації залежать від кваліфікації персоналу, його здатності працювати з новими технологіями та адаптуватися до змін. Наявність кваліфікованого керівника і стабільного управлінського персоналу свідчить про потенціал для успішної реалізації інноваційних проектів.

Продуктивність праці протягом досліджуваного періоду зросла – з 589,3 тис. грн на одного працівника у 2021 році до 952,6 тис. грн у 2023 році, що є позитивним показником ефективності використання людських ресурсів (рис.).

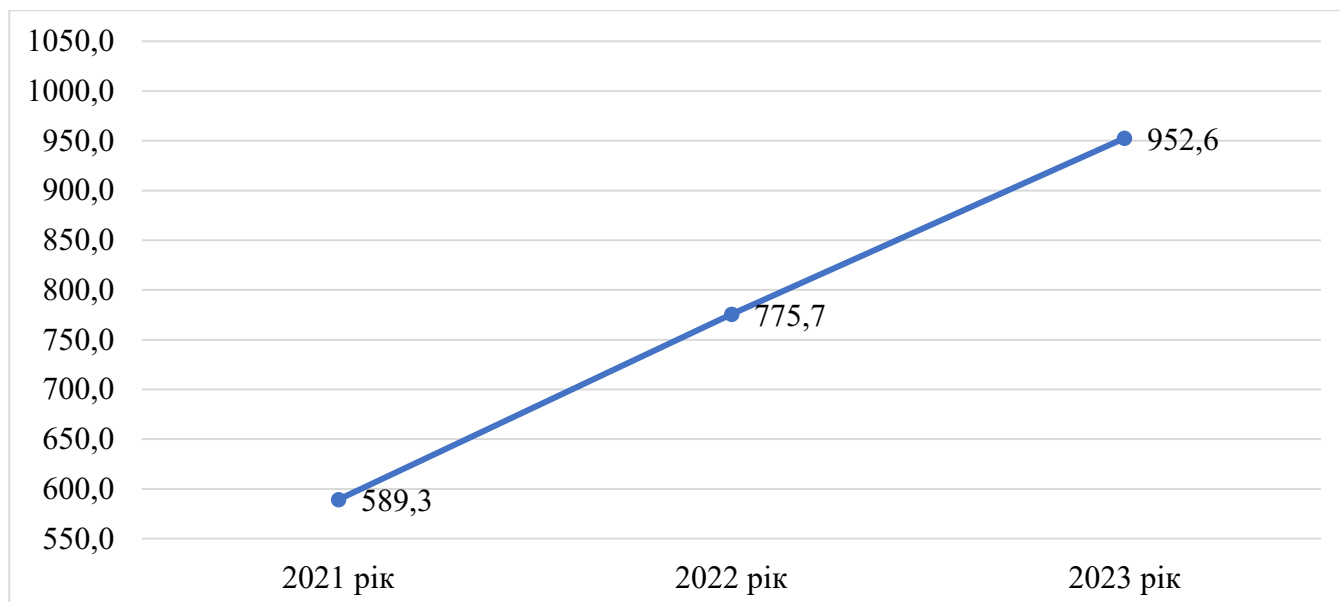

Рисунок Динаміка продуктивності персоналу ТОВ «Полтаваінфоком» за 2021-2023 роки, грн

Джерело: пораховано на основі додатку Б

Однак для посилення інноваційної спроможності підприємства може бути необхідним інвестування в навчання та розвиток працівників, зокрема у сферах новітніх телекомунікаційних технологій та обробки великих даних.

Щодо інформаційних ресурсів, то ТОВ «Полтаваінфоком» надає послуги з обробки даних та розміщення інформації на веб-вузлах, що є важливим інструментом для впровадження інновацій. Володіння сучасними інформаційними системами та доступ до великих масивів даних дозволяє підприємству інтегрувати нові інноваційні рішення у свою діяльність, розширювати спектр послуг та підвищувати їхню якість.

Розглядаючи ресурсний потенціал для інноваційного розвитку, слід відмітити, що ТОВ «Полтаваінфоком» володіє значним фінансовим і технологічним потенціалом для інноваційного розвитку. Стабільне фінансове становище та позитивна динаміка капіталу свідчать про те, що підприємство може фінансувати інноваційні проекти власним коштом. Наявність сучасних телекомунікаційних технологій також забезпечує підприємству технічну базу для впровадження інновацій.

Однак для успішного інноваційного розвитку можуть бути необхідні додаткові інвестиції у зовнішнє фінансування (наприклад, кредити або венчурний капітал) та розвиток людських ресурсів, зокрема підвищення кваліфікації працівників у галузі новітніх технологій.

В цілому, ТОВ «Полтаваінфоком» має всі необхідні ресурси для підтримки інноваційного розвитку, зокрема стабільне фінансове становище, сучасні технології та кваліфікований персонал. Для досягнення вищого рівня інноваційної спроможності компанія може звернути увагу на оновлення технічних ресурсів, залучення зовнішніх джерел фінансування та розвиток компетенцій працівників у сфері новітніх технологій.

2.3. Оцінка факторів зовнішнього та внутрішнього середовища інноваційного розвитку підприємства

Оцінка факторів зовнішнього та внутрішнього середовища інноваційного розвитку підприємства є важливим етапом для розуміння умов, в яких функціонує бізнес, і можливостей для його інноваційного розвитку. Ці фактори впливають на здатність підприємства адаптуватися до змін і впроваджувати нові рішення.

Згідно із Стратегією розвитку сфери інноваційної діяльності [49] проведений порівняльний аналіз інноваційної системи України у контексті світових показників на основі міжнародних індексів демонструє, що країна володіє значним освітнім та науковим потенціалом, здатним генерувати інновації у формі ідей, наукових розробок та патентів. Серед ключових показників інноваційного розвитку України можна виділити наступне:

- згідно з Глобальним індексом конкурентоспроможності, Україна відзначається великою ємністю ринку та високою якістю вищої, середньої й професійної освіти;
- за даними Глобального індексу інновацій, основою інноваційної

конкурентоспроможності країни є людський капітал, тобто знання та навички, які дають змогу створювати додану вартість у глобальній економіці. Ефективне використання цього капіталу є головною перевагою України [49].

Важливим фактором впливу на фінансування інноваційного розвитку ТОВ «Полтаваінфоком» є рівень розвитку ІКТ в Україні. Так, ринок інформаційно-комунікаційних технологій України демонструє значний розвиток, що відображається у високих позиціях у світових рейтингах [54].

Доцільним для визначення впливу рівня розвитку ринку ІКТ на ТОВ «Полтаваінфоком» провести SWOT-аналіз ринку. Так, серед сильних сторін слід виділити наявність висококваліфікованих фахівців. Україна має найбільшу та найшвидше зростаючу кількість ІТ-фахівців у Європі; на ринку працює близько 185 тисяч розробників, з яких 37% проживають у Києві, 17,2% – у Харкові та 13% – у Львові [55]. Під час війни український ринок праці у сфері ІТ у 2022 році нараховував близько 309 тисяч фахівців, при цьому рівень заробітних плат залишався стабільним у порівнянні з кінцем 2021 року. Оплата праці висококваліфікованих спеціалістів навіть зросла, тоді як середня зарплата початківців та кандидатів без досвіду залишалась на рівні близько 500 доларів США на місяць. Частка повністю віддалених робочих місць у галузі зросла з 27 % до 50 %, що дозволило уникнути масових звільнень (табл.).

Однак у 2022 році найм персоналу скоротився на 13 %, що найбільше вплинуло на початківців із мінімальним досвідом або без нього. Згідно з даними [55] кількість доступних вакансій для безробітних зменшилася на 70 %, а конкуренція зросла в понад три рази. У квітні 2023 року попит на ІТ-фахівців перевищував пропозицію у 8,5 раза: із 82 тисяч кандидатів лише 9,5 тисяч могли знайти роботу.

Таблиця Матриця SWOT-аналіз ІКТ ринку України в умовах війни

Поля	Сильні сторони	Слабкі сторони
	висококваліфіковані фахівці створення робочих місць надходження валюти міжнародний престиж країни велика частка у структурі податків гнучкість та адаптивність експортний потенціал	залежність від зовнішніх ринків інфраструктурні виклики недостатнє державне фінансування
Можливості	Поле «Сильні сторони-можливості»	Поле «Слабкі

розширення на нові ринки зростання попиту на цифрові послуги Євроінтеграційні процеси		сторони-можливості»
Загрози	Поле «Сильні сторони-загрози» <i>Стратегія розвитку ринку ІКТ України в умовах війни полягає у збереженні висококваліфікованих фахівців, диверсифікації експорту, інвестиціях у цифрову інфраструктуру, інтеграції в європейські ринки, посиленні кібербезпеки, масштабуванні дистанційних форматів роботи та популяризації успішних кейсів українських компаній для зміцнення конкурентоспроможності, стійкості до загроз і зростання експортного потенціалу.</i>	Поле «Слабкі сторони-загрози»
військова агресія політична нестабільність конкуренція на глобальному ринку відтік кадрів невизначеність майбутнього України		

Джерело: складено автором

До початку війни ринок праці в ІТ-сфері був майже збалансованим, але зараз він перетворився на ринок роботодавця, де пропозиція кандидатів значно перевищує попит. 38 % опитаних вважають, що у 2023 році кількість робочих місць у галузі зменшиться. Серед тих, хто зберіг роботу (84 %), 40 % були змушені шукати новий проєкт або компанію, тоді як решта 60 % продовжили працювати у своїй компанії. Ситуація із зайнятістю схожа як серед фахівців, які залишилися в Україні, так і серед тих, хто виїхав за кордон. За кордоном найчастіше втрачали роботу спеціалісти середнього та нижчого рівнів [55].

Ще однією важливою сильною стороною є гнучкість та адаптивність. Український ІТ-сектор продемонстрував здатність швидко адаптуватися до викликів війни, зберігаючи позитивну динаміку зростання.

Експортний потенціал є ще однією сильною стороною ІКТ ринку. Так, у 2022 році обсяг експорту комп'ютерних послуг зріс на 5,8% порівняно з 2021 роком, досягнувши 7,34 млрд дол. США.

До слабких сторін слід віднести залежність від зовнішніх ринків. Основними імпортерами українських ІТ-послуг є США, Сполучене Королівство та Мальта, що робить галузь вразливою до змін у міжнародній політиці та економіці.

Інфраструктурні виклики також відносяться до слабких сторін. Військові дії призводять до руйнування інфраструктури, що може ускладнювати роботу ІТ-компаній та доступ до необхідних ресурсів.

Недостатнє державне фінансування є особливо актуальною проблемою в умовах війни. Існують недоліки, пов'язані з недостатнім державним фінансуванням сфери технічного регулювання, використанням застарілого обладнання та необхідністю підвищення компетентності персоналу.

Серед можливостей ринку ІКТ слід виділити наступні:

- розширення на нові ринки. Релокація ІТ-компаній до західних областей України та за кордон відкриває можливості для освоєння нових ринків та залучення іноземних клієнтів;
- зростання попиту на цифрові послуги. Глобальна тенденція до цифровізації створює додаткові можливості для розвитку українського ІТ-сектору;
- Євроінтеграційні процеси. Інтеграція України до внутрішнього ринку ЄС в умовах війни створює перспективи для адаптації та впровадження європейських стандартів, що може підвищити конкурентоспроможність українських ІКТ-компаній.

Перелік загроз, хоча і є коротким, але включає досить важливі для подальшого розвитку ІКТ процеси:

- військова агресія та політична нестабільність вкрай негативний чинник для розвитку ІКТ. Розв'язана проти України військова агресія росії у лютому 2022 року створює значні виклики для економіки та інфраструктури, що може негативно вплинути на розвиток ІКТ-ринку;
- конкуренція на глобальному ринку. Зростаюча конкуренція з боку інших країн з розвиненими ІТ-індустріями вимагає від українських компаній постійного вдосконалення та інновацій;
- відтік кадрів. Через військові дії існує ризик міграції

висококваліфікованих спеціалістів за кордон, що може призвести до дефіциту професіоналів в галузі;

- невизначеність майбутнього України.

Результати SWOT-аналізу показують, що для подальшого розвитку ринку ІКТ України в умовах війни необхідно зосередитися на зміцненні його сильних сторін та ефективній нейтралізації загроз. Перш за все, важливо запобігти відтоку висококваліфікованих фахівців, створюючи для них сприятливі умови через податкові пільги, програми підтримки та можливості для перекваліфікації. Для збереження конкурентоспроможності на глобальному ринку слід активно диверсифікувати експорт, розширюючи присутність на нових ринках, таких як країни Азії, Близького Сходу та Африки, а також розвивати інноваційні напрями, включаючи штучний інтелект, кібербезпеку та блокчейн. Інфраструктурні виклики можна вирішити через інвестиції в стійку цифрову інфраструктуру, розвиток дата-центрів та створення резервних мереж, що забезпечать безперервність роботи в умовах військових ризиків.

Залучення державної підтримки є критично важливим для стимулювання інновацій, захисту бізнесу та інтеграції в європейські ринки через використання фондів ЄС. Гнучкість і адаптивність ринку слід посилювати шляхом масштабування дистанційних форматів роботи, які мінімізують вплив інфраструктурних і військових загроз, а також через створення акселераторів для стартапів. Особлива увага має бути приділена підвищенню рівня кібербезпеки, щоб захистити як державні, так і приватні цифрові системи. Крім того, популяризація успішних кейсів українських компаній та спеціалістів на глобальному рівні сприятиме формуванню іміджу України як цифрового хабу. Реалізація цих заходів дозволить зміцнити конкурентні позиції українського ІКТ-сектору, забезпечити його стійкість до зовнішніх загроз і сприяти зростанню експортного потенціалу навіть у складних умовах.

Існують різні методики для оцінювання факторів навколишнього середовища, одним із найбільш популярних є PESTEL-аналіз. PESTEL-аналіз допомагає підприємствам у галузі комунікацій та ІТ оцінити ризики, виявити можливості та адаптувати свої бізнес-стратегії до специфіки українського ринку. Враховуючи

сучасні виклики, такі як воєнний стан, економічна турбулентність та цифрова трансформація, цей інструмент є незамінним для забезпечення стійкого розвитку та конкурентоспроможності підприємства.

Для підприємства у галузі комунікацій та ІТ в Україні проведення PESTEL-аналізу є особливо важливим з кількох причин (табл.).

Таблиця Важливість PESTEL-аналіз України для ТОВ «Полтаваінфоком»

Фактори	Причини аналізу	Обґрунтування необхідності аналізу
1	2	3
Політичний (Р)	Стабільність	Умови воєнного стану значно впливають на політичну стабільність, але уряд активно підтримує розвиток цифрової економіки.
	Регуляторне середовище	Державні програми цифровізації, наприклад, «Дія», створюють сприятливі умови для ІТ-галузі.
Економічний (Е)	ВВП і розвиток	Економіка України переживає виклики через війну, але сектор ІТ залишається одним із найдинамічніших.
	Інвестиції	ІТ-компанії приваблюють міжнародних інвесторів через низькі витрати на оплату праці та високий рівень експертизи.
Соціальний (S)	Попит	зростає потреба в дистанційних послугах, онлайн-комунікаціях та хмарних рішеннях через війну та зростання віддаленої роботи.
Технологічний (Т)	Інновації	Україна має сильну базу стартапів та технологічних рішень.
	Інфраструктура	Розвиток широкосмугового інтернету і 4G/5G технологій створює можливості для впровадження новітніх рішень у комунікаціях.

Продовження табл. 2.7

1	2	3
Екологічний (Е)	Енергоефективність	Зростає попит на зелені технології через дефіцит енергоресурсів.
	Стійкість	ІТ-компанії інтегрують екологічні стандарти для зменшення вуглецевого сліду.
Юридичний (L)	Регуляторна база	Уряд підтримує розвиток ІТ через податкові стимули, наприклад,

		режим "Дія.City".
	Захист даних	Законодавство у сфері кібербезпеки та захисту персональних даних вимагає суворого дотримання міжнародних стандартів

Джерело: складено на основі [68; 55]

У контексті воєнного стану та політичної нестабільності в Україні, аналіз політичних ризиків є критично важливим. ІТ-галузь значною мірою залежить від державної підтримки, законодавчого регулювання, а також політичних стратегій щодо цифровізації. Виявлення таких ризиків допоможе підприємству адаптувати свої стратегії до мінливих умов.

24 лютого 2022 року російські війська розпочали вторгнення в Україну. 2023 рік став роком продовження повномасштабної війни росії проти України, що стало основним фактором, який суттєво впливає на політичне середовище. Прямі збитки від війни інфраструктурі України перевищили 150 млрд USD, а загальні втрати склали близько 1 трлн USD. Війна на території держави зазвичай призводить до економічного колапсу, але Україна продовжувала демонструвати стійкість, доводячи свою здатність витримати економічні та фінансові труднощі. Банківська система витримала удар, уряд зміг продовжувати виплату пенсій та зарплат, гривня девальвувала, але зберегла роль основного засобу платежу.

Ситуація в економіці впливає на платоспроможність клієнтів, інвестиційний клімат, доступ до фінансових ресурсів та рівень конкуренції. Для підприємств комунікацій та ІТ критично важливо оцінити динаміку ВВП, темпи інфляції, стабільність національної валюти, умови кредитування та податкові стимули, які можуть вплинути на рентабельність бізнесу, перспективи фінансової допомоги країні, податкові стимули та збалансованість бюджету.

1) Динаміка ВВП. У 2023 році реальний ВВП України зріс на 5-5,5% за різними оцінками, що стало відновлювальним зростанням після стрімкого падіння на 28,8% у 2022 році. Попри відновлення, ВВП залишається на чверть нижчим за рівень 2021 року. У першому кварталі 2023 року ВВП ще знижувався, але в наступних трьох кварталах спостерігалось зростання. На основі аналізу показників

ВВП України за 2016–2023 роки видно, що до 2021 року спостерігалось стабільне зростання, яке свідчило про покращення економічної ситуації та створювало сприятливі умови для розвитку бізнесу, зокрема інноваційного (рис.).

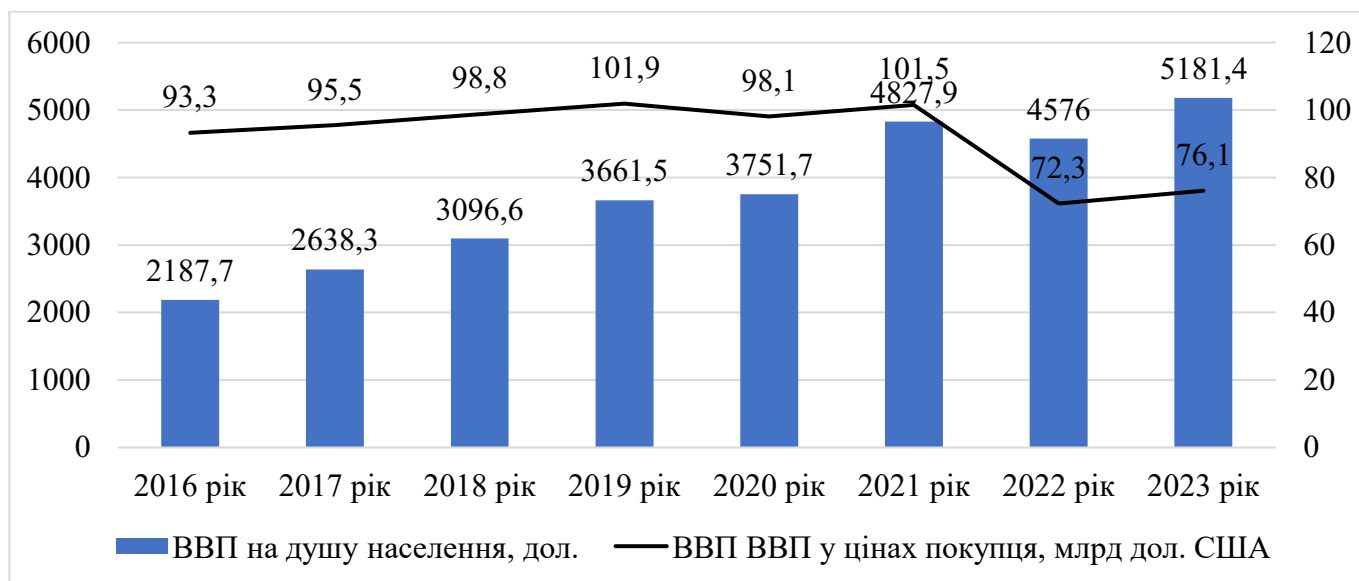

Рисунок Динаміка ВВП на душу населення та у цінах покупця у 2016-2023 роках

Джерело: складено на основі [14]

У 2021 році ВВП на душу населення досяг 4827,9 доларів США, а загальний ВВП – 101,5 млрд доларів, що є найвищими показниками за період. Проте у 2022 році через повномасштабну військову агресію Росії економіка зазнала суттєвих втрат: ВВП скоротився до 72,3 млрд доларів, а ВВП на душу населення впав до 4576 доларів. У 2023 році спостерігалось часткове відновлення, проте показники залишаються нижчими, ніж у докризовий період. Це суттєво впливає на інноваційний розвиток українських підприємств, оскільки зменшення фінансових ресурсів, інвестицій та доступу до сучасних технологій обмежує їх можливості впроваджувати новітні рішення. Крім того, високий рівень ризиків через воєнні дії ускладнює залучення іноземних інвесторів, що є важливим джерелом фінансування інновацій. Для стимулювання інноваційного розвитку необхідні активні заходи з підтримки підприємств, зокрема через державні програми, міжнародну допомогу та створення спеціальних економічних умов.

2) Курс валют: Україна розпочала 2023 рік із офіційним курсом гривні на рівні

36,6 грн за долар, тоді як готівковий курс був значно вищим і становив 40,5 грн/дол. на 1 січня. Прогнози на рік були неоднозначними: уряд заклав у бюджет середньорічний курс 42,2 грн/дол., тоді як незалежні експерти передбачали середньорічний курс на рівні 37,9 грн/дол. Протягом більшої частини року Національний банк України підтримував фіксований курс 36,6 грн за долар, а розрив із готівковим курсом поступово скорочувався. З 3 жовтня НБУ перейшов до режиму керованої гнучкості, і завдяки валютним інтервенціям гривня навіть дещо зміцнилася. Однак у грудні тенденція змінилася, і курс долара почав зростати. На початку 2024 року Україна зустріла новий рік із курсом 38 грн за долар (рис.).

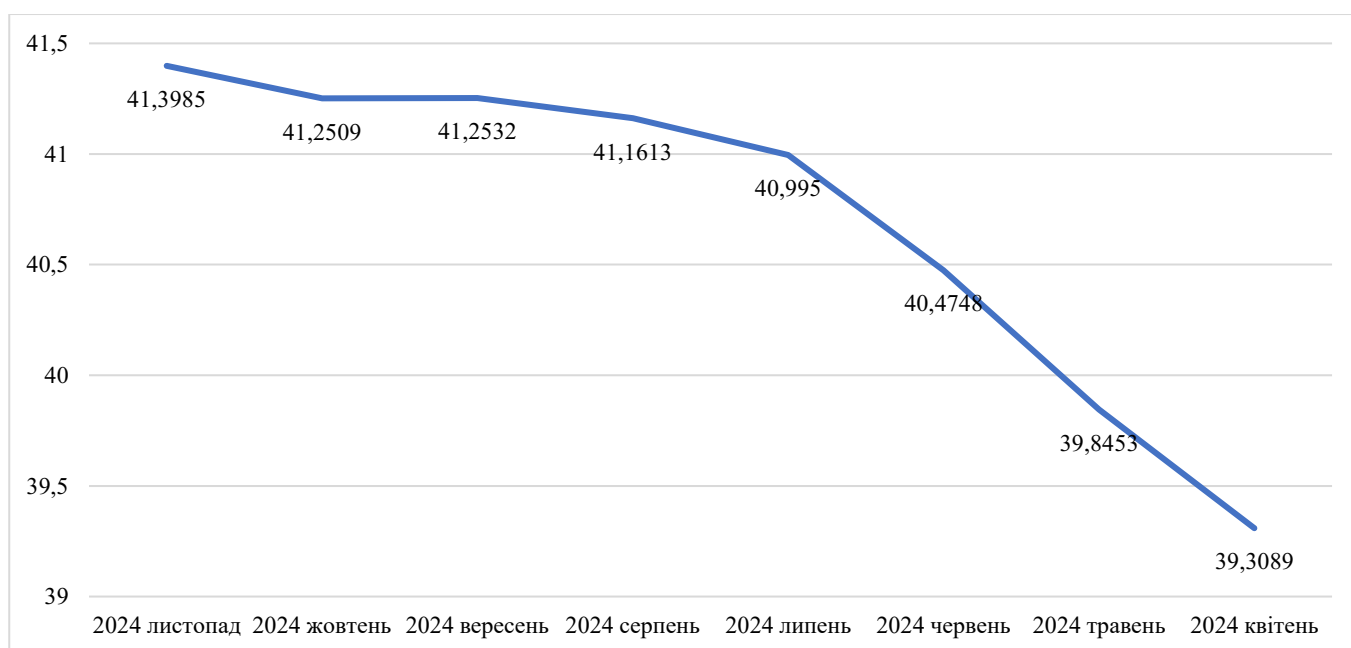

Рисунок Динаміка обмінного курсу долара до гривні у листопаді-квітні 2024 року, грн

Джерело: складено на основі [14]

Протягом 2024 року курс долара в Україні поступово зростає, піднявшись з 39,31 грн у квітні до 41,40 грн у листопаді. Таке зростання може свідчити про посилення інфляційних процесів, підвищений попит на іноземну валюту або послаблення економічної стабільності. Це має значний вплив на інноваційний розвиток українських підприємств. Зокрема, зростання курсу призводить до підвищення витрат на імпортні товари, обладнання та технології, що обмежує можливості підприємств інвестувати в інновації. Коливання курсу також знижує інвестиційну привабливість країни, підвищуючи ризики для іноземних інвесторів,

які могли б стати джерелом фінансування новітніх технологій. Девальвація гривні спричиняє зростання собівартості кредитів у валюті, що ускладнює доступ до фінансування інноваційних проєктів. У таких умовах роль державної підтримки стає особливо важливою. Для стимулювання інноваційного розвитку необхідно впроваджувати стабілізаційні заходи, забезпечити доступ до дешевих кредитів і підтримувати інноваційну діяльність підприємств через державні програми та міжнародну допомогу.

3) Інфляція. Україна розпочала 2023 рік із рекордно високим рівнем інфляції, спричиненої війною та емісією гривні для покриття воєнних витрат. Однак протягом року вдалося стримати інфляційні процеси. Регулярна іноземна допомога дала змогу припинити монетарне фінансування бюджету, а сприятливі врожаї сприяли зниженню цін на продукти харчування. У результаті, на кінець грудня 2023 року інфляція знизилася до 5,1%, майже досягнувши довоєнного цільового показника у 5% (рис.).

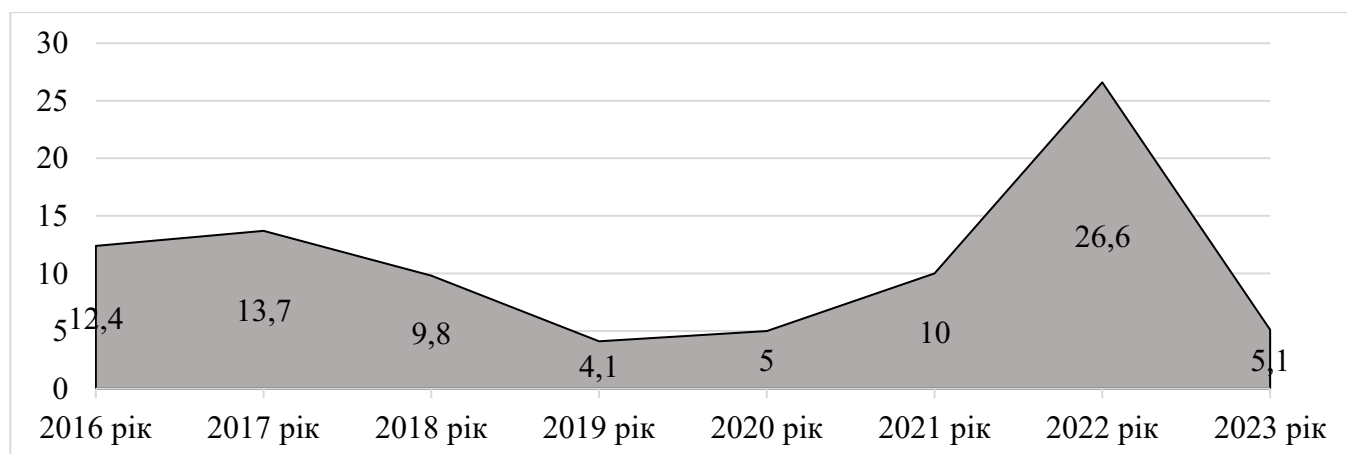

Рисунок Динаміка рівня інфляції в Україні за 2016-2023 роки, %

Джерело: складено на основі [1]

Як зазначає Забашта Є. Ю., висока інфляція негативно впливає на інноваційну діяльність підприємств. Це особливо стосується впровадження нововведень, оскільки знецінення грошових коштів у країні стримує інвесторів від фінансування ризикових інноваційних проєктів. Фінансові установи, своєю чергою, неохоче надають довгострокові кредити для підтримки інноваційної діяльності, що може призвести до перебоїв у постачанні сировини, матеріалів і комплектуючих. Як

наслідок, збільшуються витрати на виробництво, що підвищує вартість інноваційної продукції і може спричинити зниження попиту на неї [57].

4) Фінансова допомога. У 2023 році Україна продовжувала отримувати іноземну фінансову допомогу, причому її обсяги перевищили показники 2022 року (42,5 млрд доларів у 2023 проти 31,1 млрд доларів у 2022). Допомога надходила більш регулярно та прогнозовано. Основну частину фінансування (63% від загального обсягу) становили кредити, а не гранти. Однак ці кредити мали пільгові умови і були вкрай важливими для України, оскільки дозволяли забезпечувати фінансування ключових бюджетних потреб вже зараз (рис.).

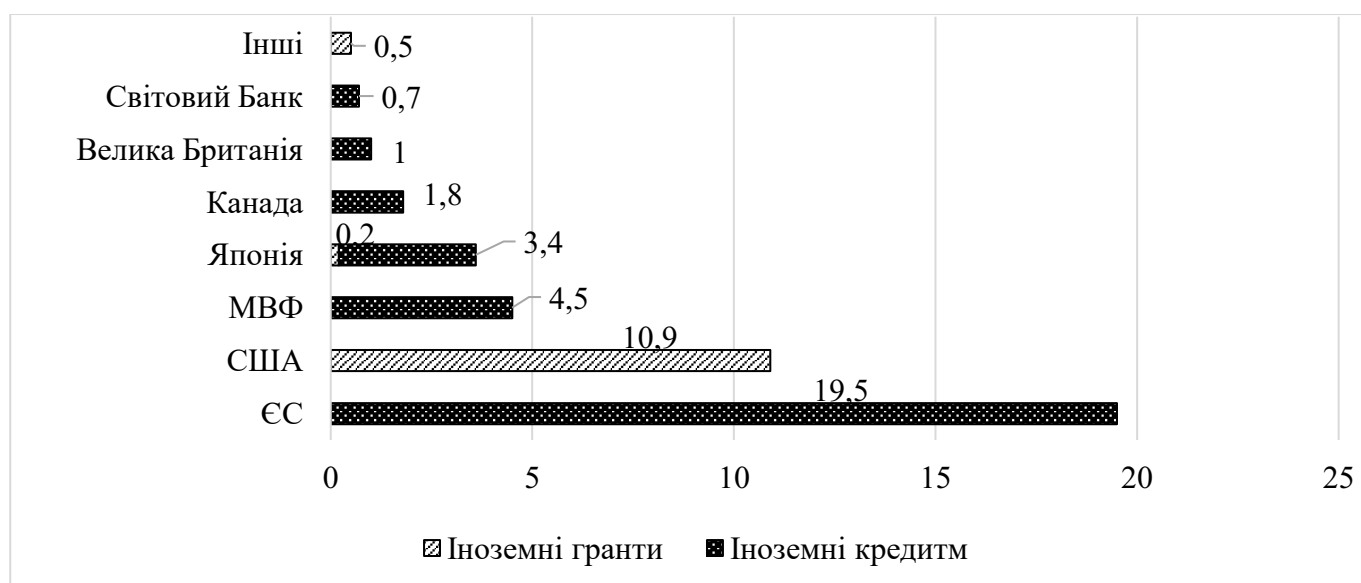

Рисунок Іноземні гранти та кредити Україні від міжнародних організацій та зарубіжних країн у 2024 році, млрд дол.

Джерело: складено на основі [1]

Загальні потреби державного бюджету України у додатковому фінансуванні за 2023 рік становили 59,9 млрд доларів, з яких 47,9 млрд припадало на покриття дефіциту бюджету, а 11,9 млрд — на погашення боргів. Іноземна допомога забезпечила 71% цих потреб, а решту було профінансовано переважно через випуск ОВДП.

Завдяки міжнародній фінансовій підтримці валютні резерви України у 2023 році досягли рекордного рівня. Наприкінці року міжнародні резерви склали 40,5 млрд доларів, перевищивши попередній історичний максимум у 38,4 млрд

доларів, зафіксований у квітні 2011 року до початку повномасштабного вторгнення. Такий високий рівень резервів в умовах війни став можливим виключно завдяки безпрецедентній фінансовій допомозі. Він також створює своєрідну «подушку безпеки» на випадок затримок або перебоїв із подальшими надходженнями допомоги.

Впровадження ІТ-технологій тісно пов'язане з поведінкою та потребами споживачів. Соціокультурні зміни, такі як підвищення попиту на віддалену роботу, онлайн-освіту та цифрові послуги, мають значний вплив на розвиток галузі. Аналіз цих змін допоможе краще зрозуміти потреби клієнтів і адаптувати бізнес-моделі.

Досліджуючи соціокультурні фактори на сучасному етапі доцільно приділяти увагу процесам масової міграції українців. За підрахунками, до половини довоєнного населення України, тобто щонайменше 20 млн осіб, залучені до активних міграційних процесів, спричинених російською агресією. Близько 8 млн українців знайшли притулок у європейських країнах, з яких 5 млн отримали тимчасовий захист у приймаючих державах. Половина з усіх біженців з України зосереджена у Польщі та Німеччині. Основну частку вимушено переміщених осіб за кордоном складають жінки та діти до 18 років. Водночас до 6,5 млн українців є внутрішньо переміщеними особами (ВПО) [14].

З моменту початку повномасштабного вторгнення Державна служба статистики припинила публікацію даних щодо рівня безробіття. Оцінки цього показника надає дослідницька агенція Info Sapiens, яка протягом 2023 року зафіксувала сталу тенденцію до зниження рівня безробіття. Однак наприкінці року його рівень залишався в півтора-два рази вищим порівняно з показниками початку 2022 року, перед початком війни. Водночас 20-25% опитаних повідомляли, що змушені економити на харчуванні, що узгоджується з оцінками рівня бідності в Україні, наданими Світовим банком [15].

Протягом 2023 року кількість вакансій на ринку праці стабільно відновлювалась, але досі не досягла рівня 2021 року. Водночас кількість активних шукачів роботи зменшувалась, що підтверджують і опитування бізнесу, який наголошує на дефіциті робочої сили як на суттєвій перешкоді для ведення

підприємницької діяльності.

У перші місяці повномасштабної війни через масові звільнення та скорочення бізнес-активності на ринок праці надходило значно більше нових шукачів роботи, ніж було вакансій. Протягом 2022 року ситуація почала вирівнюватися, і вже у 2023 році співвідношення між новими шукачами роботи та вакансіями досягло рівня 2021 року.

Попри збільшення кількості вакансій, охочих зайняти робочі місця стає менше. Ринок праці поступово стабілізувався після шоку, спричиненого повномасштабним вторгненням, та адаптується до нових структурних змін в економіці. Однак пропозиція робочої сили зменшується: значна кількість українців перебуває за кордоном, а близько мільйона громадян залучені до служби в лавах Сил оборони України.

Щодо технологічних факторів, то ІТ-галузь є надзвичайно динамічною, і впровадження нових технологій є ключовим фактором успіху. PESTEL-аналіз дозволяє оцінити рівень розвитку технологій в Україні, доступність інноваційних рішень, а також можливості для інвестицій у R&D.

Дослідження показників технологічного розвитку України (рис.) показує, що технологічні фактори України мають значний вплив на розвиток інноваційної діяльності, що відображається як в індексі інновацій, так і в обсягах експорту високих технологій. Індекс інновацій в Україні показав тенденцію до зростання у 2016–2019 роках, досягнувши піку у 2018 році (38,5). Однак із 2020 року відбулося поступове зниження, а в 2022 році індекс знизився до 31, що пов'язано з початком повномасштабного військового вторгнення росії. У 2023 році показник частково відновився до 32,82, однак все ще залишається значно нижчим від рівня попередніх років. Експорт високих технологій досяг найвищого значення у 2021 році (1283,6 млн дол. США), але у 2022 році обвалився до 888,6 млн дол. США. Такі тенденції пов'язані з війною, руйнуванням інфраструктури та зменшенням виробничих потужностей. У 2023 році незначне відновлення до 32,82% частково пояснюється адаптацією ІТ-сектору до нових умов.

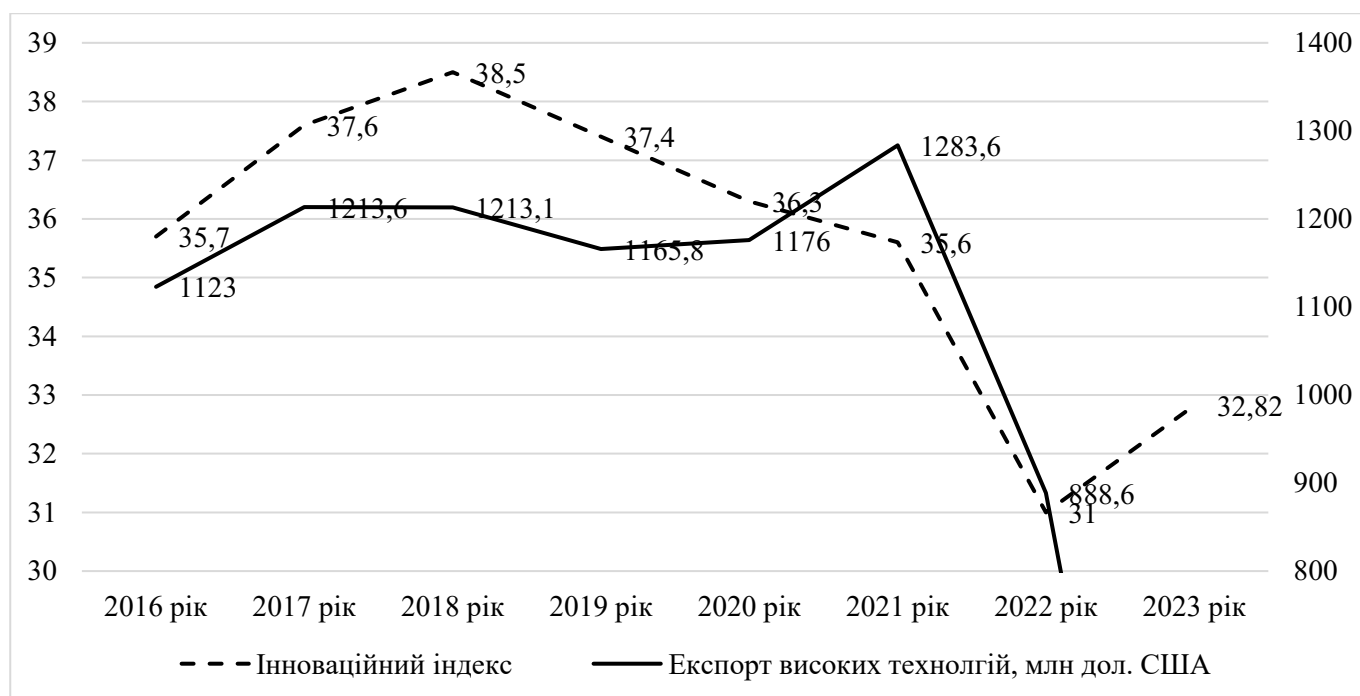

Рисунок Динаміка інноваційного індексу (бали) та експорту високих технологій (млн дол. США) у 2016-2023 роках

Джерело: складено на основі [16]

Зростання індексу інновацій (2016–2018 роки) було обумовлено активізацією державної підтримки науки, міжнародними інвестиціями у технологічні стартапи, а також розвитком ІТ-індустрії. Скорочення інноваційної активності після 2019 року може бути пов'язане з уповільненням темпів реформ, політичною нестабільністю та економічними викликами, що почали впливати на галузь. Військові дії з 2022 року стали ключовим фактором падіння обох показників. Руйнування підприємств, зниження експорту через логістичні ускладнення та загроза для людського капіталу (евакуація населення) значно зменшили технологічну конкурентоспроможність України. Адаптація ІТ-сектору у 2023 році через впровадження віддаленої роботи та залучення міжнародних грантів стала чинником незначного відновлення.

У сучасних умовах бізнес повинен враховувати екологічні вимоги, зокрема енергоефективність, утилізацію електронних відходів та дотримання принципів сталого розвитку. В ІТ-галузі це може впливати на вибір обладнання, послуг дата-центрів та інфраструктури.

Законодавство у сфері захисту даних, авторського права, електронної комерції

та ІТ-регулювання безпосередньо впливає на функціонування підприємства. В Україні важливо враховувати зміни в податковому кодексі, програми підтримки бізнесу та нормативні акти, пов'язані з воєнним станом.

В цілому можемо стверджувати, що фактори макросередовища, що впливають здебільшого негативно на діяльність ТОВ «Полтаваінфоком» (рис.).

Рисунок PESTLE-аналіз України для інноваційного розвитку ТОВ «Полтаваінфоком»

Джерело: складено автором на основі [15]

Слід зазначити, що взаємодія зовнішніх і внутрішніх факторів формує загальне середовище інноваційного розвитку підприємства. Для успішного інноваційного розвитку важливо, щоб підприємство вміло адаптувалося до змін зовнішнього середовища, водночас активно використовуючи свої внутрішні ресурси

та можливості.

В цілому, оцінка факторів зовнішнього та внутрішнього середовища інноваційного розвитку підприємства є ключовим етапом для розуміння умов його функціонування та можливостей для інноваційного росту. Україна має значний науковий та освітній потенціал, який дозволяє генерувати інновації, проте має і ряд викликів, зокрема інфраструктурні проблеми та залежність від зовнішніх ринків. У сфері інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) країна демонструє позитивну динаміку завдяки висококваліфікованим фахівцям і сильному експортному потенціалу. Однак війна та політична нестабільність створюють загрози для цього сектору, зокрема через відтік кадрів і руйнування інфраструктури. З метою підтримки та розвитку ІКТ-галузі необхідно зосередитись на збереженні висококваліфікованих спеціалістів, диверсифікації експорту, розвитку цифрової інфраструктури та інвестиціях у кібербезпеку. Створення сприятливих умов для бізнесу через державні ініціативи та підтримку стартапів дозволить зміцнити конкурентоспроможність і зростання українського ІКТ-сектора на світовому ринку. PESTEL-аналіз також є потужним інструментом для оцінки факторів навколишнього середовища, що впливають на бізнес, і є особливо важливим для підприємств у галузі комунікацій та ІТ в Україні, враховуючи специфіку сучасних умов.

Висновки до розділу 2

У другому розділі «Аналіз сучасного стану фінансування інноваційної діяльності підприємств (на прикладі ТОВ «Полтаваінфоком»)» надано фінансово-господарську характеристику підприємства ТОВ «Полтаваінфоком»; проведено дослідження фінансового забезпечення інноваційного розвитку ТОВ «Полтаваінфоком»; здійснено оцінку факторів впливу на фінансування інноваційного розвитку підприємства.

Фінансово-господарська характеристика ТОВ «Полтаваінфоком» свідчить про

його стабільність та перспективи подальшого розвитку, особливо в умовах зростання ролі інформаційно-комунікаційних технологій. Компанія, що працює на ринку інформаційних та телекомунікаційних послуг із 1995 року, пропонує широкий спектр рішень, зокрема через оптоволоконний кабель, організацію локальних мереж, впровадження інноваційних технологій (MPLS, Frame Relay, Wi-Max, Wi-Fi) та телекомунікаційні послуги для корпоративного сегмента. У контексті глобалізації та цифрової трансформації «Полтаваінфоком» використовує сучасні технології й обладнання для забезпечення високої якості сервісу. Компанія є дочірнім підприємством СП «Інфоком».

Фінансові показники демонструють позитивну динаміку. У період 2021–2023 років загальний капітал ТОВ «Полтаваінфоком» збільшився з 4699 тис. грн до 6089 тис. грн, що свідчить про зміцнення фінансової стабільності. Середньорічна вартість майна також зросла, що відображає ефективність використання активів. Компанія стабільно забезпечує 0,40% у доходах СП «Інфоком» (2022–2023 роки), водночас частка у видатках зменшилася завдяки оптимізації витрат. Це створює умови для зростання конкурентоспроможності підприємства. Разом із тим, для утримання стабільної частки у доходах компанії необхідно активізувати зусилля щодо розширення співпраці та освоєння нових ринків.

Дослідження фінансового забезпечення інноваційного розвитку ТОВ «Полтаваінфоком» показало, що протягом 2021-2023 років спостерігається зростання капіталу підприємств за рахунок власного капіталу. Проведено дослідження вкладення капіталу у виробничі ресурси та визначено, що співвідношення необоротних та оборотних активів протягом досліджуваного періоду зменшилося у бік формування більш легкої структури (переважання оборотних активів).

В умовах цифрової трансформації нематеріальні активи стають інструментом інноваційного розвитку підприємства, тому у роботі досліджено їх структурні елементи.

Разом із тим, аналіз показав, що підприємству варто більше уваги приділяти оновленню технологічних ресурсів.

В умовах невизначеності навколишнього середовища та кризових процесів економіки України, необхідним при визначенні стратегії фінансування інноваційного розвитку підприємства проводити аналіз факторів впливу. Тому у роботі проведено SWOT-аналіз та PESTLE-аналіз середовища функціонування ТОВ «Полтаваінфоком». Результатом проєктування місця підприємства у матриці SWOT-аналізу в полі «Сильні сторони-загрози» стало визначення стратегія розвитку, що полягає у збереженні висококваліфікованих фахівців, диверсифікації експорту, інвестиціях у цифрову інфраструктуру, інтеграції в європейські ринки, посиленні кібербезпеки, масштабуванні дистанційних форматів роботи та популяризації успішних кейсів українських компаній для зміцнення конкурентоспроможності, стійкості до загроз і зростання експортного потенціалу.

PESTLE-аналіз засвідчив негативний вплив політичних, правових, економічних факторів на діяльність підприємства.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Обґрунтування ризиків фінансування інноваційного розвитку підприємств та окреслення перспектив їх хеджування

Інноваційний розвиток підприємств є ключовим чинником підвищення їх конкурентоспроможності, економічного зростання та адаптації до сучасних викликів глобалізації та цифровізації. Залучення фінансування для реалізації інноваційних проєктів стає дедалі актуальнішим завданням, особливо в умовах економічної нестабільності та динамічних змін бізнес-середовища. Водночас процес фінансування інновацій супроводжується низкою ризиків, які можуть суттєво вплинути на здатність підприємств реалізовувати свої стратегічні цілі.

Серед основних ризиків варто виділити нестабільність економіки, інфляційні процеси, регуляторні зміни, дефіцит фінансових ресурсів, зовнішні шоки та недостатню спроможність підприємств до адаптації. Особливо гостро ці виклики постають для українських компаній, які змушені функціонувати в умовах війни, що додатково ускладнює залучення фінансування та підвищує невизначеність. Проведений у попередньому розділі PESTEL-аналіз показав, що усі чинники (політичний, економічний, соціальний, технологічний, екологічний та правовий) мають негативний вплив на можливості інноваційного розвитку українських підприємств, в тому числі, для ТОВ «Полтаваінфоком» та створюють значні ризики для подальшої інноваційної діяльності.

Обґрунтування ризиків фінансування інноваційного розвитку є необхідним етапом для забезпечення ефективного управління ресурсами підприємства. Окреслення перспектив хеджування таких ризиків дозволяє мінімізувати їх вплив та створити сприятливі умови для впровадження інновацій. Це забезпечує стабільність підприємства, знижує фінансові втрати та сприяє довгостроковому зростанню навіть у складних умовах зовнішнього середовища.

Згідно із аудиторського звіту, зважаючи на специфіку надання електронних комунікаційних послуг, основними ризиками для СП «ІНФОКОМ» взагалі, та для ТОВ «Полтаваінфоком» зокрема, стали:

- неплатоспроможність клієнтів, дострокове розірвання контрактів або скорочення бюджетів замовників на отримання послуг;
- інфляційні процеси, які спричиняють суттєве зростання вартості обладнання, пального, тарифів на комунальні послуги, зв'язок, електроенергію, банківські послуги та інші витрати, що включаються до собівартості послуг;
- зміни в державному регулюванні, підвищення ставок податків і обов'язкових платежів;
- можливість завдання збитків через надзвичайні ситуації;
- необхідність відшкодування втрат у разі крадіжок майна [1].

Щодо неплатоспроможності клієнтів та партнерів, то інноваційний розвиток вимагає значних інвестицій, які підприємства зазвичай планують покрити за рахунок зростання доходів. У разі неплатоспроможності споживачів або партнерів ризики втрати доходів суттєво збільшуються. Це характерно для країн з нестабільною економікою, зокрема України, де значна частина бізнесу та населення постраждали через війну.

Висока інфляція впливає на здорожчання кредитів, матеріалів, обладнання та інших ресурсів, необхідних для інноваційної діяльності. Це може призводити до перевищення запланованих бюджетів та зниження рентабельності інновацій.

Нестабільність законодавчої бази та часті зміни в оподаткуванні, митних тарифах, регулюванні інтелектуальної власності чи інноваційного підприємництва можуть ускладнити фінансування інновацій та зменшити довіру інвесторів до таких проектів.

Внаслідок міграції, викликаної війною, Україна зіштовхнулася зі скороченням кількості фахівців у високотехнологічних галузях. Висока конкуренція за таланти може ускладнити реалізацію інноваційних проектів.

Пандемії, війни, енергетична криза або збої у глобальних ланцюгах поставок негативно впливають на доступ до фінансових ресурсів, сировини та технологій.

Податкові ризики підприємства зумовлені складністю українського законодавства, яке часто характеризується нечіткістю формулювань та залежністю їхнього тлумачення від різних рівнів адміністрацій. Протиріччя та неоднозначність є звичним явищем, проте керівництво ТОВ «Полтаваінфоком» заявляє про повну відповідність податковим нормам та належне виконання зобов'язань.

У своїй діяльності підприємство стикається з фінансовими та операційними ризиками. Основні фінансові ризики пов'язані з ліквідністю, зокрема з ймовірністю недоотримання доходів або неспроможністю забезпечити виконання зобов'язань у встановлені строки. Для їх мінімізації підприємство підтримує достатній рівень грошових коштів та аналізує терміни погашення зобов'язань.

Операційні ризики включають втрати через помилки в процесах, дії співробітників, збої інформаційних систем або зовнішні фактори. Для їх зниження застосовується концепція залучення кваліфікованих працівників, впровадження Кодексу поведінки, розвиток ІТ-інфраструктури та створення резервів для самострахування.

Фінансові інструменти підприємства включають поточні та довгострокові інвестиції, грошові кошти, дебіторську заборгованість та резерви під можливі збитки. Станом на кінець 2023 року обсяг фінансових активів перевищував фінансові зобов'язання, що свідчить про достатній фінансовий потенціал підприємства для підтримання операційної діяльності та мінімізації ризиків ліквідності.

Керівництво ТОВ «Полтаваінфоком» проводить щоденний моніторинг діяльності та оперативно реагує на зміни ситуації. Оцінюючи потенційні сценарії розвитку подій, компанія аналізує можливі негативні наслідки та вважає їх прийнятними з огляду на здатність продовжувати діяльність на безперервній основі.

Ці ризики були враховані при плануванні бюджету доходів і витрат на фінансовий рік, із подальшим коригуванням відповідно до реальних обставин. Управлінські рішення щодо витрат здійснюються обґрунтовано, з урахуванням фінансових можливостей. Задля мінімізації ризиків використовуються такі інструменти, як укладення договорів страхування, створення резервів у межах

отриманого доходу, а також врахування цих резервів при складанні фінансової звітності.

Для забезпечення стабільної роботи каналів зв'язку в умовах обмеження електропостачання ТОВ «Полтаваінфоком» придбало генератори та інше обладнання для резервного живлення, яке встановлено як у головному офісі, так і у філіях.

З метою утримання клієнтів у складних умовах воєнного часу компанія впровадила спеціальні програми:

- послуги за пільговими тарифами;
- забезпечення гарантованої працездатності каналів зв'язку під час відключення електроенергії.

Як зазначає Забашта Є. Ю., з урахуванням можливостей підприємства, для визначення найбільш перспективних напрямків інноваційного розвитку доцільно використовувати метод ранжування. Цей підхід дозволяє впорядкувати стратегії інноваційного розвитку за пріоритетністю та відповідністю інноваційним можливостям підприємства. Такий підхід забезпечує формалізований процес прийняття рішень, мінімізуючи суб'єктивність під час врахування думок різних експертів [11]. Для цього запропоновано матрицю вибору, яка визначає збалансовану стратегію залежно від рівня ризику та фінансового потенціалу підприємства (рис 3.15). Обрана стратегія є ключовим чинником у забезпеченні ефективного досягнення поставлених цілей.

Матриця представлена у вигляді квадрата, побудованого за двома осями: вертикальна вісь відповідає рівню ризику втрати інноваційних можливостей підприємства, а горизонтальна – фінансовому потенціалу інноваційного розвитку підприємства. Вертикальна вісь поділена на п'ять зон: катастрофічний, критичний, підвищений, допустимий і безризиковий рівні ризику.

При цьому фінансовий потенціал враховує унормовані показники: коефіцієнт співвідношення власних і позикових коштів; забезпечення запасів власними коштами; коефіцієнт абсолютної ліквідності; коефіцієнт термінової ліквідності; коефіцієнт загальної ліквідності; коефіцієнт оборотності сукупних активів;

коефіцієнт оборотності оборотних активів; рентабельність фінансових ресурсів; рентабельність власного капіталу (рис. 3.2).

Рівень ризику втрати інноваційних можливостей	Катастрофі - чний 5,0	Стратегія утримання позицій на ринку	Стратегія утримання позицій на ринку	Стратегія поступового зростання	Стратегія поступового зростання	Стратегія поступового зростання
	Критичний 4,1-4,9	Стратегія утримання позицій на ринку	Стратегія утримання позицій на ринку	Впровадження та адаптації нововведень	Впровадження та адаптації нововведень	Впровадження та адаптації нововведень
	Підвищений 3,1-4,0	Стратегія поступового зростання	Впровадження та адаптації нововведень	Стратегія випереджаючого зростання	Стратегія випереджаючого зростання	Стратегія випереджаючого зростання
	Допустимий 0,2-0,4	Стратегія поступового зростання	Впровадження та адаптації нововведень	Стратегія випереджаючого зростання	Проведення НДДКР	Проведення НДДКР
	Безризиковий 0-0,2	Стратегія поступового зростання	Впровадження та адаптації нововведень	Стратегія випереджаючого зростання	Проведення НДДКР	Проведення НДДКР
		Дуже Низький 0-20	Низький 20-30	Середній 30-40	Високий 40-50	Дуже високий Понад 50

Фінансовий потенціал інноваційного розвитку підприємства

Рисунок Матриця вибору збалансованої стратегії фінансування інноваційного розвитку підприємства

Джерело: складено на основі [11]

Вихідні дані для розрахунку фінансового потенціалу зазначені у таблиці 3.2.

Еталонні значення фінансових показників для підприємств галузі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) можуть варіюватися залежно від специфіки компанії, її розміру та етапу розвитку. Однак, в загальному, для здорового підприємства галузі ІКТ можна навести такі орієнтовні еталонні значення:

1. Коефіцієнт співвідношення власних і позикових коштів. Значення близько 0,5 - 1 вважається еталонним для підприємств ІКТ. Це означає, що

підприємство має баланс між власними і позиковими коштами, забезпечуючи стабільність і мінімізацію фінансових ризиків.

Таблиця 3.2 – Вихідні дані для розрахунку фінансового потенціалу інноваційного розвитку ТОВ «Полтаваінфоком» у 2021-2023 роках

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Максимальне значення показника	X сер
Коефіцієнт співвідношення власних і позикових коштів	24,82	6,85	9,81	24,82	5,99
Забезпечення запасів власними коштами	0,01	0,01	0,01	0,01	0,00
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	6,38	3,69	5,77	6,38	0,90
Коефіцієнт термінової ліквідності	9,66	4,76	7,31	9,66	1,63
Коефіцієнт загальної ліквідності	9,97	4,81	7,50	9,97	1,72
Коефіцієнт оборотності сукупних активів	1,90	2,11	2,12	2,12	0,07
Коефіцієнт оборотності оборотних активів, раз	5,49	4,14	3,24	5,49	0,75
Рентабельність фінансових ресурсів	4,34	8,09	10,86	10,86	2,17
Рентабельність власного капіталу	4,59	8,86	12,19	12,19	2,53

Джерело: складено на основі додатку Б

2. Забезпечення запасів власними коштами. Оптимальний рівень для підприємств ІКТ 0,6 – 1, що вказує на те, що компанія здатна фінансувати свої запаси та поточні зобов'язання власними коштами без надмірної залежності від позикових коштів.

3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності. Для підприємств ІКТ еталонне значення 0,2 – 0,5. Це дозволяє компанії мати достатньо ліквідних активів для покриття негайних зобов'язань без зайвих фінансових труднощів.

4. Коефіцієнт термінової ліквідності. Ідеальне значення 0,7 – 1. Цей показник вказує на здатність компанії швидко погасити короткострокові зобов'язання, якщо це необхідно.

5. Коефіцієнт загальної ліквідності. Еталонне значення для підприємств ІКТ 1,5 – 2. Це свідчить про достатню кількість поточних активів для покриття поточних зобов'язань.

6. Коефіцієнт оборотності сукупних активів. В ідеалі, для ІКТ компаній цей коефіцієнт повинен бути на рівні 1,2 – 2. Це означає ефективне використання всіх активів підприємства для створення доходу.

7. Коефіцієнт оборотності оборотних активів. Для ІКТ підприємств це значення має бути 2 – 3. Це показує ефективність використання оборотних активів (грошові кошти, дебіторська заборгованість тощо) для забезпечення обігових процесів компанії.

8. Рентабельність фінансових ресурсів: Еталонне значення для галузі ІКТ може бути 20 – 30%. Це відображає ефективність використання всіх фінансових ресурсів компанії для отримання прибутку.

9. Рентабельність власного капіталу. Для підприємств ІКТ еталонне значення становить 15 – 25%. Це показує рівень прибутковості на власні вкладення в компанії, що є важливим індикатором для інвесторів та власників бізнесу.

Ці еталонні значення дають загальну картину щодо фінансового здоров'я компаній у галузі ІКТ та дозволяють оцінити їх конкурентоспроможність, ліквідність та ефективність використання ресурсів.

Для можливості співставлення різновимірних показників при розрахунку фінансового потенціалу інноваційного розвитку ТОВ «Полтаваінфоком» проведено унормування показників (табл. 3.2).

Таблиця Унормовані показники фінансового потенціалу інноваційного розвитку ТОВ «Полтаваінфоком»

Унормовані показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Унормоване еталонне значення
Коефіцієнт співвідношення власних і позикових коштів	49,64	13,70	19,62	27,65
Забезпечення запасів власними коштами	0,02	0,02	0,02	0,02
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	31,88	18,45	28,85	26,39
Коефіцієнт термінової ліквідності	13,79	6,80	10,44	10,35
Коефіцієнт загальної ліквідності	6,65	0,48	0,75	2,63
Коефіцієнт оборотності сукупних активів	0,90	1,00	1,00	0,96
Коефіцієнт оборотності оборотних активів, раз	2,74	2,07	1,62	2,14
Рентабельність фінансових ресурсів	0,22	0,40	0,54	0,39
Рентабельність власного капіталу	0,31	0,59	0,81	0,57

Інтегральний показник фінансового потенціалу	61,02	24,09	36,49	40,53
--	-------	-------	-------	-------

Джерело: пораховано авторами

Розрахунок інтегрального показника фінансового потенціалу (табл.) показує, що у 2021 році інтегральний показник фінансового потенціалу становив 2,67, що свідчить про сильну фінансову позицію, однак в наступні роки він знизився до 1,98 у 2022 році та 2,49 у 2023 році. Це зниження показує певне погіршення фінансового стану підприємства, хоча до 2023 року відбулося покращення.

Загалом, незважаючи на певні коливання, підприємство показало позитивну динаміку у 2023 році в порівнянні з попереднім роком, особливо у фінансовій стійкості та ліквідності. Однак для досягнення стабільного зростання важливо зберегти тренд на поліпшення рентабельності та ліквідності в умовах змінюваного економічного середовища.

Оскільки інтегральний показник фінансового потенціалу має еталонне значення 40,53, можна визначити критерії для різних рівнів:

1. Дуже низький рівень. Інтегральний показник фінансового потенціалу від 0 до 20. Це вказує на суттєві фінансові проблеми компанії, нестабільність і високі ризики.
2. Низький рівень. Інтегральний показник фінансового потенціалу від 20 до 30. Компанія має низький фінансовий потенціал, можливо, з обмеженими можливостями для подальшого розвитку та інвестицій.
3. Середній рівень. Інтегральний показник фінансового потенціалу від 30 до 40. Підприємство демонструє стабільний фінансовий стан, але має певні обмеження для розширення або забезпечення сталого розвитку в умовах зростаючих ризиків.
4. Високий рівень. Інтегральний показник фінансового потенціалу від 40 до 50. Компанія має хороший фінансовий потенціал, здатна ефективно інвестувати в розвиток, забезпечуючи стійкий приріст.
5. Дуже високий рівень. Інтегральний показник фінансового потенціалу понад 50. Підприємство має надзвичайно високий фінансовий потенціал, що дозволяє йому бути лідером на ринку та здійснювати масштабні інвестиції та

розширення.

Таким чином, чим вище інтегральний показник фінансового потенціалу, тим краще фінансовий стан компанії.

Для того, щоб визначити рівень ризику втрати інноваційних можливостей, було проведено експертне оцінювання працівників ТОВ «Полтаваінфоком» (анкета зазначена у додатку А). Результати опитування п'яти працівників та середньозважені оцінки зазначені у таблиці .

Таблиця Результати експертного опитування щодо ризиків втрати інноваційних можливостей ТОВ «Полтаваінфоком»

Ризик	Експерт 1	Експерт 2	Експерт 3	Експерт 4	Експерт 5	Середньозважена оцінка, бали
неплатоспроможність клієнтів, дострокове розірвання контрактів або скорочення бюджетів замовників на отримання послуг	3	2	1	2	2	2
інфляційні процеси, які спричиняють суттєве зростання вартості обладнання, пального, тарифів на комунальні послуги, зв'язок, електроенергію, банківські послуги та інші витрати, що включаються до собівартості послуг	2	1	2	2	2	1,8
зміни в державному регулюванні, підвищення ставок податків і обов'язкових платежів;	3	2	3	2	2	2,4
можливість завдання збитків через надзвичайні ситуації (напр. руйнування, пов'язані із війною)	4	5	4	5	4	4,4
необхідність відшкодування втрат у разі крадіжок майна	1	2	1	1	2	1,4
Відтік висококваліфікованих фахівців за кордон або через примусову мобілізацію	5	4	5	5	4	4,6
Зменшення фінансування наукових досліджень та інновацій через економічну нестабільність.	3	4	3	4	3	3,4
Руйнування інфраструктури, необхідної для впровадження та розвитку інновацій.	4	5	4	3	5	4,2
Разом	X	X	X	X	X	3,05

Аналіз експертного опитування свідчить, що основними ризиками для ТОВ «Полтаваінфоком» є відтік висококваліфікованих фахівців за кордон або через примусову мобілізацію (4,6 бали), руйнування інфраструктури, необхідної для впровадження та розвитку інновацій (4,2 бали), та можливість завдання збитків через надзвичайні ситуації, пов'язані з війною (4,4 бали). Також вагомим ризиком є

зменшення фінансування наукових досліджень та інновацій через економічну нестабільність (3,4 бали). Натомість менш критичними ризиками виявилися необхідність відшкодування втрат у разі крадіжок майна (1,4 бали) та інфляційні процеси, які спричиняють зростання собівартості послуг (1,8 бали).

Спроектуювши отримані за 3 роки результати на матрицю вибору (рис.), слід відмітити, що у 2023 році як і у 2021 році рекомендованою стратегією є стратегія випереджаючого зростання.

Рівень ризику втрати інноваційних можливостей	Катастрофічний 0,8 – 1					
	Критичний 4,1-5,0					
	Підвищений 3,1-4,0	Стратегія поступового зростання	2022 рік Впровадження та адаптації нововведень	2023 рік Стратегія випереджаючого зростання	2021 рік Стратегія випереджаючого зростання	
	Допустимий 2,9-3,0					
	Безризиковий 0-0,2					
		Дуже Низький 0-20	Низький 20-30	Середній 30-40	Високий 40-50	Дуже високий Понад 50

Фінансовий потенціал інноваційного розвитку підприємства

Рисунок Матриця вибору збалансованої стратегії фінансування інноваційного розвитку підприємства

Джерело: складено на основі [11]

При цьому для 2022 року характерною була стратегія впровадження та адаптації нововведень. Основні заходи цієї стратегії будуть розглянуті у наступному розділі. Разом із тим, для всіх стратегій доцільно виділити ключові перспективи хеджування ризиків:

1. Створення фінансових резервів. Підприємство може формувати резерви

для покриття непередбачених витрат, пов'язаних із фінансуванням інновацій. Це допоможе уникнути дефолту за кредитами або припинення проєктів;

2. Диверсифікація джерел фінансування. Розширення доступу до різних джерел фінансування (грантів, венчурного капіталу, краудфандингу) дозволяє зменшити залежність від одного джерела. Участь у міжнародних програмах підтримки, таких як Horizon Europe, також може стати важливим фактором;

3. Укладання страхових договорів. Страхування інноваційних проєктів може зменшити вплив ризиків, пов'язаних із крадіжками, технічними збоями чи надзвичайними ситуаціями;

4. Інвестиції в людський капітал. Програми з навчання та перепідготовки персоналу допоможуть залучати таланти та підтримувати високий рівень кваліфікації працівників. Це зменшить залежність від зовнішніх фахівців;

5. Державна підтримка та лобіювання змін. Участь у розробці нових нормативно-правових актів або співпраця з органами влади можуть допомогти підприємствам формувати сприятливе середовище для інноваційного розвитку. Наприклад, податкові пільги чи компенсації відсотків за кредитами;

6. Застосування фінансових інструментів хеджування. Використання форвардів, опціонів чи ф'ючерсів дозволяє мінімізувати ризики зміни валютного курсу чи вартості сировини, особливо у міжнародній діяльності;

7. Інноваційні партнерства. Колаборація з університетами, науковими установами або іншими підприємствами дозволяє знизити фінансове навантаження через спільне фінансування проєктів або доступ до вже розроблених технологій.

Загалом, ефективне управління ризиками фінансування інновацій передбачає їх проактивну ідентифікацію, аналіз та впровадження інструментів хеджування, які адаптовані до реальних потреб та викликів підприємств.

3.2. Формування стратегії інноваційного розвитку ТОВ «Полтаваінфоком» з урахуванням існуючих фінансових спроможностей підприємства

Інноваційна стратегія металургійних підприємств у сучасних умовах має бути спрямована на ефективне використання ринкових можливостей та державної підтримки, при цьому забезпечуючи збалансований розвиток внутрішнього середовища як ключової бази для трансформацій, які відбуваються у процесі діяльності підприємства. Формування збалансованої стратегії інноваційного розвитку повинно супроводжуватися активізацією внутрішніх процесів, що передбачає розширення інноваційних зусиль за межі традиційного оновлення виробничої сфери та використання механізмів для розкриття внутрішнього потенціалу підприємства.

Методологічний підхід до формування такої стратегії передбачає досягнення балансу в інноваційному розвитку, де підприємство розглядається як динамічна система. Цей підхід враховує вимоги зовнішнього середовища, базується на задоволенні ринкових потреб і передбачає перехід на новий рівень інноваційного розвитку через активізацію внутрішніх можливостей, що синхронізовані з технологічними перетвореннями на підприємстві.

Інноваційний розвиток охоплює всі структурні, ресурсні та функціональні аспекти діяльності підприємства, а каталізатором змін є організаційно-управлінські інновації. У цьому контексті система управління орієнтується на безперервну розробку та впровадження таких інновацій відповідно до стратегічних цілей інноваційного розвитку.

Іншими словами, успішна реалізація технологічних інновацій передбачає обов'язкове впровадження організаційно-управлінських змін, які здатні виявити та активізувати резерви інноваційного потенціалу підприємства.

Основою методологічного підходу є модель формування збалансованої стратегії інноваційного розвитку, яка поєднує інноваційні та управлінські аспекти. Вона визначає процес інноваційного розвитку від постановки стратегічних цілей до їх досягнення через оновлення та модернізацію, що охоплює як виробництво, так і систему управління.

У процесі вибору стратегії інноваційного розвитку формується резерв для

пасивної адаптації підприємства до впливу зовнішніх і внутрішніх факторів. На цьому етапі розробляється попередній план інноваційного проєкту, в якому визначаються завдання та розподіляється відповідальність між власниками і керівниками бізнес-процесів.

Стратегічний план інноваційного розвитку створюється на рівні ухвалення ключових рішень щодо управління розвитком підприємства. Головною вимогою до такого плану, як і до попередніх планів інноваційних проєктів, є забезпечення їхньої адаптивності. Це передбачає включення резервів та альтернативних заходів, які дають можливість швидко реагувати на виклики і знаходити оптимальні рішення.

Під час формування плану інноваційних заходів важливо визначити:

- перелік альтернативних заходів;
- витрати ресурсів на перехід до альтернативних рішень;
- ймовірні втрати у разі невдачі або відмови від реалізації заходів.

Також слід враховувати можливі обмеження, що можуть негативно вплинути на виконання запланованих заходів:

- перебої у фінансуванні, особливо за умови використання позикових коштів;
- ненадійність постачальників, споживачів або інших контрагентів;
- протидія з боку конкурентів.

Для розробки стратегічного плану інноваційного розвитку пропонується механізм, що включає визначення цілей підприємства, які слугують базою для формування резервів адаптації. Глобальні цілі, такі як збільшення капіталу чи чистого прибутку, визначають напрямки та способи впровадження інновацій, навіть якщо вони не завжди безпосередньо пов'язані з інноваційною діяльністю.

Механізм інноваційного розвитку ґрунтується на оцінці потенціалу підприємства та аналізі його проблем. Це дозволяє вибрати оптимальну стратегію інноваційного розвитку і сформулювати адаптивний план дій для її реалізації.

Стратегічний план інноваційного розвитку підприємства пропонується формувати у вигляді графа, де вершинами є інноваційні заходи. Позначимо:

$Z = \{z_1, z_2, \dots, z_n\}$ – множина інноваційних заходів (основних та альтернативних);

$N_0 \in Z$ – множина основних інноваційних заходів;

$N_A \in Z$ – множина альтернативних інноваційних заходів.

Кожен інноваційний захід описується набором характеристик:

$$Z = \{R_z, N_{Az}, W_z, P_z\}$$

де:

$R_z = \{R_{z1}, R_{z2}, \dots, R_{zD}\}$ – витрати ресурсів на реалізацію заходу;

R_{zkd} – додаткові витрати k-го ресурсу при переході від z-го заходу до d-го;

$N_{az} = \{N_{z1}, N_{z2}, \dots, N_{zD}\}$ – перелік альтернативних заходів для d-го;

W_z – відповідальна особа за реалізацію заходу;

P_z – втрати у разі невдачі або відмови від заходу.

Процес планування інноваційного розвитку здійснюється за такою схемою:

1. Підготовка стратегічних рішень. На підставі аналізу існуючих проблем, що можуть бути вирішені інноваційними методами, формується початковий набір заходів N_0 .
2. Розподіл виконавців. Для кожного інноваційного заходу визначається перелік виконавців W_z , де $z = 1, \dots, Z$.
3. Оцінка ресурсів. Виконавці визначають необхідні ресурси для реалізації заходів та проводять їх оцінку за допомогою моделі співставлення ресурсів і заходів.
4. Аналіз ефективності. На основі оцінки витрат визначається ймовірність успішної реалізації основних заходів.
5. Альтернативні заходи. Для заходів із недостатнім рівнем ресурсів або високими ризиками впливу зовнішнього середовища розробляються альтернативні варіанти.
6. Розподіл ресурсів. На рівні всіх підсистем підприємства визначаються ресурси для виконання як основних, так і альтернативних заходів.

Для впровадження цього підходу підприємство повинно володіти інноваційним потенціалом, який включає технології, обладнання, кваліфікований персонал тощо. Для прискорення розвитку такого потенціалу необхідно створити організаційно-економічну систему, яка забезпечить перебудову структури науково-технічної та інноваційної діяльності.

Ця система має бути орієнтована на досягнення конкретних цілей, мати чітко

визначені механізми реалізації та діяти на основі основних принципів. Головним принципом є створення цілісної системи, яка охоплює весь цикл інноваційної діяльності: від генерації нових ідей і їх опрацювання до випуску та реалізації сучасної продукції з високим науковим потенціалом.

Для формування заходів інноваційної стратегії ТОВ «Полтаваінфоком» із використанням методу графа пропонується створити граф, де вершини представляють ключові етапи та заходи стратегії, а дуги відображають логічні зв'язки між ними. Нижче описані заходи та їх взаємозв'язки у вигляді графа:

1. Аналіз ринкових можливостей і технологічних трендів:
 - збір даних про попит на інноваційні продукти;
 - моніторинг конкурентів і технологій;
 - оцінка перспективності нових технологій для інтеграції.
2. Формування портфеля інноваційних проєктів:
 - вибір перспективних ідей на основі аналізу;
 - оцінка ресурсів (фінансових, кадрових, технологічних) для реалізації;
 - пріоритезація проєктів за критеріями дохідності, ризиків і строків.
3. Залучення фінансування та партнерів:
 - розробка бізнес-планів для інноваційних проєктів;
 - пошук зовнішніх інвесторів (гранти, венчурні фонди, державна підтримка);
 - встановлення партнерств із науковими установами чи стартапами.
4. Впровадження ІТ-рішень і цифрових інновацій:
 - адаптація хмарних сервісів та автоматизація процесів;
 - інтеграція штучного інтелекту та Big Data в роботу компанії;
 - створення цифрових платформ для клієнтів.
5. Розвиток кадрового потенціалу:
 - навчання співробітників сучасним технологіям;
 - залучення молодих інноваторів і ІТ-спеціалістів;
 - формування внутрішньої культури інновацій.
6. Тестування і запуск інноваційних продуктів:

- проведення тестування продуктів у пілотних регіонах;
- збір зворотного зв'язку від клієнтів;
- масштабування успішних рішень.

7. Моніторинг результатів і оптимізація:

- вимірювання ключових показників ефективності;
- виявлення недоліків і впровадження покращень;
- регулярне оновлення портфеля інновацій.

Логічні зв'язки між етапами:

1. Перший етап – аналіз ринкових можливостей (вершина 1) є вихідною точкою.
2. Другий етап – формування портфеля проєктів (вершина 2) базується на аналізі (1 → 2).
3. Третій етап – залучення фінансування та партнерів (вершина 3) можливе лише після визначення проєктів (2 → 3).
4. Четвертий етап – впровадження ІТ-рішень (вершина 4) залежить від отримання фінансування (3 → 4).
5. П'ятий етап – розвиток кадрового потенціалу (вершина 5) паралельно підтримує реалізацію технологічних змін (4 ↔ 5).
6. Шостий етап – тестування інновацій (вершина 6) проводиться після технічної реалізації (4 → 6).
7. Сьомий етап – моніторинг результатів (вершина 7) замкнено пов'язаний із масштабуванням і оновленням проєктів (6 → 7 → 2).

Цей підхід забезпечує структуроване управління інноваціями та мінімізацію ризиків у процесі реалізації стратегії.

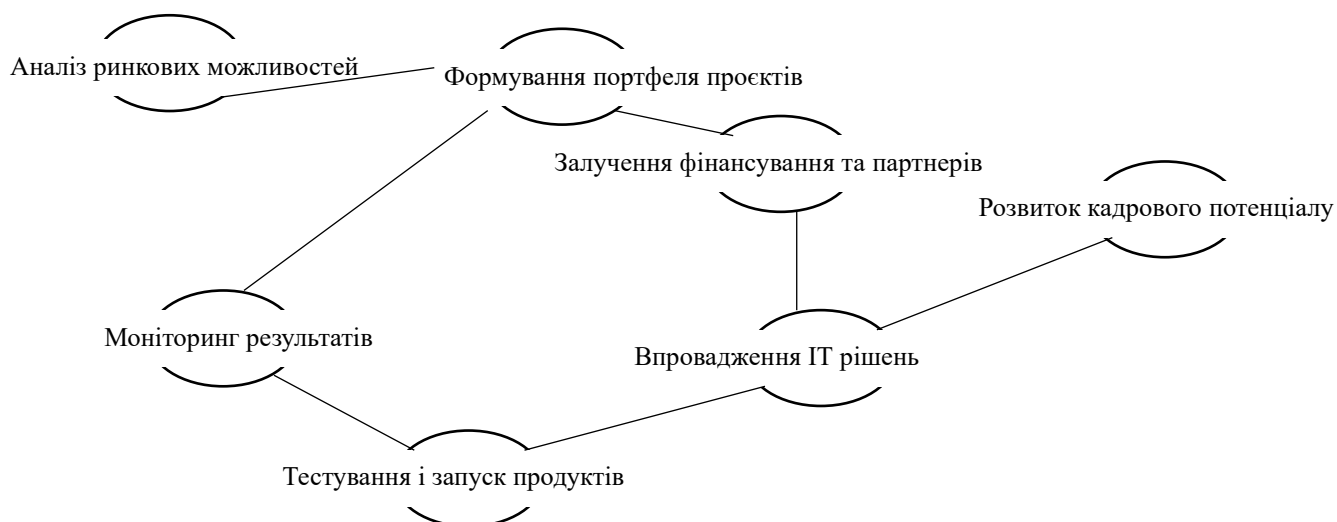

Рисунок 3.7 – Візуалізація інноваційної стратегії ТОВ «Полтаваінфоком» методом графа

Джерело: складено автором

Етапи представлено окремою вершиною, а стрілки демонструють послідовність та взаємозв'язок між кроками. Ключові заходи і ресурси для реалізації інноваційної стратегії зазначені у таблиці 2.1.

Таблиця 3.2 – Заходи і ресурси реалізації інноваційної стратегії ТОВ «Полтаваінфоком»

Вектор	Ціль	Заходи	Ресурси
1	2	3	4
Формування портфеля проєктів	Створення набору стратегічно важливих інноваційних проєктів для розвитку компанії.	Розробка та оцінка нових проєктів на основі потреб ринку та технологічних трендів. Створення команди для підтримки та управління портфелем. Оцінка кожного проєкту за критеріями рентабельності та інноваційного потенціалу.	Людські ресурси для управління проєктами, фінансування на початкові етапи розробки.
Залучення фінансування та партнерів	Пошук додаткових джерел фінансування та стратегічних партнерств для підтримки інноваційних ініціатив.	Пошук інвесторів через публічні і приватні джерела (наприклад, венчурні інвестори). Укладання партнерських угод з іншими компаніями або технологічними партнерами для спільної реалізації проєктів. Підготовка пропозицій для грантів на інноваційні проєкти.	Ресурси: Відділ фінансів та правовий відділ для укладання угод.

Розвиток кадрового потенціалу	Покращення навичок співробітників для підтримки інноваційного розвитку та забезпечення технологічного прогресу.	Проведення внутрішніх навчальних програм та тренінгів для співробітників. Створення спеціалізованих курсів для підвищення кваліфікації в нових технологіях. Стимулювання залучення талантів через співпрацю з університетами та іншими освітніми установами.	Витрати на навчання, підготовку та залучення нових кадрів.
Впровадження IT-рішень	Впровадження нових інформаційних технологій для оптимізації процесів та покращення комунікацій.	Впровадження інноваційних комунікаційних платформ (наприклад, чат-боти, CRM системи). Використання технологій автоматизації для покращення внутрішніх бізнес-процесів. Оцінка та інтеграція нових IT-рішень на основі потреб бізнесу.	Ресурси: IT-бюджет на закупівлю програмного забезпечення та обладнання, команду розробників для налаштування систем.

Продовження табл.

1	2	3	4
Тестування та запуск продуктів	Ціль: Перевірка ефективності нових продуктів і послуг, перед їх запуском на ринок.	Тестування нових продуктів на обмеженій аудиторії. Оцінка відгуків користувачів та коригування продуктів на основі зворотного зв'язку. Підготовка маркетингових кампаній для запуску нових продуктів	Ресурси: Тестові групи, маркетинговий бюджет, спеціалісти з UX/UI для аналізу продукту.
Моніторинг результатів	Ціль: Оцінка ефективності реалізованих інноваційних проектів і виявлення потенційних проблем.	Створення системи для моніторингу результатів запуску інноваційних проектів (за допомогою аналітики, звітів). Оцінка впливу впроваджених змін на бізнес-показники. Регулярні зустрічі з ключовими учасниками проектів для аналізу виконання.	Ресурси: Система аналітики даних, програмне забезпечення для моніторингу, персонал для аналізу результатів.

Джерело: складено авторами

Ці заходи, будучи частинами стратегії, допоможуть компанії ТОВ «Полтаваінфоком» ефективно розвивати інноваційні напрямки та залучати нові ресурси, щоб зберегти конкурентоспроможність на ринку комунікаційних технологій.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі «Перспективи та шляхи вдосконалення фінансування інноваційного розвитку підприємств» проведено обґрунтування ризиків фінансування інноваційного розвитку підприємств та окреслення перспектив їх хеджування та запропоновано формування стратегії інноваційного розвитку ТОВ «Полтаваінфоком» з урахуванням існуючих фінансових спроможностей підприємства.

Досліджено ризики для фінансування інноваційного розвитку ТОВ «Полтаваінфоком», зокрема, неплатоспроможність клієнтів, дострокове

розірвання контрактів або скорочення бюджетів замовників на отримання послуг; інфляційні процеси, які спричиняють суттєве зростання вартості обладнання, пального, тарифів на комунальні послуги, зв'язок, електроенергію, банківські послуги та інші витрати, що включаються до собівартості послуг; зміни в державному регулюванні, підвищення ставок податків і обов'язкових платежів; можливість завдання збитків через надзвичайні ситуації; необхідність відшкодування втрат у разі крадіжок майна.

Для визначення стратегії фінансування інноваційного розвитку використано метод ранжування. Для цього запропоновано матрицю вибору, яка визначає збалансовану стратегію залежно від рівня ризику та фінансового потенціалу підприємства. Розрахунок фінансового потенціалу підприємства базується на розрахунку інтегрального показника, що включає коефіцієнт співвідношення власних і позикових коштів, забезпечення запасів власними коштами, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт термінової ліквідності, коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт оборотності сукупних активів та коефіцієнт оборотності оборотних активів, рентабельність фінансових ресурсів, рентабельність власного капіталу. Для визначення рівня ризику втрати інноваційних можливостей проведено експертне опитування працівників ТОВ «Полтаваінфоком». Так, на погляд експертів основними ризиками для ТОВ «Полтаваінфоком» є відтік висококваліфікованих фахівців за кордон або через примусову мобілізацію (4,6 бали), руйнування інфраструктури, необхідної для впровадження та розвитку інновацій (4,2 бали), та можливість завдання збитків через надзвичайні ситуації, пов'язані з війною (4,4 бали). Проєктуючи результати, отримані за три роки, на матрицю вибору (рис.), варто зазначити, що у 2023 році, як і у 2021 році, рекомендованою стратегією залишається стратегія випереджаючого зростання.

Визначено, що підприємству доцільно використовувати хеджування ризиків: створення фінансових резервів; диверсифікація джерел фінансування; укладання страхових договорів; інвестиції в людський капітал; державна підтримка та лобіювання змін.

Формування стратегії інноваційного розвитку ТОВ «Полтаваінфоком»

передбачає забезпечення збалансованого розвитку підприємства через ефективне використання ринкових можливостей і внутрішнього потенціалу. Основою підходу є модель, що інтегрує інноваційні та управлінські аспекти, враховує зовнішні вимоги та внутрішні ресурси, і спрямована на адаптацію до змінного середовища. Для успішної реалізації стратегії розробляється механізм, що включає аналіз ринкових можливостей, формування портфеля інноваційних проєктів, залучення фінансування та партнерів, впровадження ІТ-рішень, розвиток кадрового потенціалу, тестування інноваційних продуктів і моніторинг результатів.

Ключовими етапами є аналіз ринкових можливостей і технологічних трендів, оцінка перспективності технологій, розробка бізнес-планів, адаптація цифрових інструментів, навчання персоналу та створення культури інновацій. Стратегічний план включає основні та альтернативні заходи, забезпечуючи гнучкість і швидке реагування на виклики. Особливу увагу приділено оцінці витрат, управлінню ризиками, розподілу ресурсів та відповідальності.

Інноваційна стратегія базується на структурованому підході, який мінімізує ризики й забезпечує досягнення цілей шляхом впровадження організаційно-управлінських інновацій. Це передбачає створення організаційно-економічної системи, орієнтованої на генерацію нових ідей, їх реалізацію та масштабування. Метод графа використовується для візуалізації взаємозв'язків між етапами, що сприяє ефективному плануванню й управлінню інноваційними проєктами. Такий підхід гарантує розвиток підприємства на основі інновацій, навіть за умов фінансових обмежень, та сприяє зміцненню його конкурентоспроможності.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження на тему «Фінансування інноваційного розвитку підприємства: сучасний стан і перспективи» (за матеріалами ТОВ «Полтаваінфоком») зроблено наступні висновки:

1. На основі узагальнення наукових доробок українських учених, бібліометричного та хронологічного аналізу наукового інтересу в пошуковій системі Google і базі даних Scopus, досліджено сутність інноваційного розвитку підприємств. Визначено, що поняття «інноваційний розвиток підприємництва» охоплює дослідження механізмів впровадження науково-технічного прогресу, типів розвитку, а також формування державних інноваційних планів. Обґрунтовано значний вплив інноваційного розвитку підприємств на економіку країни через технологічні, продуктові, процесні, організаційні та маркетингові інновації, що сприяє зростанню ВВП, підвищенню конкурентоспроможності, покращенню соціальної структури та збільшенню інноваційного потенціалу.

2. Розкрито вирішальну роль фінансування у зміцненні економічної стійкості та адаптаційної здатності економіки до викликів. Фінансування інноваційного розвитку визначено як процес забезпечення ресурсами діяльності, спрямованої на створення, впровадження й комерціалізацію нових або вдосконалених продуктів, процесів, послуг чи організаційних форм. Досліджено класифікаційні ознаки фінансування інноваційного розвитку, акцентуючи на поділі джерел на внутрішні та зовнішні. Проведено аналіз витрат українських підприємств на інновації за джерелами фінансування у 2021–2023 роках та вивчено їхню відповідність чинному законодавству.

3. Охарактеризовано механізм фінансування інноваційної діяльності, виокремлено його основні складові: ресурсне забезпечення, зовнішні та внутрішні фактори, принципи, цілі, завдання, функції управління та моделі інноваційного розвитку підприємств.

4. Фінансово-господарська характеристика ТОВ «Полтаваінфоком»

свідчить про стабільність та значний потенціал розвитку підприємства, що функціонує на ринку інформаційних і телекомунікаційних послуг з 1995 року. Компанія забезпечує широкий спектр рішень, включаючи оптоволоконні технології, організацію локальних мереж, впровадження сучасних інноваційних технологій (MPLS, Frame Relay, Wi-Max, Wi-Fi) та телекомунікаційні послуги для корпоративного сегмента. У відповідь на глобалізаційні виклики та цифрову трансформацію підприємство застосовує сучасні технології й обладнання для підвищення якості сервісу, зміцнюючи свою конкурентоспроможність. Як дочірнє підприємство СП «Інфоком», компанія зберігає стабільний внесок у доходи материнської структури, забезпечуючи 0,40% у 2022–2023 роках за зменшення частки видатків через оптимізацію витрат.

5. Аналіз фінансових показників за 2021–2023 роки демонструє позитивну динаміку: зростання загального капіталу з 4699 тис. грн до 6089 тис. грн і підвищення середньорічної вартості майна свідчать про ефективне управління ресурсами. Водночас дослідження фінансування інноваційного розвитку виявило переважання власного капіталу у структурі фінансування та поступову зміну структури активів, що відображає збільшення частки оборотних активів. У контексті цифрової трансформації підприємство активно використовує нематеріальні активи як ключовий інструмент інноваційного розвитку, що обумовлює необхідність їх подальшого розвитку. Водночас аналіз вказує на необхідність підвищення уваги до оновлення технологічних ресурсів та освоєння нових ринків для забезпечення стабільного зростання та розширення ринкових можливостей.

6. В умовах невизначеності зовнішнього середовища та кризових процесів в економіці України визначення стратегії фінансування інноваційного розвитку підприємства потребує ґрунтовного аналізу факторів впливу. У рамках дослідження було проведено SWOT-аналіз та PESTLE-аналіз середовища функціонування ТОВ «Полтаваінфоком». Результати позиціонування підприємства у матриці SWOT-аналізу в полі «Сильні сторони-загрози» дозволили обґрунтувати стратегію розвитку, яка спрямована на збереження висококваліфікованих кадрів, диверсифікацію експорту, інвестиції в цифрову інфраструктуру, інтеграцію до

європейських ринків, посилення кібербезпеки, масштабування дистанційних форматів роботи та популяризацію успішних кейсів українських компаній. Ці заходи сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності, стійкості до зовнішніх загроз і розширенню експортного потенціалу. Результати PESTLE-аналізу підтвердили значний негативний вплив політичних, правових та економічних факторів на діяльність підприємства, що потребує адаптації стратегічних рішень до змін у зовнішньому середовищі.

7. Досліджено ризики, що впливають на фінансування інноваційного розвитку ТОВ «Полтаваінфоком». Серед основних ризиків виділено неплатоспроможність клієнтів, дострокове розірвання контрактів, скорочення бюджетів замовників, інфляційні процеси, які підвищують витрати на обладнання та послуги, зміни у державному регулюванні, підвищення податкових ставок, збитки через надзвичайні ситуації, а також необхідність відшкодування втрат у разі крадіжок майна. Для аналізу ризиків і фінансового потенціалу підприємства застосовано метод ранжування із використанням матриці вибору, яка враховує рівень ризику та фінансові можливості підприємства. Оцінка фінансового потенціалу базувалася на інтегральному показнику, що включає коефіцієнти ліквідності, оборотності активів, рентабельності фінансових ресурсів і власного капіталу. Для визначення ризиків втрати інноваційних можливостей проведено експертне опитування, за результатами якого найбільші ризики включають відтік висококваліфікованих кадрів (4,6 бала), руйнування інфраструктури (4,2 бала) та надзвичайні ситуації, пов'язані з війною (4,4 бала). На основі матриці вибору рекомендованою стратегією для ТОВ «Полтаваінфоком» у 2021–2023 роках залишається стратегія випереджаючого зростання. Для мінімізації ризиків підприємству запропоновано використовувати хеджування через створення фінансових резервів, диверсифікацію джерел фінансування, укладання страхових договорів, інвестування в людський капітал, залучення державної підтримки та лобіювання змін. Формування стратегії інноваційного розвитку підприємства базується на інтегрованій моделі, яка враховує ринкові можливості, внутрішній потенціал та вимоги зовнішнього середовища. Ця модель передбачає адаптацію до

змін через аналіз ринкових можливостей, формування портфеля інноваційних проєктів, залучення фінансування, впровадження ІТ-рішень, розвиток кадрового потенціалу, тестування інноваційних продуктів і моніторинг результатів.

8. Основними етапами реалізації стратегії є аналіз ринкових можливостей і технологічних трендів, оцінка перспективності технологій, розробка бізнес-планів, впровадження цифрових інструментів, навчання персоналу та формування культури інновацій. Для забезпечення ефективності розроблено механізм управління, що включає оцінку витрат, управління ризиками, розподіл ресурсів і відповідальності. Використання методу графа для візуалізації взаємозв'язків між етапами сприяє оптимальному плануванню та реалізації інноваційних проєктів. Такий підхід забезпечує сталий розвиток підприємства навіть за умов фінансових обмежень і сприяє підвищенню його конкурентоспроможності на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аудиторський звіт ТОВ «Інфоком» за 2023 рік. URL : https://infocom.ua/wp-content/uploads/2024/06/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BC_%D0%90%D1%83%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82_2023.pdf (дата звернення: 19.12.2024)
2. Божанова В. Ю. Логістична діяльність підприємства: інновації та інтернетмаркетинг : навчальний посібник; Придніпровська державна академія будівництва та архітектури. Дніпро, 2017. 279 с.
3. Вікулова А. О., Савчук В. В. Перспективи розвитку ринку ІТ-послуг в Україні. *Причорноморські економічні студії. Серія: Економіка та управління національним господарством*. 2020. № 51. С. 27-32.
4. Волощук Л. О. Інноваційний розвиток промислового підприємства: сутність та проблеми аналітичного забезпечення в умовах індикативного управління. *Бізнес Інформ*. 2014. № 11. С. 75–79.
5. Державна служба статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 21.08.2024).
6. Дорошкевич К., Колінко Н., Дзвоник Р. Інноваційний розвиток підприємства: сутність, значення та візуалізація складових. *Економічний простір*. 2024. № 190. С. 8-14.
7. Дунська А. Р., Письмена У. Є. Формування інноваційного механізму підприємства на засадах сталого розвитку. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8443> (дата звернення: 18.12.2024).
8. Дурбалова Н., Новічков В., Кожевнікова В. Формування механізму інноваційного розвитку підприємства. *Наукові перспективи*. 2021. № 9 (15). <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/484/487> (дата звернення 19.12.2024)
9. Економічна статистика / Наука, технології та інновації. Державна служба

статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 20.10.2024)

10. Жидик Я. О. Розвиток екосистеми інновацій в умовах цифрової трансформації. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Економічні науки*. 2024. № 2 (74). С. 31-39.

11. Забашта Є. Ю. Формування механізму розвитку інноваційного підприємництва: дис. на здоб. к.е.н. спеціальність: 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність. Київський національний університет дизайну та технологій, 2020. 243 с.

12. Заїка С., Грідін О., Заїка О. Фінансові аспекти інноваційного розвитку. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-62> (дата звернення 20.10.2024)

13. Інноваційний розвиток підприємства. Підручник / за заг. ред. д-р. екон. наук, проф. Микитюка П. П. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 320 с.

14. Інформація Державної служби статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 23.12.2024)

15. Інформація дослідницької агенції Info Sapiens. URL : <https://www.sapiens.com.ua/> (дата звернення: 19.12.2024)

16. Інформація сайт Globaleconomy. URL : <https://www.theglobaleconomy.com/Ukraine/> (дата звернення: 19.12.2024)

17. Іщенко Н. А. Сучасний стан та фінансування інноваційної діяльності підприємств в Україні. *Проблеми економіки*. 2020. № 4 (46). С. 320-325.

18. Колодяжна І. В., Борблік К. Е. Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств України. *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. С. 448-453.

19. Колодяжна І. В., Борблік К. Е. Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств України. *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. С. 448–453.

20. Колосок В. М. Інноваційні технології управління електронного бізнесу як драйвер розвитку промислових підприємств. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2017. № 16. С. 249–255.

21. Корецький А. І. Пріоритети інноваційного розвитку економіки України : наукометричний аспект: монографія; Національна академія наук України, Інститут

досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки імені Г. М. Доброва. Київ: ДКС Центр, 2017. 160 с.

22. Кришталь Г. О., Касаджик А. С., Томах В. В. Впровадження інновацій на вітчизняних підприємствах. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Економічні науки*. 2024. № 2 (74). С. 46-52.

23. Малишевський В. Державний менеджмент інновацій: теоретичні та практичні аспекти. *Проблеми економіки та права*. 2018. № 1 (42). С. 78–85.

24. Малюта Л. Я., Дерманська Л. В. Інноваційно-цифрові перспективи розвитку економіки України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. Т. 30 (69). № 2. URL : https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/30_69_2/14.pdf (дата звернення 12.12.2024)

25. Малюта Л., Лібусь Т. Інноваційна політика як основа підвищення міжнародного конкурентного статусу національної економіки. *Соціально–економічні проблеми і держава*. 2013. № 1 (8). С. 141–150.

26. Маргасова В., Шевцова, О. Стратегія державної підтримки інноваційних технологій розвитку агропромислового комплексу в умовах інформаційної безпеки. *Науковий вісник Полісся*. 2022. № 1(24). С.23–37.

27. Мащенко О. І. Бізнес–середовище: визначення та структура. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2015. № 8. С. 111–117.

28. Мигдаль С. В., Прасолова С. П. Фінансування інноваційного розвитку українських підприємств в умовах війни: сучасний стан і перспективи. *Наука і молодь в ХХІ сторіччі: Х Міжнародна молодіжна науково-практична інтернет-конференція*. 2024. С.

29. Микитюк П. П. Інноваційний розвиток підприємства. Підручник / за заг. ред. д-р. екон. наук, проф. Микитюка П. П. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 320 с.

30. Микитюк П. П., Брич В. Я., Шкільняк М. М., Микитюк Ю. І. Інноваційний менеджмент. Тернопіль, 2019. 518 с. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/36441/3/Микитюк%20%281%29.pdf> (дата звернення: 19.12.2024)

31. Минчинська І. В. Оцінка стану бізнес–середовища в Україні за даними міжнародних рейтингів. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. № 6 (169). С. 149–158.
32. Митник А. А. Теоретико–концептуальні моделі взаємодії держави та бізнесу. *Актуальні проблеми державного управління*. № 2 (48). С. 62–69.
33. Мохонько Г. А., Клименко К. О. Стан розвитку інноваційного потенціалу підприємств харчової промисловості. *Міжнародна науково–практична конференція «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи»*. 2020. С. 184–185.
34. Найбільші компанії України 2020 – ТОП 1000 за рівнем доходів. URL : <https://blog.youcontrol.market/tisiacha-ukrayinskikh-kompanii-iaki-otrimali-naibilshii-dokhid-u-2022-r/> (дата звернення: 23.12.2024).
35. Невмержицька С. М., Левчук Я. В. Формування стратегії інноваційного розвитку підприємств в умовах невизначеності. *Вісник ХДУ. Серія Економічні науки*. 2018. № 32 (2018). С. 99–103.
36. Олефір А. Правове регулювання інтелектуальної власності й інноваційних відносин в угоді про асоціацію України та ЄС. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2014. № 5. С. 79–94.
37. Олійник Л. В. Управління інноваційним розвитком підприємства на основі формування інноваційних програм. *Економіка і організація управління*. 2017. № 3 (27). С. 51–59.
38. Павлович Р. В. Стратегія формування інвестиційного забезпечення розвитку національної інноваційної системи України : дис. кан. екон. наук : 08.00.03 / Донбаська державна машинобудівна академія. Краматорськ, 2019. 224 с.
39. Педченко Н. С., Стрілець В. Ю., Франко Л. С. Макроконкурентна парадигма інноваційного розвитку національної економіки. *Наукові перспективи*. 2022. №1 (19). С. 351-360. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/1019> (дата звернення 20.10.2024)
40. Пиріг Д. З. Досвід розвитку управління інноваційною діяльністю малих підприємств у зарубіжних країнах. *Актуальні проблеми економіки*. 2018. № 3 (105).

С. 163–170.

41. Приходько І. В. Підходи до трактування сутності поняття «інновації». *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. № 2. С. 45–49.

42. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України № 143–V від 16.10.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16#Text> (дата звернення: 23.02.2023).

43. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII (зі змінами і доповненнями) URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 20.08.2024).

44. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#ext>

45. Про наукову і науково-технічну діяльність: ЗУ від 12.01.2022 року. URL: <https://bit.ly/3w0CIDq> (дата звернення 12.12.2024)

46. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: закон України № 3687–XII від 14.10.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text> (дата звернення: 22.12.2022) (дата звернення: 19.12.2024)

47. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг закон України 3689–XII від 14.10.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text> (дата звернення: 19.12.2024)

48. Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про охорону прав на комерційну таємницю»: Документ 1404–2008. від 05.11.2008. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-2008-%D1%80#Text> (дата звернення: 19.12.2024)

49. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: розпорядження кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 19.12.2024)

50. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: розпорядження кабінету Міністрів України № 526-2019-р. від 10.07.2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#n12> (дата

звернення: 19.12.2024)

51. Програми стимулювання економіки для подолання наслідків COVID-19: «Економічне відновлення». *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://bit.ly/49VPaSA> (дата звернення 12.12.2024)

52. Промисловість України перед викликами майбутнього: у пошуках відповідей та рішень : колективна монографія / за ред. д-ра екон. наук Л.В. Дейнеко ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». К., 2022. 346 с.

53. Ратушняк О. Г., Лялюк О. Г. Основні проблеми та механізми впровадження інноваційних проектів на підприємстві. *Економічний простір*. 2018. № 129. С. 200-207.

54. Рахман М. С., Корабельский С. О. ІТ-галузь України в очах світової спільноти. *Бізнес-інформ*. 2020. № 7. С. 181-188.

55. Ринок праці ІТ-сектору в умовах війни: реалії та перспективи. Національний інститут стратегічних досліджень. URL : <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/rynok-pratsi-it-sektoru-v-umovakh-viyny-realiyi-ta-perpektyvy> (дата звернення: 19.12.2024)

56. Рівень цифровізації економіки України. *Державна служба статистики України*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 12.12.2024)

57. Савіна С. С. Концепція механізму інноваційного розвитку підприємств легкої промисловості. *Ефективна економіка*. 2015. № 8. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4766> (дата звернення 10.12.2024)

58. Сидорчук І. Сутність та зміст основних понять, що складають термінологічний апарат управління інноваційним розвитком підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023. № 1. С. 139-143.

59. Стан розвитку інноваційної інфраструктури. Міністерство економіки України. URL : <https://www.me.gov.ua> (дата звернення 10.09.2024).

60. Стрілець В. Ю. Інновації у виробничому забезпеченні розвитку малих підприємств: чинники впливу, сучасний стан, перспективи. *Державне стимулювання інноваційного розвитку суб'єктів господарювання: методологічні засади, світовий та вітчизняний досвід*/ за заг. ред. Л. С. Захаркіної. Суми : Сумський державний

університет, 2019. С. 42–49.

61. Стрілець В. Ю. Інновації у виробничому забезпеченні розвитку малих підприємств: чинники впливу, сучасний стан, перспективи. *Державне стимулювання інноваційного розвитку суб'єктів господарювання: методологічні засади, світовий та вітчизняний досвід*/ за заг. ред. Л. С. Захаркіної. Суми : Сумський державний університет, 2019. С. 42–49.

62. Терещенко І. І. Інноваційна політика держави як фактор розвитку людини. URL : <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/5959/1/10-1%285%29-5.pdf> (дата звернення: 22.12.2022) (дата звернення: 19.12.2024)

63. УКРАЇНА 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://bit.ly/44ht8bE> (дата звернення 12.12.2024)

64. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. URL : <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoju.html#6-2-3> (дата звернення: 13.08.2024).

65. Український фонд стартапів. USF. URL: <https://usf.com.ua/> (дата звернення 12.12.2024)

66. Федулова Л. І. Інноваційний розвиток економіки України: проблеми та перспективи. *Економічний вісник університету*. 2020. № 44. С. 42–49.

67. Федулова Л. І. Концептуальні засади управління інноваційним розвитком підприємств. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2014. № 2. С. 122–135.

68. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України: монографія / [М. І. Диба, О. М. Юркевич, Т. В. Майорова, І. В. Власова та ін.] ; за ред. д.е.н., проф. М. І. Диби і к.е.н., доц. О. М. Юркевич. К. : КНЕУ, 2013. 425 с.

69. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України: монографія / [М. І. Диба, О. М. Юркевич, Т. В. Майорова, І. В. Власова та ін.]; за ред. М. І. Диби, О. М. Юркевич. К. : КНЕУ, 2013. 425 с.

70. Франко Л. С. Інноваційний розвиток промисловості України: сучасні виклики та перспективи відновлення після масштабних руйнувань. *Відновлення та модернізація економіки України: виклики, пріоритети, практики*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Харків, 2 березня 2023 р.,

«Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ». Харків. 2023. С. 211-213.

71. Харченко Т. О., Войналович Т. М., Фатюк А. В. Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств в умовах невизначеності. *Економіка та управління підприємствами*. 2019. № 20. С. 133-139.

72. Центр Разумкова. Цифрова економіка: тренди, ризики. URL: <https://bit.ly/4be6sLJ> (дата звернення 12.12.2024)

73. Черкас Н. І. Розвиток мережеских зв'язків Індустрії 4.0. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2018. № 1. С. 66–72.

74. Чернишов, О. Ю., Павловська, Ю. В. Вплив індексу інноваційного розвитку на стан економічного розвитку та бізнес–середовища України. *Вісник соціально–економічних досліджень*. 2022. № 1–2 (80–81). С. 145–162.

75. Шавшин О. С. Стратегія інноваційного розвитку підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2017. № 3 (2). С. 167–171.

76. Юринець З. В. Інноваційні стратегії в системі підвищення конкурентоспроможності економіки України : дис... докт. екон. наук : 08.00.03 / Львівський національний університет імені І. Франка. Львів, 2016. 279 с.

77. Cunningham P., Cunningham M., Ekenberg L. Assessment of potential ICT-related collaboration and innovation capacity in east Africa. IEEE Global Humanitarian Technology Conference (GHTC), Seattle, WA, USA, 2015. Pp. 100–107.

78. Gal P., Nicoletti G., Renault T., Sorbe S., Timiliotis, C. Digitalisation and productivity: In search of the holy grail–Firm-level empirical evidence from EU countries. OECD. 2019. URL : https://www.oecd-ilibrary.org/economics/digitalisation-and-productivity-in-search-of-the-holy-grail-firm-level-empirical-evidence-from-eu-countries_5080f4b6-en (дата звернення 10.12.2024)

79. Galindo-Martín M., Castaño-Martinez M. S., Méndez-Picazo M. T. Digital transformation, digital dividends and entrepreneurship: A quantitative analysis. *Journal of Business Research*. 2019. № 101. Pp. 522–527.

80. Global entrepreneurship index. *Global Entrepreneurship Monitor*. URL: <https://bit.ly/4dsi3Jg> (дата звернення 10.12.2024)

81. Global Innovation Index. *World Intellectual Property Organization*. URL: <https://bit.ly/3UB0v63> (дата звернення 10.12.2024)
82. Golovchenko O., Saiensus M., Sorokoumov G., Onofriichuk O., Zubko O. and Lu Liu. Management of Efficiency and Competitiveness of Enterprises. *Economic Affairs*. 2020. Vol. 67. № 03. pp. 317-326
83. International Property Rights Index. Property Rights Alliance. URL: <https://bit.ly/44lqZvM> (дата звернення 10.12.2024)
84. Kreiterling C. Digital innovation and entrepreneurship: A review of challenges in competitive markets. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*. 2023. № 12 (1). Pp. 1-13. <https://doi.org/10.1186/s13731-023-00320-0> (дата звернення 10.12.2024)
85. Macchi M., Berthon B., Robinson M. Digital density index-guiding digital transformation. Online document. Oxford: Accenture Strategy & Oxford Economics. 2015. URL : <https://www.abradi.com.br/wp-content/uploads/2016/02/Accenture-Digital-Density-Index-Guiding-Digital-Transformation.pdf>. Accessed 12 September 2019. (дата звернення 10.12.2024)
86. Oxford Economics. Digital Density Index. URL: <https://bit.ly/44hqYJ6> (дата звернення 12.12.2024)
87. Startups & Scaleups / Dealroom. URL: <https://bit.ly/3QofqxY> (дата звернення 10.12.2024)
88. WEF. Global Competitiveness Index. URL: <https://bit.ly/4dkYdQ7> (дата звернення 10.12.2024)

Додаток А

Анкета

Шановні працівники! Для визначення рівня ризику втрати інноваційних можливостей ТОВ «Полтаваінфоком» просимо оцінити існуючі ризики за шкалою від 1 до 5 балів, де 5 – катастрофічний ризик, 4 – критичний ризик, 3 – підвищений ризик, 2 – допустимий ризик, 1 – безризиковий.

Ризик	Бали
неплатоспроможність клієнтів, дострокове розірвання контрактів або скорочення бюджетів замовників на отримання послуг	
інфляційні процеси, які спричиняють суттєве зростання вартості обладнання, пального, тарифів на комунальні послуги, зв'язок, електроенергію, банківські послуги та інші витрати, що включаються до собівартості послуг	
зміни в державному регулюванні, підвищення ставок податків і обов'язкових платежів;	
можливість завдання збитків через надзвичайні ситуації (напр. руйнування, пов'язані із війною)	
необхідність відшкодування втрат у разі крадіжок майна	
Відтік висококваліфікованих фахівців за кордон або через примусову мобілізацію	
Зменшення фінансування наукових досліджень та інновацій через економічну нестабільність.	
Руйнування інфраструктури, необхідної для впровадження та розвитку інновацій.	

Дякуємо за співпрацю!